

Noć srpskog i hrvatskog silaska s uma

Piše Miljenko Jergović

9 77221 7 80500 6

BROJ 718 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

Nedeljnik

16. OKTOBAR 2025.

350 DINARA

EKSKLUZIVNO

KAKO JE
PROPAO
SRPSKI FUDBAL
i kako je i
Mitar postao
saučesnik u tome

Pišu
*Aleksandar
Gligorić i
Relja Basara*

SVETISLAV KARI PEŠIĆ MOJE UPOZORENJE SRBIJI

O svemu što se
događalo u Letoniji

O političkim i
drugim pritiscima

O tome šta je
Kusturica
ispričao igračima

O Zvezdi
i Partizanu

O Vučiću
i studentima

O identitetu
jugoslovenske
i srpske košarke

...
i o onoj utakmici
sa Amerikancima

➤ Legendarni
selektor i
trener otvoreno
o svim pitanjima
i stanju u sportu i
društvu prvi put
nakon Evropskog
prvenstva

 SUBOTA U 21.50

OŽILJCI SLOBODE

*SLOBODA IMA IME I OŽILJKE.
DOKUMENTARNI FILM O STUDENTSKOJ BORBI*

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MENADŽMENT

Direktor i glavni urednik

Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga

Jelena Jevtić

marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje

Andela Marić

pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer

Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik

Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika

Branko Rosić

Izvršni urednik

Veljko Miladinović

Izvršna urednica

zdravlja i psihologije

Ana Mitić

Urednik unutrašnje

i glavni urednik online izdanja

Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima

Željko Pantelić

Reporteri

Milica Rilak, Zorica

Marković, Milana Milošević,

Marko Tica, Luka Lukić

Urednik fotografije

Nebojša Babić

Fotografije

Profimedia, Beta,

Orange Studio

Art-direktor

Miloš Sindelić

Ilustracije

Marina Duletić / Kumiho

Lektura

Sanja Savić

Head of digital

Pavle Zlatić

Društvene mreže

Jelena Luković

Stalni saradnici

Srdan Valjarević, Dragoljub

Dražić Petrović i Ante Tomić,

Hana Pišćević, Zoran

Panović (Politika i društvo),

Aleksandar Radić (Vojska),

Dejan Stojiljković (Eseji),

Dejan Jović (Zagreb), Goran

Vojnović (Ljubljana),

Rumena Bužarovska

(Skoplje), Ivan Radojčić

(Stil), Milan St. Protić

(Istorija), Ana Banko

(Zdravlje), Miša Brkić

(Biznis), Danijela Isailović

(Energetika i ekologija),

Petar Komnenić (Podgorica)

Le Monde diplomatique

ONLINE IZDANJE

Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Mladenović

Imd@nedeljnik.rs

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Let's withdraw

5 | Lice nedelje
Branislav
Mitrović

6 | Mir i primirje
Izrael i Gaza

7 | Ekonomija
Kako je pala
inflacija

8 | Crna Gora
Hapšenja ili hajka

10 | Dragoljub
Dražić Petrović
Kad su Srbi počeli
da glasaju
za domaćine

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Predsednička
reforma De Gola iz
'58. stavila je tačku
na turbulentni
period Četvrte
republike, u kojoj
je promenjeno
24 vlade i 19
premijera u samo
12 godina, ali je
nakon sedam
decenija od rešenja
postala problem za
Petu republiku

Groznicu sankcija

Prvih nedelju dana američke
blokade Naftne industrije Srbije
pokazalo je neumoljiv stav ruskog
predsednika Vladimira Putina **18**
Piše Miša Brkić

Ugasi taj telefon

Digitalni detoks je period
tokom kojeg se čovek svesno i
namerno ograničava ili potpuno
uzdržava od upotrebe digitalnih
uređaja i tehnologija **38**
Piše Ana Mitić

Spandau Ballet

Gitarista i autor svih hitova svetski
poznatog benda Spandau Ballet iz
Londona priča o putu od kultnog
londonskog noćnog kluba do
vrhova svetskih top-lista **48**
Piše Branko Rosić

Neko bi pomislio da je to sigurno
jedna srećna zemlja kad je
dve trećine slova na naslovnoj
stranici novog broja Nedeljnika
posvećeno sportu. Ipak,
teško ćete u dva naša teksta
u dosijeu o fudbalu pronaći
informacije o poluprostorima i
ostalim taktičkim zavrzlamama,
mada cenimo da smo uspeali da
objasnimo društvenopolitički, a
potom i sportski krah fudbalske
reprezentacije.
Ovaj „glavni“, košarkaški deo je
zagledan više unapred, ali sa
jasnim opomenama da bi i omiljeni
srpski sport mogao da prođe kao
ovaj sport koji mrzimo što volimo,
ukoliko se nešto ne promeni.
Svetislav Kari Pešić rešio je da
preko Nedeljnika stavi tačku na
mnoge spekulacije, ali ne i na svoju
karijeru.
I bez brige, niko nije uveo sankcije
na papir za štampu, mirni smo...
Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA

	SRBIJA
6 meseci	6.500-5.500
12 meseci	13.000-7.999

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Dostupno
u digitalnom
formatu
nedeljnik.rs

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Let's withdraw...

... and meet the time as it seeks us (još jednom)

U jednoj kolumni posvećenoj meni i mom citiranju Šekspira, i to čuvene rečenice s početka isto tako čuvene autobiografije Štefana Cvajga „Jučerašnji svet“ – *Dočekajmo vreme onakvi kakvo nas ono traži* – iznenadilo me je najviše da su ljudi u kafani tragali za tim citatom. Prvo, jer većina je tu imala moj broj, autor je godinama pisao za ovaj list, i drugo, važnije, postoji Gugl pretraga, ili još bolje ChatGPT i gomila besplatnih AI, na kojima se to u sekundi proveriti.

NARAVNO, NISAM NI CITIRAO ŠEKSPIRA, POŠTO to ne radim u kolumnama, već pomenuo jednu tako poznatu rečenicu, i to u kontekstu Trampa. Ima tu poentu, ali nije ni bitno. Prošli su meseci, ne odgovaram. I ja sam se tada zapitao da li je moguće da sam nešto lupio, uglavnom proveravam sve u šta nisam 100 odsto siguran, pa pitao Chata, koji mi je odmah izbacio da je to jedna od najcitiranih stvari u zapadnoj štampi, ili govorima: koristio ju je Bajden u kampanji, Krugman u čuvenom tekstu o koroni, generalni sekretar UN u naslovu o klimi.

CITAT KOJI JE PREUREDIO CVAJG DO-LAZI iz *Simbelina*, 3. scena: „*Let's withdraw, and meet the time as it seeks us*“.

I ovako originalna rečenica najbolja je za poentu koju je autor imao u finišu teksta o našem vladaru, koji ima dva sina i ćerku. A ja to neću da priznam :)

NO, SVEGA OVOGA JA SAM SE setio sad oko potpisivanja hiljaditog mira na Bliskom istoku, za koji je Tramp rekao da je najveći u poslednjih sto godina, dakle

od Prvog svetskog rata. I jednog susreta sa prijateljem Izraelcem nakon jednog od najmonstruoznijih terorističkih napada 7. oktobra. Osveta još nije krenula, on je bio u šoku, kao i ja. Ali mi je odmah rekao nešto što sam zapamtio do danas: Netaće Gaza sad.

I to nije rekao osvetnički. Niti navijački. On mrzi Netanjahua, i potpuni je liberal, u našoj terminologiji *drugoizraelac*, što nije nebitno za ovu priču.

DAKLE, JA SAM OSTAO ŠOKIRAN. A on je samo rekao ono što su znali svi. Kao i posle 11. septembra. Agresije na Ukrajinu, koja je možda i mogla da se završi za sedam dana, ali kada se nije završila za sedam dana više ne može da se završi. Da ne idemo do velikih ratova koje je Tramp preskočio.

Ili do svih naših prelomnih trenutaka, o kojima je Miljenko Jergović napisao neverovatan tekst u ovom broju *Nedeljnika*.

Navodeći 1989. kao „Noć silaska s uma Srba“, i proleće 1990. kao „Noć silaska s uma Hrvata“.

Trenuci kad neke nacije prosto polude.

ZA RAZLIKU OD POMENUTOG ŠEKSPIROLOGA JA mislim da ni vladar, a ni on, ne vide da je ta prekretnica bila 15. marta. Od tada Vučić ne može više da vlada kao što je vladao. I normalno je da to ne shvata ni on. Ni ovi oko njega. Može on da pokuša sada da uvede punu diktaturu, i tako se instant upiše u istoriju, ili prihvati poraz na prvim sledećim izborima.

Nisu tu više najvažnije ankete. Ni dobre ni loše. Nisu ni anegdote ljudi iz prošlih vremena. Priča kako je naš narod, posebno van velikih gradova neinformisan,

da ne vidi šta se dešava i sl. Oni često i bolje vide, jer na lokalu od toga ne može da se pobegne. I tu postoji taj jedan trenutak kad narod kaže „Dosta je“, kao što je rekao Miloševiću 2000. I to nakon što je proglasio pobjedu nad NATO-om. Da je priznao poraz, i stvorio neki novi Kosovski mit, na kojem je i došao na vlast, bilo bi bolje za njega.

NE MOŽEŠ LJUDE SVE VREME DA praviš budalama. Ili, pošto je ovo jedna od retkih kolumni citata, da ga ne prepričavam, evo pitao sam Chata, „Možeš varati sve ljude neko vreme, i neke ljude sve vreme, ali ne možeš varati sve ljude sve vreme“ – Abraham Linkoln.

Toga se ne bih setio. Kao što verovatno ni Linkoln nije smislio te reči, kao ni svi vladari koji imaju najbolje pisce svojih govora.

U NOVOM DOBU VAŽNO JE DA proveravamo stvari koje iznosimo u javnost. Kao Tviter s onim disklejerima.

Stavovi su poželjni, ali nije proseravanje, gde se opet pozivam na Frankfurtove eseje.

I to upravo radi nova gejming generacija. I u tome se upravo ne snalaze ni vlast ni opozicija.

Ni ja sam, da se ne lažemo, nego onda imam da pitam nekog klinca.

Ili makar internet, umesto poziva da neko juri knjigu po stanu.

I ZATO TAJ CVAJGOV CITAT MENI jeste mnogo lep, kao što mi je ta knjiga u detinjstvu bila najlepša na svetu.

Dočekajmo vreme onakvi kakvo nas ono traži. Ili, još bolje, pošaljite im Šekspira:

Let's withdraw, and meet the time as it seeks us. ■

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Hale jedan, dva i tri mogu
da dožive novi život
adaptacijom, prenamenom
i programskom
nadgradnjom kroz
anonimni urbanističko-
arhitektonski međunarodni
konkurs i stručni dijalog
koji garantuje kontinuitet
kulturnog nasleda.*

**Branislav
Mitrović**

AKADEMIK I PROFESOR
ARHITEKTONSKOG FAKULTETA

MIR I PRIMIRJE IZRAEL I PALESTINA

Trampova (prva) velika pobeda

Dok se još razmatra kako sprovesti plan za okončanje rata, taoci s obe strane pušteni su na slobodu. Među njima je i državljaniin Srbije Alon Ohel

Piše Luka Lukić

Rat u Gazi je završen, ali i dalje postoji neizvesnost oko primene ključnih delova plana od 20 tačaka koji je Bela kuća objavila pre dve nedelje.

Ti delovi odnose se na razoružavanje Hamasa, raspoređivanje „Međunarodnih stabilizacionih snaga“ i formiranje „tehnokratskog, apolitičnog palestinskog komiteta“ koji bi privremeno upravljao Gazom, pod predsedavanjem samog Trampa.

Plan, u celosti, poziva i na formiranje međunarodnih snaga koje bi pomogle u održavanju bezbednosti na teritoriji, ambiciozan program obnove privrede i infrastrukture Gaze, kao i stvaranje privremenog palestinskog upravnog odbora čiji bi rad nadgledao međunarodni savet.

Decenijama su i Izraelci i Palestinci insistirali da SAD posreduju u pregovorima, kako bi pomogle u postizanju bezbednosnih garancija i pružile političko pokriće kada su obe strane morale da rizikuju radi mira. Ali poslednjih godina Amerika sve ređe izgleda kao globalni hegemon, a sve više kao sila u povlačenju.

Zaustavljanje rata koji je doneo ogromnu patnju pobeda je samo po sebi, ali to istovremeno predstavlja i izvesnu vrstu iskupljenja za Trampa, koga su kritičari optuživali da je napustio američku lidersku ulogu u svetu svojom politikom „Amerika na prvom mestu“, koja je uzdrmala globalne saveze.

Ključni preokret u pregovorima desio se u Nju-jorku pre nekoliko nedelja, tokom zasedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Za Trampove izaslanike, taj globalni forum bio je prilika da okupe saveznike i posrednike.

Tokom pregovora koji su prethodili prekidu vatre, odredbe o tome ko će upravljati Gazom „dan posle“ završetka rata bile su među najtežim i najspornijim pitanjima, toliko složenim da su na kraju izdvojene iz pregovora o prekidu vatre i ostavljene za drugu fazu razgovora.

Ta druga faza je, makar naizgled, počela obećavajuće u ponedeljak uveče u Šarm el Šeiku u Egiptu, gde su se Tramp i egipatski predsednik Abdel Fatah

**Izraelci
analitičari i
zvaničnici
procenjuju da
će druga faza
pregovora
verovatno
naći na zastoju.
Predviđaju da
će status kvo
potrajati toliko
dugo da će
se ukoreniti,
Hamasa će ostati
naoružan,
a izraelska
vojska neće
u potpunosti
napustiti Gazu**

el Sisi okupili sa desetinama svetskih lidera kako bi pokušali da iskoriste zamah stvoren primirjem i razmenom 20 živih izraelskih talaca i tela drugih, za skoro 2.000 palestinskih zatvorenika.

Izraelci analitičari i zvaničnici procenjuju da će druga faza pregovora verovatno naći na zastoju. Predviđaju da će status kvo potrajati toliko dugo da će se ukoreniti, Hamas će ostati naoružan, a izraelska vojska neće u potpunosti napustiti Gazu. U tom scenariju, izraelske snage bi tretirale Hamas kao Hezbolah u Libanu, povremeno bi gađale militante ili skladišta oružja izdaleka.

Dok se još razmatra kako sprovesti plan za okončanje rata, taoci s obe strane pušteni su na slobodu. Među njima je i državljaniin Srbije Alon Ohel.

Alon Ohel, mladić čiji je deda bio Jevrejin iz Novog Sada, bio je u zatočeništvu Hamasa od 7. oktobra 2023. godine, a nakon oslobođenja talaca ponovo je sa svojom porodicom.

Prema ranijim svedočenjima njegove majke, Idit Ohel, on je sa prijateljima pokušao da pobegne kada je napad počeo. Pronašli su sklonište, ali su teroristi otkrili njihovo skrovište i bacili na njih nekoliko granata. Dok su dvojica njegovih prijatelja ubijena, Ohel je oset i odveden kao talac u Gazu.

Konzul Srbije u Izraelu izjavio je da je Ohel komunikativan i stoji na nogama, ali bleđ, mršav i ne vidi na desno oko. **N**

EKONOMIJA POTROŠAČKA KORPA

Pad cena i inflacije u septembru: Da li ih je oborilo ograničenje marži ili uvoz?

Piše Milica Rilak

POTROŠAČKE CENE U SRBIJI su u septembru zabeležile neuobičajen pad od 1,6 odsto u odnosu na avgust, što je naglo usporilo godišnju inflaciju na 2,9 odsto.

Podsećanja radi, u avgustu je međugodišnja inflacija iznosila 4,7 odsto, i treći mesec zaredom je bila iznad cilja Narodne banke Srbije.

Septembarsko značajno usporavanje inflacije kao i veliki pad cena voća i povrća u godini koju je obeležila suša zato nameće pitanje da li su na takav rezultat uticale mere države, odnosno ograničenje marži ili uvoz jeftinije hrane.

Podsetimo da je ograničenje marži stupilo na snagu 1. septembra ove godine.

Najupadljivija promena u septembarskim podacima Republičkog zavoda za statistiku jeste drastičan pad cena svežih proizvoda. Cene povrća su pale za čak 14,9 odsto, dok je voće pojeftinilo za 8,2 odsto u odnosu na avgust.

Potpuno suprotno desilo se u septembru prethodne, 2024. godine, kada je povrće poskupelo za 6,5, a voće za 4,6 odsto.

Suša obično znači manju ponudu i, posledično, više cene, ali ovoga septembra su se umešali drugi faktori.

Ipak, značajan faktor koji je uticao na kretanje cena mogao bi da bude povećan uvoz. Naime, u zvaničnim podacima o uvozu i izvozu za osam meseci ove godine, stoji da je izvoz poljoprivrednih proizvoda opao, a u avgustu za čak 29,4 odsto u odnosu na isti mesec prethodne godine.

U isto vreme, uvoz je drastično povećan. Podaci za prvih osam meseci 2025. godine pokazuju da je uvoz voća i povrća porastao za čak 28,2 odsto u poređenju sa istim periodom 2024. godine.

Ova dva faktora su dovela do toga da se suficit u trgovini poljoprivrednim proizvodima, koji je u avgustu 2024. iznosio skoro 54 miliona dolara, ove godine u istom mesecu praktično istopio na svega 2,8 miliona dolara.

Voće i povrće iz uvoza moglo je da utiče na ponudu voća i povrća, pa i na pad cena, ali ne zaboravimo da u našoj zemlji imamo još jedan faktor „u igri“.

Dok bi uvoz rešio „pitanje“ cena voća i povrća, na pojeftinjenje ostalih osnovnih proizvoda verovatno je uticala administrativna mera Vlade Srbije – kao što to tvrdi i Narodna banka Srbije, koja je u saopštenju ocenila da je zabeležen pad cena upravo

rezultat primene Uredbe o posebnim uslovima za obavljanje trgovine za određenu vrstu robe, kojom su na šest meseci ograničene marže u trgovini na veliko i malo na 20%.

Uticaj ove mere postaje jasan kada se uporede podaci sa prethodnom godinom. Cene hleba i žitarica su ove godine u septembru pale za 3,4 odsto, dok su prošle godine blago porasle.

Tu je i pojeftinjenje mleka i mlečnih proizvoda (-2,0% u 2025. naspram -0,3% u 2024) i ulja i masti (-2,0% u 2025. naspram -0,2% u 2024) što bi moglo da ukaže na efekat ograničenja marži.

S druge strane, u septembru ove godine zabeležen je i veliki pad cena paket-aranžmana, ali se to sigurno može pripisati uobičajenim sezonskim kretanjima.

U septembru 2025. taj pad je iznosio 23,4%, što je gotovo identično padu od 24,2% zabeleženom u septembru prošle godine, potvrđujući da je ovo očekivano kretanje nakon završetka turističke sezone. **N**

**Dukanovićeve
partijski
nasljednici
izbegavaju
da direktno
komentarišu
poruke i
tužilačke
dokaze koji
nedvosmisleno
ukazuju na
zloupotrebu
sistema i
institucija i
nakon 2020.
godine, tvrdeći
da su meta
političkog
progona**

REGION BEMAX DRŽAVNI UDAR

Hapšenja u Crnoj Gori

Politička hajka ili finalna demontaža DPS režima

Piše Petar Komnenić (Podgorica)

Devet godina nakon pokretanja postupka o famoznom državnom udaru koji je, prema tvrdnjama Đukanoviću bliskih tužilaca koji se danas nalaze iza rešetaka, planirala Rusija preko svojih političkih partnera iz tadašnjeg DF-a, Specijalno državno tužilaštvo sumnjiči DPS ministre, policajce i tužioce, i toj partiji bliskog biznismena da su državne poluge i službe potčinili partiji i neformalnim centrima moći.

Naredba za sprovođenje istrage SDT-a na osnovu koje su uhapšeni biznismen Aleksandar Mijajlović, koji se povezuje sa moćnim preduzećem BEMAX bliskim danas opozicionom DPS-u, policijski funkcioneri, tužioci, kao i nekadašnji ministar odbrane Predrag Bošković, izazvala je uznemirenje u DPS-u koji je pet godina nakon pada sa vlasti uspio da sačuva respektabilan procenat podrške, zahvaljujući razočaranju birača politikom nove vlasti, koja je umjesto obećanih promjena nastavila da gazi utabanim stazama starog režima.

Toj grupi, sa kontroverznim Mijajlovićem na čelu, stavlja se na teret da je uticala na izvršnu vlast, bezbjednosni sektor, da je zloupotrebljavala državne tajne, sadržaj mjera tajnog nadzora, informacije iz gluve sobe i klasifikovane podatke o tekućim istra-

Brifing

gama, sa ciljem da diskredituje konkurenciju i ostvari svoje nezakonite ciljeve.

Pojednostavljeno, Mijajlović koji je već optužen za šverc cigareta, tereti se da je u periodu od 2018. do 2024. u saradnji sa policijskim šefovima, tužiocima, bivšim šefom kontraobavještajne službe, bivšim DPS ministrom razvio mrežu koju je koristio za potkopavanje ustavnog poretka zemlje i ugrožavanje nacionalne bezbjednosti.

Poruke iz ranije konfiskovanog telefona Mijajlovića temelj su ove naredbe i trenutno najčitanije štivo u Crnoj Gori, dok traje istraga koja, mnogi slute, još nije gotova. Iz tih poruka koje upućuju na zaključak da je Mijajlović „uređivao“ državu i dio medija očigledno je da je danas optuženi biznismen imao neograničen pristup povjerljivim podacima, da je prepravljao policijska saopštenja, da su mu policajci i tužioci podnosili raport o osjetljivim istragama, te da je te podatke koristio kako bi preko potčinjenih medija kreirao javno mnjenje i diskredito- vao političke neprijatelje DPS-a.

Iz tih poruka se vidi da je Predrag Bošković, bivši DPS ministar, od Mijajlovića u susret izborima 2020. godine tražio da izvrši nezakonit pritisak na ljude koji su radili u njemu bliskim preduzećima kako bi glasali u korist partije, pominju se desetine hiljada eura keša, a objavljena je i prepiska Mijajlovića sa aktuelnim liderom Đukanovićeve partije Danijelom Živkovićem na osnovu koje se tvrdi da je Mijajlović ovom partijskom funkcioneru poklonio telefon, što Živković negira.

„Jasno je šta je na sceni. SDT se stavilo u ulogu političkog aktera i usmjerio aktivnosti na rušenje rejtinga DPS-a, nastavak kriminalizacije naše partije, a cilj je da se proizvede efekat da mi ne možemo imati koalicioni potencijal da se na narednim redovnim ili vanrednim izborima vratimo na vlast“, kazao je Živković u emisiji u kojoj mu nije postavljeno pitanje da li mu je Mijajlović na kućnu adresu dostavio obećani telefon kako to piše u porukama.

Ova afera bila je šok za DPS koji je zahvaljujući posrtanju nove vlasti već obećavao brzi povratak na vlast. Funkcioneri te partije suočeni sa objavljenim kompromitujućim materijalom sada tvrde da je Specijalno državno tužilaštvo, koje već duže vrijeme optužuju za navodnu selektivnost, ovim potezom namjeravalo da ih zadrži na političkoj margini.

U isti stroj sa DPS-om stali su i urednici medija sa kojima je Mijajlović održavao redovnu komunikaciju i kojima je uređivao tekstove, davao naslove i sugerisao goste. Oni tvrde da je tužilačkom akcijom ugrožena njihova sloboda, dok dio medijske zajednice smatra da je bilo krajnje vrijeme da se povuče granica između novinara i punktova koji su godinama nakačeni na crne fondove i interese.

Tužilaštvo navodi da urednici u tim medijima

U isti stroj sa DPS-om stali su i urednici medija sa kojima je Mijajlović održavao redovnu komunikaciju i kojima je uređivao tekstove, davao naslove i sugerisao goste. Oni tvrde da je tužilačkom akcijom ugrožena njihova sloboda

Poruke iz ranije konfiskovanog telefona Mijajlovića temelj su ove naredbe i trenutno najčitanije štivo u Crnoj Gori, dok traje istraga koja, mnogi slute, još nije gotova. Iz tih poruka koje upućuju na zaključak da je Mijajlović „uređivao“ državu i dio medija očigledno je da je danas optuženi biznismen imao neograničen pristup povjerljivim podacima

nemaju status osumnjičenih već da kroz korespondenciju sa Mijajlovićem samo dokazuju postojanje OKG, te da je fakultativni uslov za dokazivanje tog djela po zakonu i uticanje na sredstva informisanja.

I dok DPS tvrdi da je na djelu politička hajka i obračun sa opozicijom, u aktuelnoj vlasti tvrde da je to zamjena teza.

„Kriminalna organizacija biznismena Aleksandra Mijajlovića pokušala je hibridni državni udar, a dokazi SDT-a jasni su kao suza. Iako ne dobijam informacije od tužilaštva, smatram da je na vrhu piramide počasni predsjednik DPS-a Milo Đukanović, a imam saznanja da će biti novih hapšenja u nastavku istrage. Ova kriminalna organizacija je svojevrsna platforma i piramida za preuzimanje funkcija države ne samo radi ličnog bogaćenja, izdizanja iznad zakona, nego i radi preuzimanja funkcija države van ustavnog okvira“, smatra potpredsjednik crnogorske vlade Momo Koprivica.

Iako oštar kritičar nove crnogorske vlasti, sa ovom ocjenom slaže se i bivši premijer i lider građanskog pokreta URA Dritan Abazović. „Sve što sam govorio o ljudima koji su sada u fokusu tužilaštva ispostavilo se kao tačno. Na vrhu piramide bili su Mijajlović, Ranko Ubović (neformalni vlasnik Bemaxa) i Zoran Lazović (bivši bezbjednjak i policijski funkcioner kome se sudi za organizovani kriminal). Oni su imali paralelne institucije sistema“, kazao je Abazović koji ljude oko moćne građevinske firme BEMAX od 2020. godine optužuje da su ozbiljna karika u međunarodnom lancu šverca cigareta i najmoćniji zaštitnici palog Đukanovićevog režima.

Uzbuna u redovima DPS-a i stare vlasti koja se do juče deklarativno odricala grešaka iz prošlosti znak je da je tužilačka istraga uznemirila staro vodstvo partije na čelu sa počasnim predsjednikom Đukanovićem koji se pet godina nakon pada sa vlasti bezbrižno šeta Crnom Gorom. Istrage koje su se odnosile na njega i njegovu familiju nijesu makle sa mrtve tačke ni nakon 30. avgusta i promjena u tužilaštvu,

BIZNIS

a afera Telekom u kojoj je za korupciju sumnjavana Đukanovićeva sestra nedavno je doživjela zastaru.

Đukanovići partijski nasljednici izbjegavaju da direktno komentarišu poruke i tužilačke dokaze koji nedvosmisleno ukazuju na zloupotrebu sistema i institucija i nakon 2020. godine, tvrdeći da su meta političkog progona, dok objektivni analitičari smatraju da je posljednja tužilačka istraga možda uvod u finalnu demonstraciju starog režima koji je preživio „oslobodilce“.

Tu verziju hrani i posljednje hapšenje, biznismena Vladana Ivanovića, koji se zasada tereti za pranje novca supruge odbjeglog Radoja Zvicera, odnosno da je skrivao vlasništvo nad njegovim stanovima u luksuznom podgoričkom kvartu. Bivši vlasnik Atlas grupe Duško Knežević, insajder, godinama tvrdi da je Ivanović imao sličnu ulogu i kada je u pitanju takozvana ničija kuća u Podgorici, višemilionsko zdanje koje se po tvrdnjama Kneževića gradilo za Mila Đukanovića. Tužilaštvo je formiralo taj predmet i na njemu se trenutno radi. **N**

KARAKAS, VENEZUELA NAGRADA ZA MIR

Niko nije srećan zbog Nobela

Dok se Tramp ljuti, Maduro je naziva vešticom, a levičari prozivaju jer je ćutala na Gazu

I PRE NEGO ŠTO JE JORGEN Vátne Fridnes, predsjednik Nobelovog komiteta u Oslu, saopštio ko će biti dobitnik najprestižnije – ako je uopšte takmičenje? – nagrade za mir, znalo se da će (i) ovogodišnja dodala biti kontroverzna.

Najviše, doduše, zbog Donalda Trampa. Predsjednik Sjedinjenih Država agitovao je – a njegovi čauši tercirali – da on i samo on zaslužuje Nobela za mir za 2025, jer je, po posljednjim merenjima, zaustavio osam, možda čak i sedam ratova širom sveta, uključujući i onaj između Azerbejdžana i Albanije.

Nova era pametne proizvodnje

PISE DUŠAN CVETKOVIĆ, DIREKTOR FABRIKE
ČVRSTIH FARMACEUTSKIH PREPARATA, GALENIKA

Proizvođači u farmaceutskoj industriji neprestano teže da prevaziđu izazove, poboljšaju procese i unaprede efikasnost. Trendove u proizvodnji danas u velikoj mjeri pokreću tehnološki napredak, potrebe tržišta, ali i ciljevi poslovanja. Današnji pravci razvoja predstavljaju odgovor na jedinstvene okolnosti i izazove sa kojima se industrija suočavala prethodnih godina. Kontinuirani napredak tehnologije i unapređenje automatizacije ne samo što rešavaju postojeće probleme već donose i nove, do sada nezamislive mogućnosti. Pogledajmo zato neke od ključnih trendova koji oblikuju savremenu farmaceutsku proizvodnju.

Kontinualna proizvodnja, umesto tradicionalne šaržne, predstavlja jedan od najznačajnijih iskoraka u industriji. Ovaj pristup omogućava da se lekovi proizvode na jednoj, neprekidnoj proizvodnoj liniji, gde se sirovine u realnom vremenu pretvaraju u gotove proizvode. Rezultat su veća efikasnost, niži troškovi, bolji kvalitet, manji otpad i kraće vreme potrebno za plasman proizvoda na tržište.

Tehnologije „smart pakovanja“ donose dodatnu vrednost i sigurnost kroz uvođenje inovacija poput RFID oznaka (radiofrekventne identifikacije), NFC

komunikacije, senzora i QR kodova. Zahvaljujući ovim rešenjima, moguće je pratiti temperaturu i lokaciju lekova, verifikovati autentičnost proizvoda i omogućiti pacijentima aktivnije uključivanje u terapiju, što doprinosi boljoj usklađenosti i bezbednijoj zdravstvenoj zaštiti.

Konačno, koncept Industrije 4.0 integriše napredne digitalne alate poput veštačke inteligencije (AI), interneta stvari (IoT) i analitike velikih podataka (big data), čime se stvaraju pametne fabrike vođene podacima. Takav pristup donosi veću efikasnost, preciznost i transparentnost u svakom segmentu proizvodnje lekova.

Galenika je pravi simbol transformacije u proteklih osam decenija uspešnog poslovanja. Kompanija kontinuirano prati i primenjuje globalne trendove u proizvodnji, a u tom duhu u svojim proizvodnim pogonima sprovodi i tehnološku tranziciju sa vlažne granulacije na direktnu kompresiju – sve sa ciljem dodatnog unapređenja kvaliteta svojih proizvoda i prilagođavanja savremenim potrebama pacijenata. Na taj način, Galenika potvrđuje svoju posvećenost inovacijama koje oblikuju budućnost farmaceutske industrije i unapređuju zdravlje zajednice.

Tramp (još) nije ovenčan kao prvi među svetskim mirotvorcima, ali to ne znači da su kontroverze stale.

Laureat je venecuelanska opoziciona liderka i aktivistkinja Marija Korina Mačado. Ona je nagrađena „za neumorni rad na promociji demokratskih prava za narod Venecuele i za svoju borbu za postizanje pravedne i mirne tranzicije iz diktature u demokratiju“, kako je rečeno u obrazloženju, pa još i dodato: „Kada autoritarni lideri preuzmu vlast, ključno je priznati hrabre branioce slobode koji ustaju i pružaju otpor.“

Reakcija pomenutog „autoritarnog lidera“ bila je očekivana. Predsednik Venecuele Nikolas Maduro nazvao je Mariju Korinu Mačado „demonskom vešticom“.

„Okolo 90 odsto stanovništva odbacuje demonšku vešticu Sajone“, rekao je predsednik, misleći na osvetoljubivo biće iz venecuelanskih legendi, ali bez pominjanja imena svoje protivnice i njene nedavno osvojene nagrade.

Vlada u Karakasu, inače, često ovako naziva Mariju Korinu Mačado.

„Želimo mir i imaćemo ga, ali mir sa slobodom, sa suverenitetom“, dodao je Nikolas Maduro, dok su Sjedinjene Američke Države (SAD) rasporedile brodice u Karipsko more u cilju borbe protiv trgovine drogama iz Venecuele, optužujući šefa države da predvodi kartel.

No, nisu samo sa te strane stizali udari na Mariju Korinu Mačado. Brojni svetski mediji preneli su njene stavove o sukobu Izraela i Palestine, koji bi se ukratko mogli nazvati proizraelskim. Ni u jednoj izjavi nije osudila ono što su Izraelci radili u Gazi. **N**

UMESTO IN MEMORIAMA MUZIKA I EMOCIJA

Halid Bešlić, posljednja lijepa zajednička uspomena Balkana

Bio je jedinstveno utočište zajedničkih emocija. Ujedinio nas je u tugovanju ovih dana

Piše Elameri Škrgić

PJEVAO JE MALO, ALI TAČNO. Da se čuje do praga i stegne u grlu.

Halid Bešlić je nosio u sebi genezu melodičnih linija, čistiju od prosjeka.

Melizmi s mjerom, tekst bez viška. Topao bariton, nenametljivo bogat ukrasima – glas običnog čovjeka

Kritičari su Halida često opisivali i kao „pjevača pogaženih zavičaja“. Imao je poseban značaj za ljude koji su tokom ratova '90-ih ostali bez doma ili otišli u dijasporu

koji prenosi emociju bez naprezanja i pretencioznosti. Nema bravura.

Imidž bez cirkusa i trenda. Odijelo starinski otmjeno. Ta njegova odmjeranost bila je stvar ličnog izbora i osjećaja za mjeru. Živio je kako je pjevao. Staloženo i bez skandala. Za dobro i ljepotu.

Nema mikrofona koji je glasniji od integriteta. Skromnost mu je bila stil, ne poza. Jednostavnost je čitljiva svim slojevima. Zato ga podjednako razumiju konobar i profesor: bez prevoda i bez klasne šifre. Pokazao je šta je aristokracija duše. Takav vid elitizma ne ponižava.

Svi mi znamo kako je kada „ja bez tebe ne mogu živjeti“ ili kada je „prvi poljubac davno zaboravljen“.

Jednom je svako od nas vjerovao da je – „sve dao i prosjak postao, pijanac bez nadanja“.

Poezija svakodnevice. Zora koja ne svane, put, majka, Bosna. Visoka kultura postoji jer je istina precizna, a ne jer je reljef pozlaćen.

„Otišao je dobar čovjek, umjetnik iz naroda, koji je pjesmom spajao ljude“, izjava je Milorada Dodika nakon smrti Halida.

Dodik je tom izjavom demantovao polovinu svog političkog naslijeđa, drugu polovinu potkopao, ali i najtačnije sazeo Halidovo istorijsko mjesto. Njegove pjesme su društveni rituali. Kad zajednica pjeva iste refrene, besmisao politike postaje vidljiv golim okom.

S Halidom Bešlićem otišla je jedna od posljednjih lijepih zajedničkih uspomena ljudima s Balkana. Bio je jedinstveno utočište zajedničkih emocija. Ujedinio nas je u tugovanju ovih dana.

MOSTOVI SE NAJPRIJE GRADE U JEZIKU i gesti, a poslije u betonu. Halid je cijelog života popravljao isti. Kulturni fenomen sa Romanije, pravio je mostove među etničkim grupama, starije podsjećao na mladost, mlađe učio tradiciji kroz moderni zvuk, i nadi-

lazio muzičke ukuse. Imao je ljubav i poštovanje svih generacija u svim krajevima bivše Jugoslavije. Vjerovatno je jedini javni čovjek u BiH kojeg jednako poštuju Bošnjaci, Srbi i Hrvati.

Objavio je preko deset studijskih albuma i održao nebrojene koncerte širom svijeta. Ni strahote rata početkom '90-ih nisu ugasio njegovu zvijezdu. Nakon rata je nastavio tamo gdje je stao, s još jačom vezom s publikom.

NJEGOVAO JE ARANŽMANSKI MINIMALIZAM. U DOBA kad folk prelazi u turbodekor, on ostaje pri jasnoj harmoniji i melodiji koju je publika mogla otpjevati bez benda. To je pravi elitizam sadržaja.

Početkom 1980-ih Halid Bešlić se probija na tada ogromnoj jugoslovenskoj muzičkoj sceni. Njegov prvi studijski album izašao je 1981. pod nazivom „Sijedi starac“, a ubrzo su uslijedili sve veći uspjesi. Kroz čitave osamdesete Halid postaje jedan od najpopularnijih pjevača tzv. novokomponovane folk muzike koja je harala Jugoslavijom.

Prepoznao ga je kompozitor Nazif Gljiva, što se pokazalo sudbinskim spojem. Dok je Gljiva bio ekstravagantan i svadalački nastrojen boem prenaglašenog ega, Halid je zadržao svoju jednostavnost i fokus na muzici.

Ta kombinacija talentiranog autora i predanog izvođača iznjedrila je hit za hitom, postavivši temelje Halidove blistave karijere. Nanizali su se evergreen hitovi koje i danas zna svaki ljubitelj narodne pjesme: „Neću, neću dijamante“, „Vraćam se majci u Bosnu“, „Hej, zoro, ne svani“, „Eh, kad bi ti“, „Sjećam se“...

Halid je od Vardara do Triglava postao sinonim za dobru pjesmu i odličan provod.

KRITIČARI SU HALIDA ČESTO OPISIVALI i kao „pjevača pogaženih zavičaja“. Imao je poseban značaj za ljude koji su tokom ratova '90-ih ostali bez doma ili otišli u dijasporu. Njegove pjesme o majci Bosni, zavičaju, izgubljenim ljubavima i životnoj čežnji pogađale su direktno u dušu tog posttranzicionog balkanskog čovjeka.

„Jedan je Halid – čovjek bez zamjenice ‘mi’ i ‘oni’“, napisao je jedan medij u oproštaju, aludirajući na to da za Halida nikada nije postojala podjela na „naše“ i „vaše“, već su svi bili njegova publika i njegov narod.

Njegov topli lik dobroćudnog Bosanca i pjesme koje govore o univerzalnim ljudskim emocijama bili su prihvaćeni svuda. Čak i generacije koje su odrasle uz rock muziku i urbanu kulturu s vremenom su priznale da u Halidovom opusu ima nešto autentično što se ne može negirati – iskrena emocija koja prevazilazi žanr.

Odlaskom Halida Bešlića završila se jedna velika era balkanske narodne muzike. Ostalo je naslijeđe. **N**

BIZNIS

Investiranje u doba volatilnosti i najvećeg transfera porodičnog bogatstva u istoriji sveta

U ovom trenutku odvija se najveći transfer bogatstva u istoriji čovečanstva. Procene govore da će više od **70 triliona dolara** promeniti vlasnike do 2045. godine, prelazeći iz ruku baby boomer generacije ka njihovim nasljednicima.

U fokusu tog procesa su *family office* strukture – diskretni investicioni centri koji upravljaju kapitalom bogatih porodica i sve više postaju dominantni akteri na globalnom tržištu. Novi nasljednici donose drugačiji pogled: oni su spremniji da ulažu u inovacije, tehnologiju i održivost, a manje vezani za konzervativne šeme svojih roditelja.

PIŠE LUKA PRELEVIĆ,
INVESTITOR, GENERALNI
DIREKTOR HELLAS
DIRECT OSIGURANJE

Istovremeno, investiranje danas karakteriše **izuzetna volatilnost**. Geopolitičke tenzije, klimatske promene, energetska tranzicija, kao i ubrzani razvoj veštačke inteligencije i biotehnologije, čine tržišta nepredvidivim. Inflacija i promena monetarne politike dodatno pojačavaju nesigurnost. Ipak, upravo u ovakvim uslovima rađaju se nove prilike – za one koji umeju da ih prepoznaju.

Za Srbiju i region Balkana, ovi globalni trendovi otvaraju prostor. Sa rastom interesa stranih i lokalnih investitora, region postaje mesto gde se spajaju kapital i talenti. Fintech, biotech i tehnološki startapi beleže ubrzani rast, dok tradicionalni sektori poput nekretnina i energetike prolaze kroz transformaciju. Ključni faktor postaje **community** – mreža poverenja i razmene znanja među investitorima, preduzetnicima i porodicama kapitala.

Sve ove teme našle su se u fokusu događaja **Roofset, Sunset & Investing** (rooftopsunsetandinvesting.com), koji već treću godinu okuplja investitore iz regiona i sveta u jedinstvenoj atmosferi beogradskih silosa. Za razliku od klasičnih foruma, ovde se ne govori samo o brojkama i prinosima. Razmatra se šira slika: kako graditi poverenje, kako povezati ideje sa kapitalom i kako oblikovati regionalni ekosistem u eri najveće redistribucije bogatstva u istoriji. Upravo u toj kombinaciji otvorenog razgovora, inspiracije i stvarnih prilika, leži značaj ovog događaja – i razlog zašto je postao nezaobilazna tačka na mapi investitorskih okupljanja.

JESI LI VIDEO OVO?

Kao kad su Gidra i Smoki patentirali vinjak bez alkohola...

U Srbiji je sve ovo i počelo kada su Srbi naprasno krenuli da glasaju za ljude koji peku rakiju i koji su, što bi se reklo, svesrpski domaćini

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Antialkoholičaru Ante, ili ti bolje – Anteantialkoholičaru,

Baš kada si mi prošle nedelje pisao o pečenju rakije i tvojoj fasciniranosti ljudima koji peku rakiju, iako ti, prijatelju, slabo piješ za svoje godine i opis radnog mesta novinara, branše koja pije više od hirurga, ja sam se uveliko spremao da idem da pečem rakiju u Mionici, gde smo u subotu ispekli jedno 20 litara lozovače, pošto je ove godine šljiva podbacila, ubile je superčeljske oluje, dok je grožđe nekako preživelo. Bar za 20 litara.

Moja uloga u pečenju bila je da sedim blizu kazana, probam lozu, kako novu, tako onu od prethodne godine koju sam sipao iz flaše na čijoj etiketi je flomasterom bilo napisano – L23. Ta misteriozna šifra znači – lozovača iz 2023. godine, dok moji domaćini imaju i flaše na kojima piše Š24, to je šljivovica iz 2024. godine. Moja uloga u pečenju je, dakle, bila uloga pokusnog kunića za degustaciju jer domaćini procenjuju da sam dovoljno otporan pa me već drugu godinu zovu da svojim prisustvom uveličam ovaj jesenji ritual.

Posle svakog pečenja rakije najvažnije je, otkriću ti to, moj Tomiću, pre nego što se javiš ženi na telefon, da uvežbaš utisak da si trezan, tačnije – da uvežbaš nezaplitanje jezikom.

Tom triku me je naučio pokojni kolega Slaviša Lekić, sa kojim sam kao mlado novinarče često sedeo po kafanama sa velikim novinarskim društvom koje

se oko njega okupljalo, i oni su izmišljali teško izgovorljive „domaće zadatke“ za svakog ko kreće iz kafane ka kući iliti toplom porodičnom gnezdu. To su radili ne samo da bi pomogli onom ko kreće na rizični susret sa suprugom već i da bi padali pod sto dok taj frfljajući uvežbava nezgodne reči.

Slaviša je smislio da je najbolja vežba za nezaplitanje jezikom da pravilno izgovoriš prezime nekadašnjeg fudbalera Zvezde Dragana Kanatlarovskog.

Pa su ga razni koji su vežbali nezaplitanje jezikom pre polaska kući iz kafane zvali i Katlanarovski i Kantalarovski i Kantavalorski... retko ko bi ubo tačno prezime, ali se s vremenom ta škvala toliko izvežbala da su morali da smisle nešto novo.

I smislili su, pa je novi zadatak za vežbe nezaplitanja jezikom posle abnormalnih količina alkohola bila: „Kanatlarovski, sa ženom Kanatlarovskom i decom Kanatlarovčićima, popeo se na vrh Popokatepetla!“

Meni je olakšavajuća okolnost da tu rečenicu teško izgovaram i u regularnim okolnostima bez kapi alkohola, zbog moje savršene artikulacije, pa mnogo lakše prolazim neprimećeno kada se javim supruzi posle pečenja rakije.

Ipak i u subotu sam uzdahnuo, i skoro tačno rekao: „Kanatlarovski, sa ženom Kanatlarovskom i decom Kanatlarovčićima, popeo se na vrh Popokatepetla!“, javio se mojoj dragoj, nije primetila ništa sumnjivo, što znači da je rakija bila dobra, jer posle dobre rakije ne blokira ni pamet ni jezik.

Dobra rakija, objasnio mi je svojejevremeno profesor Nikićević, prvi Srbin koji je doktorirao na šljivovici, treba da sklizne kad otpijemo gutljaj, da zapahne usta, da imamo osećaj kao da ne pijemo piće već grizemo voće od koga je rakija napravljena. Dobra rakija treba da greje u stomaku, ali ne sme ništa gorko, ništa strano, da ostane u ustima.

Prvog srpskog doktora za šljivovicu sam svojejevremeno upoznao na Poljoprivrednom fakultetu u Zemunu, tek je bilo prošlo podne, on je sedeo u belom mantilu u profesorkom kabinetu, na sto je naredao šest flaša i šest čaša, pa iz svake pomalo natezao.

– Ovo je posao iz snova – rekao sam mu, jer ima li lepšeg posla, moj Tomiću, nego da od podne počneš da piješ i da si za to još i plaćen. A dobiješ i titulu doktora.

Tih šest flaša sa rakijom na stolu u profesorovom kabinetu u stvari su bile, rekao mi je, diplomski rad na temu „Uticaj veličine kazana na hemijski sastav i senzorne osobine rakije kajsijsjevače i šljivovice“. Onda sam se malo i razočarao kada mi je profesor rekao da se nikada u životu nije napio, jer on ocenjuje samo senzorne osobine uzoraka rakije, dok gutljaj ispljune u kofu ispod stola.

Tada sam ipak rešio da ne doktoriram na šljivovici, jer džaba ti što si doktor za rakiju kada moraš da je pljuješ ispod stola.

To je kao ono kada su u seriji „Vruć vetar“ patentirali vinjak, šljivovicu i votku bez alkohola uz pomoć mladog ludog

neshvaćenog hemičara koji je to osmislio, ali im je projekat propao jer niko nije hteo da kupi alkohol koji nema alkohola.

– Jbg, ne „vata“ – tako je Gidra objasnio Smokiju u „Vrućem vetru“ zašto su „pukli“ na tržištu sa bezalkoholnim alkoholom.

To, bre, niko neće da kupi jer ne „vata“. Suština svake rakije je da „vata“. Mislim da je to suština i politike.

Jedan moj drugar svojevremeno je radio u Libiji, u vreme Gadafija, i strani radnici su živeli u kampu pored pustinje, imali su dobre plate koje su svakog prvog slali rodbini, ali im je glavni problem bio što je u Libiji vladala prohibicija, u skladu sa verskim pravilima. Te je jedan od radnika, Srba, došao na ideju da napravi mali lampe, minijturni, za pečenje manjih količina rakije, te je kupovao voće na pijaci, čak i urme i banane koje je turao u taj kazan i pekao. Rakija se od svačega može praviti, kažu da su u ratnim uslovima pravili i takozvanu „govnarušu“.

Pekao on tako, pekao, ilegalnu rakiju u libijskom kampu za strance, smislio čovek način da zaradi od gastarbajtera, svojih kolega, ali s vremenom su mu, ko i svakom Srbinu, skočili apetiti. Pa je pravio sve veće količine rakije i proširio klijentelu – počeo je flaše da „valja“ izvan kampa domorocima, zarada je bila bolje od rmbaćenja na gradilištu neke jugoslovenske firme i – priča mi drugar – jednog dana pojavio se kao hedlajner centralnog dnevnika libijske državne televizije.

– Uhapšen državljanin Srbije koji je ilegalno proizvodio i stavlja u promet

alkoholna pića – glasila je vest kroz kandrove onog čuvenog minijturnog lampeka u nekom budžaku gastarbajterskog kampa na obodu pustinje.

Volim i ja, kao i ti, da čujem da neko peče rakiju, oduvek mi je to garantovalo da čovek ima nekog šlif. Oduševilo me je kada sam u nekom skorašnjem izdanju Dežulovićevog romana „Jebo sad hiljadu dinara“ pročitao belešku o piscu: „Živi i radi u jednom malom ribarskom selu između Trsta i Dubrovnika, gde ilegalno peče rakiju, lovi ribu i povremeno zapisuje stvari.“ I meni je to neki plan za budućnost – voleo bih da u nekom malom ribarskom selu u Istri ilegalno pečem rakiju i nešto napišem par puta nedeljno. Mada ne bih imao ništa protiv ni da to isto radim na nekoj planini u zapadnoj Srbiji. Ako nemaš druge planove, moj Tomiću, možemo i zajedno – ti peci, a ja ću da degustiram i vežbam da posle tečno izgovorim ime Dragana Kanatlarovskog.

Naravno, nisu svi „pekači“ rakije ljudi sa šlifom. U Srbiji se svaka sumnjiva rakija već 27 godina zove „zozovača“, od kada je neki Miroslav Živadinović zvani Zoza iz Niša kupio 46 buradi sa 2.300 litara metil-alkohola i onda od tog metil-alkohola u svojoj destileriji proizveo 7.400 litara rakije, od koje je kasnije umrlo četres troje ljudi. Rakija je bila jeftina, na etiketi te lozovače bio je nacrtan guslar, zloglasni Zoza je odležao u zatvoru 12 godina, ali se od tada za svaku rakiju koja liči na otrov od milošte govori da je – zozovača. I tako je jedan osuđeni trovač koji je pobio više ljudi nego nadstrešnica u Novom Sadu, postao nacionalna institucija.

Uz to, dragi Ante, pečenje rakije poslednjih godina me podseća na dolazak Vučića na vlast.

Jer, mogu ti reći, moj Tomiću, da je u Srbiji sve ovo i počelo kada su Srbi naprasno krenuli da glasaju za ljude koji peku rakiju i koji su, što bi se reklo, sverspski domaćini.

Tomislav Nikolić je pre 13 godina predstavljen kao narodski čovek koji se ne odvajao od kazana u selu Bajčetina kod Knića, selu koje se nalazi kraj Gledičkih planina gde čak ima i jedan zaselak koji se zove Rakija, pa su neki ljudi napravili i brend koji se zove „Rakija iz Rakije“.

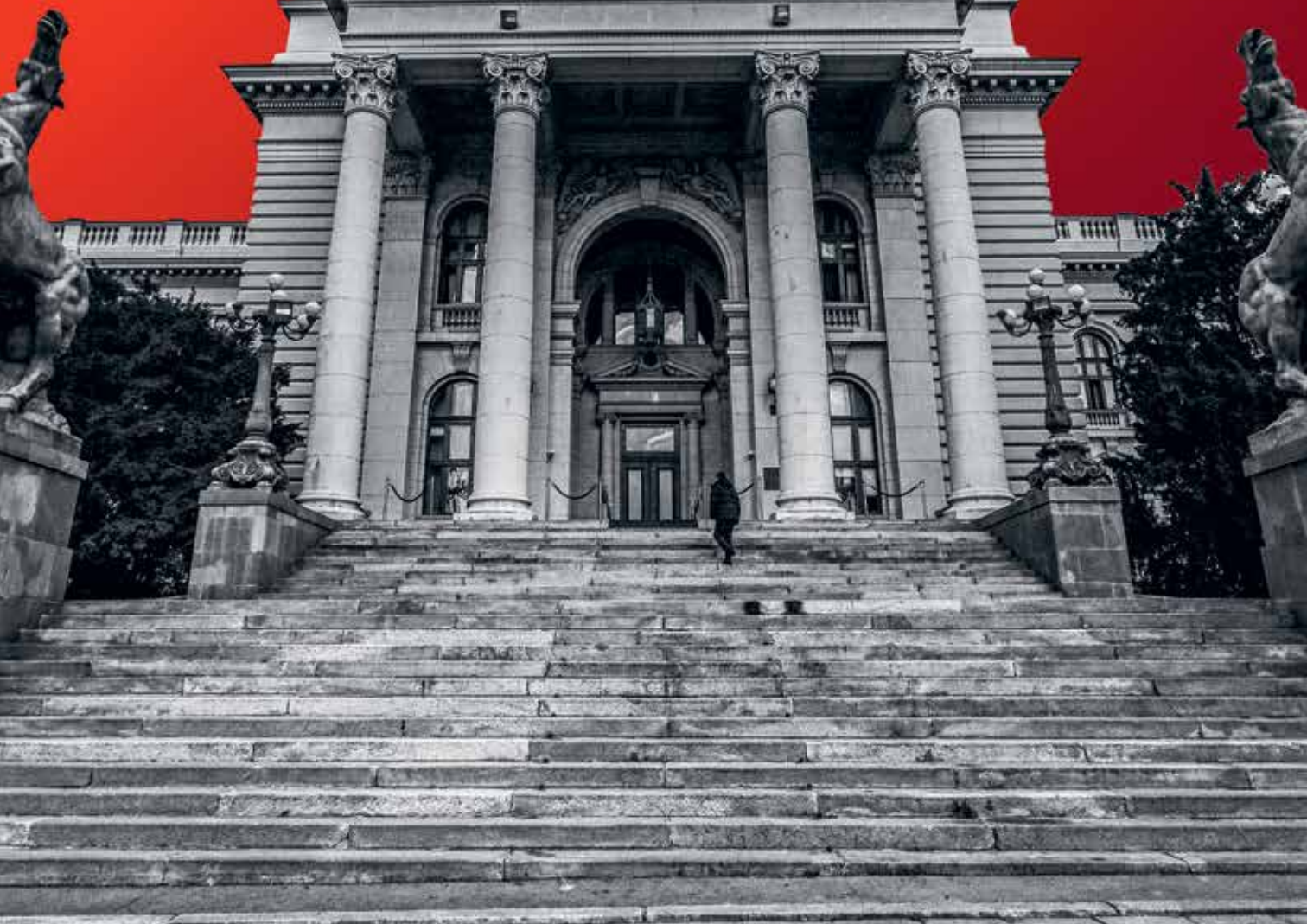
On je pravio „Tomovaču“, svoj brend, i s vremenom je, izgleda, više počeo da se bavi rakijom nego državom pa ga je Vučić oduvao sa svih funkcija. Tada se pokazalo da je vino, napitak ne baš omiljen među većinskim srpskim življem, pobedilo rakiju, napitak izrazito omiljen među srpskim življem, jer Vučić ima poudrum sa vinima negde u Jajincima kraj Beograda i voli o sebi da priča kao o vrsnom somelijeru. Rekao bih i ja da je dobar somelijer, naročito ako tu reč čitamo skraćeno, u prva tri slova, recimo.

I, otkriću ti, Tomiću: Vučić u poslednje vreme sve češće izgleda kao čovek koji ne može tečno da izgovori „Kanatlarovski“, sa ženom Kanatlarovskom i decom Kanatlarovićima, popeo se na vrh Popokatepetla“, i to na konferencijama za štampu, što me drži u nadi da će i on uskoro otići negde daleko, makar da ilegalno peče rakiju u jednom malom selu između Karlobaga i Virovitice. **N**

SRBIJA JE VAŠAR NOMINALNOSTI

Nominalni evropski put, nominalni premijer, nominalna levica,
nominalni vernici, nominalna opozicija, nominalni privredni rast...

Piše Zoran
Panović
programski
direktor
Demostata

„Dodi u pet do pet“ dvanaesta je singl-ploča sarajevske pop grupe „Ambasadori“ koju je objavio sara-jevski „Diskoton“ davne 1976. Taj jugo-slovenski hit otpievala je Jasna Gospić koja je na mestu pevačice „Ambasadora“ zamenila Ismetu Dervoz (Krvavac) koja je otpievala „Zemljo moja“, što je u SFRJ bila alternativna himna u odnosu na zvaničnu „Hej Sloveni“, nešto kao Tompsonova „Lijepa li si“ u odnosu na zvaničnu hrvatsku himnu „Lijepa naša“. Ili kao Manjifikova „Pukni zoro“ u odnosu na zvaničnu himnu Republike Srpske „Moja Republika“ Mladena Matovića. Inače u „Ambasadorima“ je jedno vreme pevao i Hajrudin Varešanović, kasnije poznat kao Hari („Mata Hari“) Varešanović. „Ambasadori“ su (sa Ismetom) predstavljali i Jugoslaviju na „Pesmi Evrovizije“ 1976. („Ne mogu sakriti svoju bol“).

Desetak godina nakon „Dodi u pet do pet“, tamo 1985. Sinan Sakić sa „Južnim vetrom“ objavljuje hit „Izađi na pet minuta“ koji je doprineo kulturnom statusu ovog pevača koji je bio poznat po tome što rasprodaje koncerte bez reklame. Iako „Ambasadori“ i „Južni vetar“ nisu žanrovski srodni, nešto ih povezuje – a to je motiv „pet minuta“ koji je univerzalno često korišćen, doduše ne kao „minut do dvanaest“. I nije jedinstven kao „2 Minutes To Midnight“ od „Iron Maiden“a.

Ali „pet minuta“ o kojima pevaju Jasna Gospić i Sinan Sakić u značenju su različiti. Jasna peva: „Dodi u pet do pet, nešto ću ti reći ako nisi ljut, dođi u pet do pet, sigurno ću doći ovaj put.“ Za onog koji treba da dođe ovo je poziv pun optimizma. Sinan peva: „Izađi na pet minuta, i poljubi onog što luta, izađi na pet minuta i pruži ruku onom što luta.“

Tu baš i nema nekog optimizma, više nekog fatalizma i tragičnog osećanja ljubavi. Izvedba Jasne Gospić je zagonetno vesela, vrcavo razdragana, izvedba Sinana duboko introspektivna, puna propitivanja, sa unikatnom emocijom koju je nosio ovaj veliki pevač. Iako je hit „Ambasadora“ objavljen desetak godina pre ovog „Južnog vetra“ u nekom postmodernom raspletu, mogli bismo obrnuti red stvari, pa da „Dodi u pet do pet“ bude nastavak „Izađi na pet minuta“, da

bi se stvari dovele do hepienda (sa strane onoga koga poziva Jasna) ili katarze (za onoga čiju priču peva Sinan).

Pesma Zorana Predina „Čakaj me“, sa albuma „Sirene tulijo“ „Lačnog Franca“ iz 1987, počinje stihom „Mojih pet minuta je danas“. „Generacija 5“ se proslavila hitom „Dolazim za pet minuta“ (molim te, ostani gde si...), Boban Zdravković ima pesmu „Daj mi samo pet minuta“ (da ti pogled ne odluta), Ceca takođe ima hit „Pet minuta“ kao i Viki Miljković i mnogi drugi koji su se oprobali u toj simbolici.

Uglavnom, iskustvo predavanja mladim ljudima je pokazalo da je ovo dobar pristup da oni shvate „nominalne pojmove“ i da ih prepoznaju sutra u poslu, možda baš i u neizvesnom novinarskom ili propagandističkom poslu. Sami po sebi „pet minuta“ ne znače mnogo sem kao mali odmor u školi između dva časa. U svakoj od pomenutih pesama

Da bi pojačalo „samokritiku“ za kolaboraciju sa Koštunicom i Tadićem, i dodatno se dodvorilo Vučiću, Predsedništvo SPS je zaključilo da je njihov prvi predsednik Slobodan Milošević prva žrtva obojenih revolucija, čak 13 godina pre Majdana, kad pojam „obojena revolucija“ nije ni postojao

„pet minuta“ ima svoje značenje, i nisu iste dužine potvrđujući da je vreme relativna kategorija.

Ako taj neki prihvati poziv i dođe u „pet do pet“, verovatno neće proći pet minuta dok se „coke“ i padnu jedno drugom u zagrljaj, sve će ići mnogo brže, a ako u drugom slučaju neka ta ipak pristane da izađe samo „na pet minuta“, velika je verovatnoća da će ostati znatno duže od nominalnih pet minuta. Kako kaže literatura, „nominalno“ označava nešto što se odnosi na naziv ili ime, ali ne i na suštinu ili stvarni sadržaj. Nominalno značenje je formalno, samo po imenu, a ne stvarno. Najslabije objašnjenje je da je nominalna vrednost novca ona koja je odštampana na novčanicama, dok je stvarna vrednost ona utvrđena tržišnim uslovima. To je i suština „crnog kursa“.

U analizi sadržaja primetno je da i novinari bliski vlasti u Srbiji umeju da koriste pojam „nominalno“, da bi elegantno objasnili stvarnu orijentaciju zemlje. Ako je sagovornik pristalica Srbije u BRIKS-u, novinari upotrebe elegantan pojam „nominalno“ – da objasne (kao da se pravdaju) kako Srbija svoj geopolitički kurs samo nominalno vezuje za EU. To – „nominalno“ – politički je korektnije nego reći da je naša orijentacija ka EU lažna, neiskrena, proračunata dok se ne steknu geopolitički uslovi za naše stvarne namere i afinitete.

I zvaničnici EU u svojim višegodišnjim „ohrabrivanjima“ takozvanog Zapadnog Balkana od njega i Srbije u njemu i s njim su pravili nominalni slučaj za članstvo u EU. I tu postoje nijanse: aktuelnu turneju po Zapadnom Balkanu predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen počela je u Albaniji, što može značiti da ta zemlja stvarno, suštinski, prednjači iz Regiona ka članstvu u EU, dok se nominalno govori o „paketu“ Zapadnog Balkana. Neizvesno je da će svi u isto vreme dočekati „svojih pet minuta“. Tek je nebitno gde je tu nominalni „Open Balkan“, koji se retko – ili nimalo – pominje.

Srbija je vašar nominalnosti: nominalni evropski put, nominalni premijer, nominalna levica, nominalni vernici, nominalna opozicija, nominalni privredni rast...

Ideja „dvomislenosti“ (što nije isto što i dvosmislenost) orvelijanska je i odnosi se na funkcionalnu neodređenost totalitarne misli.

Podela za i protiv Vučića je u dobroj meri afektivna i njeno razrešenje ne mora značiti i razrešenje nekih bitnih dilema srpskog društva. I dubinskih konfuzija, gde je Vučićevo geopolitičko „vrđanje“ samo jedna manifestacija. Uteha je da bi se te dileme, bez ovog režima, (ne) razrešavale verovatno u boljoj medijskoj i javnoj atmosferi. Moguće i u institucijama.

Svi koji su živi a devedesetih su bili za Miloševića, sad su svi za Vučića, a svi koji su živi a devedesetih su bili protiv Miloševića, sad nisu svi protiv Vučića. Kao što i svi koji su protiv Vučića (i oni koji generacijski nisu vezani za devedesete), nisu istovremeno i protiv Putina. U istraživanjima „Demostata“ popularnost Putina konstantno je velika u javnom

mnjenju Srbije i prevazilazi broj glasača Vučićevog bloka, a poklapa se sa visokim brojem građana sklonih autoritarnosti. „Demostat“ u kontinuitetu nalazi da je u proseku samo trideset odsto birača u Srbiji za EU, a što znači da je toliko svesnih šta zaista znači članstvo Srbije u EU, i da se ono, između ostalog, ne može bazirati na sadašnjim nominalnim i manje nominalnim stubovima srpske politike – da ne damo Kosovo, da nećemo u NATO, da u Srebrenici nije bio genocid...

Život nije geografska karta vremenske prognoze gde je Kosovo na srpskim televizijama naravno u Srbiji. Stvarnost prokliza u simulakrum. Pre neko veće u teškoj noći poraza Piksijevih fudbalera od reprezentacije Albanije nekom se komentatoru omaklo pa je rekao da se pobeda očekivala od Subotice do Surdulice. Dok je jedan anketirani Srbin sa severa Kosova, prošle nedelje, na dan lokalnih izbora na Kosovu, na pitanje šta očekuje – rekao da očekuje da se ovo „parče“ vrati u Srbiju. Nema ni od Horgoša do Dragaša, nema ni povratka celog Kosova u teritorijalni integritet Srbije.

Ako u Srebrenici nije bio genocid kako je međunarodni sud presudio, zašto vlast umesto te konstatacije ne ispiše zidove onim što je bilo. Možete li zamisliti grafiti i parole na auto-putu – „U Srebrenici se desio masovni zločin“. Ako smo utvrdili gradivo šta nije bilo, da vidimo onda šta mislite da jeste bilo.

Paradoksalno, ali većina građana Srbije u ispitivanjima javnog mnjenja ima pozitivan stav o većini NATO zemalja pojedinačno (Grčka, Italija, Španija, Slovačka, Rumunija, Mađarska...), iako NATO (i članstvo Srbije u njemu) ima vrlo nizak nivo podrške u javnom mnjenju (uključujući i Srbe s Kosova) kome su, od NATO zemalja, prihvatljiviji vojnici KFOR-a iz SAD i Italije, na primer, nego iz Turske. Kao što je i bliskost Srbije sa Turskom u čijem je temelju model autoritarnog liderstva varljiva kategorija. I dovoljna je isporuka dronova Ankara Prištini da je izneveri.

Tipičan nominalan stav uočen u analizi medijskog sadržaja i govora u javnom prostoru jeste i taj da je „dve trećine čovečanstva uz Srbiju“. Nominalno (formalno) jeste, ako na primer gledate ukupan broj stanovnika svih država u svetu koje ne priznaju Kosovo. Ali kolika je suštinska korist od podrške „dve

trećine planete“, kad je za Srbiju izgleda najbitnije šta misle predstavnici one jedne trećine čovečanstva (gde je i većina demokratskih zemalja). Zasada. Sudbina NIS-a, suštinski bitnog za Srbiju, na primer ne zavisi od odluke nekakve „dve trećine čovečanstva“.

Maja 2024. srpski predsednik je posle glasanja u Generalnoj skupštini UN o rezoluciji o Srebrenici naglasio da je ponosan na Srbiju, da je „više od dve trećine zemaljske kugle bilo na našoj strani“. Ali kontroverzna rezolucija je ipak usvojena. Uteha je valjda da je Srbija „videla ko su joj prijatelji“, „da je veći deo sveta bio na našoj strani“. Takva uteha slična je nadi Miloševićeve propagande da će se srpska istina probiti u svet devedesetih godina. Ili nadi da će sad biti prihvaćena kao globalna avangarda. Bez Zapada, izgleda još uvek dovoljno „kolektivnog“, Srbija teško može da brani svoje interese. I to je tekovina Petog oktobra koje se Vučić ne odriče lako, jer zna da bez Zapada nema ni potrošačkog društva koje je stvorio.

Pre neko veće u teškoj noći poraza Piksijevih fudbalera od reprezentacije Albanije nekom se komentatoru omaklo pa je rekao da se pobeda očekivala od Subotice do Surdulice. Dok je jedan anketirani Srbin sa severa Kosova, prošle nedelje, na dan lokalnih izbora na Kosovu, na pitanje šta očekuje – rekao da očekuje da se ovo „parče“ vrati u Srbiju

Narod u Srbiji ipak više plaši povratka devedesetih (sankcije, vize, kantice za benzin...) nego „mračne godine“ od 2000. do 2012, kada jeste bilo i mnogo toga lošeg, ali oni koji su došli Petog oktobra vratili su zemlju u svet, vratili su deviznu štednju koju je građanima opljačkao Miloševićev režim, građani su od 2000. počeli lagano da obnavljaju belu tehniku i stolariju, da masovnije putuju van zemlje... Zato i Vučić povodom sankcija NIS-u uverava narod da neće biti kantica, ne govori o slavnim devedesetim.

Hajdemo za trenutak u mart 2013, kada se rukovodstvo Pokreta socijalista (čiji je osnivač Aleksandar Vulin) oku-

pilo da, pred Drugi kongres partije, oda poštu svom osnivaču, pokojnom akademiku Mihailu Markoviću. Kako je tada saopšteno iz te stranke, Marković je „vizionarski predvideo“ da će „u ovim teškim vremenima omladina hrliti u ul-tradesničarske pokrete, a radnici i seljaci biti prepušteni sami sebi“.

U saopštenju se dodaje da je zato 2008. godine osnovan Pokret socijalista, partija izvorne i borbene levice koja je nedostajala da napravi protivtežu na političkoj sceni Srbije. Iz perspektive 2013. i Drugog kongresa Vulinove partije koji je kao glavni dokument na skupu usvojio „Manifest novog socijalizma – političku platformu za delovanje levice u 21. veku“, nije lako razumeti današnje vreme kad se i vladajuća Vučićeva garnitura uključuje u front borbe protiv „radikalne levice“ koji je otvorio američki predsednik Donald Tramp. Nije lako razumeti ako stvari posmatramo „nominalno“. Neostaljinizam i nacionalni komunizam ne potpadaju pod „radikalnu levicu“ (ni ruski, ni kineski komunisti, ni Maduro u Venecueli), već samo ona „liberalna“ – „vouw“ (woke) „levica“.

Nije se lako snaći u aktuelnoj pojmovnoj kakofoniji nominalnosti i dijalektičkoj teoriji značenja, da malkice cinično upotrebimo naslov čuvene knjige Mihaila Markovića, koji je kao šezdesetosmaš i „praksisovac“ pisao program Miloševićeve SPS. Nije lako danas razumeti da je jedan od razloga razlaza Markovića sa SPS bilo i njegovo suprotstavljanje osnivanju Jugoslovenske levice (JUL) Mirjane Marković, Miloševićeve supruge. Akademik Marković, potpredsednik SPS, našao se pod udarom brzopotezne čistke u partiji (u kompletu sa „nacionalnim krilom“ SPS) koju je Milošević sproveo nakon trijumfalnog povratka iz Dejtona novembra 1995. Iz protesta prema „revizionizmu“ SPS u Dačićevoj fazi uslovnog reformisanja partije i saradnje sa dosovskim partijama, akademik Marković – koji se suprotstavljao JUL-u, napisao je program za još jednu svoju partiju – Vulinov Pokret socijalista – koja je paradoksalno ponikla iz JUL-a.

No dobro, ovo malo podsećanje zbog sednice Predsedništva SPS, dva dana pred godišnjicu – četvrt veka Petog oktobra. Sednica Predsedništva SPS bila je uvertira za glavni program – nastup Vučića na Pinku, i jagodu na šlagu – inter-

vju Vulina u „Večernjim novostima“ i sve to baš na taj dan. Sa elementima trijumfalizma. Ne bez osnova. Jer idejno principijelni Vulin i njegovi saborci su se uglavnom pokazali kao tvrdi kadrovski materijal od dobrog dela onih koji su došli na vlast nakon Petog oktobra, a sad su Vučićevi najamnici koje Vulin prezirivo gleda s visine.

Da bi pojačalo „samokritiku“ za kolaboraciju sa Koštunicom i Tadićem, i dodatno se dodvorilo Vučiću, Predsedništvo SPS je zaključilo da je njihov prvi predsednik Slobodan Milošević prva žrtva obojenih revolucija, čak 13 godina pre Majdana, kad pojam „obojena revolucija“ nije ni postojao. Da li je sad u borbi protiv „radikalne levice“ prigodna parola „bando crvena“ iz vremena borbe protiv Miloševića? Za one koji su to vikali tokom protesta protiv izborne krađe 1996/97. filozof i pisac Radomir Konstantinović se poverio jednom svom prijatelju dok su šetali u koloni demonstirajući kako ti što skandiraju ne razumeju stvari. Delom zato što pojam koriste „nominalno“, bez kontekstualizacije koja je višeznačna.

Predsedništvo SPS je zaključilo i da je „u interesu Srbije i njenih građana“ nastaviti i jačati koaliciju sa SNS i predsednikom Srbije Aleksandrom Vučićem. Politički iskusno Predsedništvo je svesno da je samostalni izlazak SPS na izbore cenzusno rizična avantura. Utapanjem u Vučićevo „zavetništvo“ SPS je izgubila u odnosima sa Vulinovim Pokretom socijalista ono što se zove differentia specifica. Inače, u petooktobarskom intervjuu Vulin je pojasnio da ovde takozvana obojena revolucija traje već „desetak godina“ (to bi znači bila druga obojena, ako

U analizi sadržaja primetno je da i novinari bliski vlasti u Srbiji umeju da koriste pojam „nominalno“, da bi elegantno objasnili stvarnu orijentaciju zemlje. Ako je sagovornik pristalica Srbije u BRIKS-u, novinari upotrebe elegantan pojam „nominalno“ – da objasne (kao da se pravdaju) kako Srbija svoj geopolitički kurs samo nominalno vezuje za EU

je prva bila ona čija je žrtva bio Milošević). Bez Palme i PUPS-a, SPS je sama na leđima, sa oslabljenim koalicionim kapacitetom koji donekle održava Branko Ružić kome je, eto, baš ovih dana istekla šestomesečna suspenzija kojom je kažnjen zbog učešća u demonstracijama i protestu protiv vlasti, što je, kako je tada ocenjeno, suprotno odlukama i politici SPS.

Predsedništvo SPS je potvrdilo ono što je naglašeno na izbornoj konvenciji partije na beogradskom Tašmajdanu juna 2020 – da ipak nemaju čega da se stide kad se sve doda i oduzme. Te 2020. na „Tašu“ Dačić je održao relativno promiloševićevski, antiizdajnički govor sa kojim bi se možda moglo iznad deset odsto (bila su očekivanja), što je psihološka crvena linija za Vučića. Rast reakcionarnosti SPS od tog „Taša“ do danas je obrnuto proporcionalan njihovom udaljavanju od tih famoznih deset odsto i sposobnosti da se ide samostalno na izbore.

Od „moderne evrolevice“ koju je probao da pravi sa Tadićem, Dačić se vratio „patriotskoj levici“ koja bar ne može

da bude fantomska „radikalna levica“ protiv koje se okreću Tramp i suvereni širom sveta. Iako je taj njegov govor iz 2022. zaboravljen, Dačić je i na „Tašu“ tada naglasio da EU mora da poštuje srpske nacionalne interese, što u prevodu znači ono što najviše volimo – da bismo mi tamo ušli, ali pod našim uslovima. Faktički, Srbija je „nominalni“ kandidat za članstvo.

Vulin u „petooktobarskom“ intervjuu pokušava da stvari učini manje paradoksalnim jer, kako kaže, ako zapadne službe aktivno rade na rušenju našeg društva, onda ne možemo sa toliko poverenja da pristupimo razgovorima sa političkim predstavnicima EU koji daju takve naloge. Zato su Istok i BRIKS naš put ako hoćemo da ostanemo Srbi, zaključuje Vulin koji nije u izvršnoj vlasti, ali izgleda nije samo „nominalno“. Povodom odbijanja da potpiše nacionalizaciju NIS-a Vučić je naglasio da se protivi otimanju nečije svojine, da je protiv komunizma, „mrzim ‘45. i ‘46!“ – godine komunističke nacionalizacije i klasne osvete. Ali nije odgovorio kako stoje stvari sa 1948. godinom i Titovim razlazom sa Staljinom, i da li još važi ona „nikad više čet’res osma“ kako je rekao 2019. ruskom ambasadoru Bocan-Harčenkou.

Ma koliko nategnuto, Dačiću je ideološki sasvim najlogičnije i najlinearnije: Dimitrije Tucović – Tito – Slobodan Milošević! Naprednjaci jesu premestili spomenik Dimitriju Tucoviću na beogradskoj Slaviji na mesto na kome može da mu se pride bez zaustavljanja saobraćaja, a što socijaldemokrati iz DS nisu ni pomislili iako im je centrala stranke bila na par stotina metara odatle u Krunskoj ulici.

Bronzani Tucović je izmešten da bi se napravila fontana u centru kružnog toka na koju su nekako navikli i oni koji ne vole Vučića i koji su se bunili protiv fontane. Odsdora Slavija je postala mesto masovnih opozicionih (studentskih) skupova, ali kod okupljenih nema neke gorčine prema fontani koja je nekad bila žestoko kritikovana. Iako je fontana bila jedno vreme i muzička, pre neki dan na Slaviji muziku nisam čuo, a kad sam dragog gosta odveo da mu pokažem spomenik mog zemljaka Dimitrija Tucovića, na njemu nije bilo prednje mermerne ploče na kojoj treba da piše čiji je to spomenik. Samo ogoljeni beton.

Ogoljen ko Srbija. **N**

GROZNICA SANKCIJA

Rusija, Srbija, NIS, MOL, INA i moguće prepakivanje u regionu

Prvih nedelju dana američke blokade Naftne industrije Srbije pokazalo je neumoljiv stav ruskog predsednika Vladimira Putina, koji je spreman da brani ruski interes do poslednje kapi Gaspromove nafte i srpskog strpljenja. Teško da će pre dogovora (ako ga bude) Trampa i Putina o kraju rata u Ukrajini biti poznata sudbina NIS-a

Piše Miša Brkić

Ništa od velikog praska. Samo jedno veliko – puč.

Sastanak predsednika Srbije s generalnim direktorom NIS-a Aleksandrom Djukovim i zamenikom ruskog ministra energetike Pavelom Sorokinom bio je proglašen ako ne istorijskim onda bar ključnim za energetska sudbinu Srbije. Vlast u Beogradu očekivala je (tako se predstavljalo) da će Djukov izneti plan Rusije za ukidanje sankcija NIS-u. Tržište naftnih derivata i milioni vlasnika automobila s nestrpljenjem su očekivali „beli dim“ iz Predsedništva Srbije, ali – ćorak.

Predsednik Srbije je na svom Instagram profilu posle sastanka napisao „Otvoren i iskren razgovor“, uz poruku „Neće biti nestašica goriva“. Tu poruku Vučić je već izgovorio nekoliko puta pre nego što je imao sastanak s Djukovim i Sorokinom, tako da to nije nikakva nova vest. O sankcijama i sudbini NIS-a Vučić nije rekao ništa konkretno, osim šifrovane poruke: „Naši ruski prijatelji su razumeli našu poruku. Mi smo razumeli šta su njihovi interesi.“

Šifranti bi ovo „razumevanje“ protu-

mačili kao rusko cementiranje statusa kvo i Vučićev pokušaj kontrole štete. Dakle, srpska naftna kompanija ostaje pod američkim sankcijama zbog većinskog ruskog vlasništva. Do kada? To ostaje nepoznato. „Ruski prijatelji“ nisu se oglašavali posle sastanka sa srpskim predsednikom.

Po intonaciji predsednikove objave stiže se utisak da na sastanku nije ništa rešavano i odlučivano jer je sve već ranije odlučeno na nadležnom mestu, u Kremlju i po odluci predsednika Rusije Vladimira Putina. Djukov i Sorokin su samo prenosili poruke. „Zadovoljan sam otvorenosti, konstruktivnošću i iskrenošću“, objavio je Vučić ali time

U političkim i ekonomskim krugovima u Hrvatskoj govori se o jednoj od mogućih opcija za NIS - energetska preslaganju u regionu u kome bi učestvovali mađarski MOL, njegova hrvatska firma INA i rusko-srpski NIS, a da bi važna poveznica bio JANAF

nije umirio javnost jer Srbiji u ovom momentu trebaju razumevanje i kooperativnost ruskih partnera. A njih nema.

Srpsku frustraciju tim povodom nesmotreno je učinila javnom ministarka energetike Dubravka Đedović Handanović. Ako su Djukov i Sorokin bili samo glasnici koji prenose poruke, onda to znači da Putin nema više šta da objašnjava i da se pravda Vučiću. Sve mu je već nekoliko puta rekao u četiri oka i telefonom, tako da predsednik Srbije ne deluje kao neko ko je „iznenađen i uvređen“.

Susret s Djukovim i Sorokinom više je bio upriličen kao igrokaz u kome Vučić po ko zna koji put pokušava da zataška odgovornost za pogrešne spoljnopolitičke odluke i stalno skreće temu obećavajući građanima da je „država tu da se bori za vas u vaše ime, za vaš račun. Za budućnost Srbije nastavice da radimo“. Prazne populističke parole moći će mesec-dva da se sipaju u rezervoare automobila, a posle sledi crno tržište i šverc u režiji države. I sve će biti tako dok se ne umilostivi i predomisli ruski oligarh. Sudeći po dosadašnjem stavu

prema NIS-u, Putin je spreman da brani ruski interes do poslednje kapi Gaspromove nafte i srpskog strpljenja. Teško da će pre dogovora (ako ga bude) Trampa i Putina o kraju rata u Ukrajini biti poznata sudbina NIS-a. Ne bude li dogovora i mira, Srbija će morati da traži radikalno rešenje za NIS jer vlasnička struktura te kompanije ne obezbeđuje održivu budućnost i energetska bezbednost zemlje.

Naravno, bez obzira na konačno rešenje predsednik Srbije ostaje u obavezi da obavesti koliko sankcije koštaju svakog pojedinačnog građanina koji je postao talac pogrešne državne politike. Važno bi bilo da predsednik tu računnicu odmah učini javnom (najbolje na čuvenoj tabli), ne čekajući predizborno kampanju.

Grozničavi prvi dani sankcija pokazuju da srpski zvaničnici (najpre, predsednik države jer ostali se ništa ne pitaju niti znaju o čemu se radi) nemaju odgovor na američku blokadu NIS-a i pokušavaju da zataškaju svaku pomisao na utvrđivanje odgovornosti vlasti za stvoreni problem. To batrganje liči na amaterizam i radikalsku zatucanost. Hrvatski premi-

Predsednik Srbije stidljivo je najavio u jednom TV nastupu pitanje gasa, a onda je Dušan Bajatović doneo vest iz Sankt Peterburga da Rusija drži u životu gasni sporazum sa Srbijom samo do Nove godine. To je bio vruć šamar i upozorenje Putina da se Srbija ne igra sa nacionalizacijom NIS-a

jer Andrej Plenković brutalno je adresirao odgovornost pitajući Aleksandra Vučića šta je čekao osam meseci i zašto nije ništa uradio oko ukidanja sankcija i presecanja energetske pupčane vrpce s Rusijom nego je (znajući da će biti sankcija) gomilao rezerve naftnih derivata i čekao da možda Tramp i Putin naprave dogovor i Amerika ukine izolaciju Rusije. Rešenje koje vlast u Beogradu agresivno nameće nije (iako je važno) u obezbeđivanju rezervi naftnih derivata na tržištu za mesec-dva (to je logika „drži vodu dok majstori odu“), već u trajnom preuzimanju kontrole nad ključnim energet-

skim resursima kako bi se postigla veća energetska nezavisnost.

Drugim rečima, strateška dilema je ostaje li Srbija energetski talac Rusije ili njena politička elita razume da je sada odlučni trenutak za diversifikaciju izvora (uključujući i zelene) i puteva snabdevanja nedostajućim energentima. Prvi dani sankcija potvrđuju neuspešnu odbranu i poslednje dane NIS-a kakav je do sada postojao.

Srbija ne razume da problem sankcija NIS-u i njegovo rešavanje nije samo i jedino njen problem. Američki Stejt department jasno je rekao da sankcije nisu uvedene NIS-u zato što je srpsko preduzeće nego zato što je u većinskom vlasništvu ruske državne kompanije Gasprom. Dakle, Rusija je ta (odnosno Putin) koja odlučuje šta će uraditi sa svojim većinskim udelom u srpskoj naftnoj kompaniji. Otuda kad Hrvatska kaže da je njena državna kompanija JANAF zainteresovana da kupi ruski deo u NIS-u, onda ona pregovara direktno s Rusijom a ne sa srpskim predsednikom koji se u tom poslu ama baš ništa ne pita.

Sigurno je da ako Rusi budu NIS prodavali JANAF-u neće prvo obavestiti Vučića nego Plenkovića kao zastupnika državnog vlasništva u kompaniji za transport nafte. Srpski predsednik živi u pogrešnom uverenju da će Rusi prvo njemu reći za tu prodaju a da će onda on imati „čast“ da o tome obavesti Hrvate. Pogrešna želja. Zato njegov vodvilj sa JANAF-om i HEP-om (Hrvatska elektroprivreda) deluje kao tragikomična trkalica sa zemunske pijace u namirivanju starih radikalskih računa sa Hrvatima. Vučićeva ponuda da Srbija kupi JANAF i HEP i plati 50 odsto veću cenu od najveće ponude pokazuje sramotno nerazumevanje ekonomskih odnosa i poslova jer te kompanije nisu na prodaju, a jadicovka kako nam Hrvati „nisu dali da kupimo Kraš kad smo hteli“ diskvalifikuje poslovne napore srpskog biznismena Nebojše Šaranovića da legalno na berzi stekne većinsko vlasništvo poznate hrvatske kompanije. To što Šaranović nije uspeo ne znači da sa Krašom sada predsednik Srbije treba da ispira usta.

Ponuda JANAF-a, prema zagrebačkim izvorima, mogla bi biti samo vrh ledenog brega koji se valja prema NIS-u. U političkim i ekonomskim krugovima u Hrvatskoj govori se o jednoj od mogućih opcija za NIS – energetsom preslaganju u regionu u kome bi učestvovali mađarski MOL, njegova hrvatska firma INA i rusko-srpski NIS, a da bi važna poveznica bio JANAF. Inače, oko JANAF-a (cene transporta i količina) izbio je nedavno žestok međudržavni spor Hrvatske i Mađarske, ali su se strasti brzo smirile. Šta su i koliki su ulozu u tom energetsom kolopletu i da li je njime obuhvaćena i Slovačka zasada je teško govoriti, jedino je sigurno da će se Srbija u tom „merđžovanju“ najmanje pitati.

Zanimljiv je podatak da je proleto ime kompanije MOL spominjano kao pokriće za pokušaj dvojice visokopozicioniranih srpskih državnih službenika da otkupe ruski udeo u NIS-u. Taj pokušaj propao je posle žestoke reakcije ruskog predsednika Putina koga su obavestajne službe upozorile na taj dil „ispod žita“, a onda on nalupao packe srpskom predsedniku. Tada je definitivno sahranjena opcija nacionalizacije, pa je u igru bio uveden pokušaj da se privatnim kapitalom kupi ruski deo NIS-a.

Da Putin steže omču oko vrata Srbije

Zanimljiv je podatak da je proleto ime kompanije MOL spominjano kao pokriće za pokušaj dvojice visokopozicioniranih srpskih državnih službenika da otkupe ruski udeo u NIS-u. Taj pokušaj propao je posle žestoke reakcije ruskog predsednika Putina koga su obavestajne službe upozorile na taj dil „ispod žita“

Ako Rusi budu NIS prodavali JANAF-u, neće prvo obavestiti Vučića nego Plenkovića kao zastupnika državnog vlasništva u kompaniji za transport nafte

potvrđuje ubacivanje gasa u naftnu pokersku igru sa NIS-om. Predsednik Srbije tu mogućnost stidljivo je najavio u jednom TV nastupu, a onda je Dušan Bajatović (ključni srpski saradnik šefa Gasproma Alekseja Milera) doneo vest iz Sankt Peterburga da Rusija drži u životu gasni sporazum sa Srbijom samo do Nove godine (a ne do maja kako se nadao Vučić). To je bio vruć šamar i upozorenje Putina da se Srbija ne igra sa nacionalizacijom NIS-a.

Još gorom će se pokazati vest (ako je tačna) da će Rusija obezbediti gas samo za građane Srbije ali ne i za privredu. To bi bio ruski „nož u leđa“ bratskoj Srbiji. Nagoveštaj te „noćne more“ bila je jadicovka predsednika Vučića da Srbija gubi status poželjne investicione destinacije. Istina, on je za to javno okrivio rast plata i uništavanje obrazovnog sistema, ali je poslao i šifrovanu molbu Putinu, za koju je teško poverovati da će biti ispunjena.

Sankcije NIS-u doprinele su da se Vučićevi snovi o Rusiji kao zlatnoj energetske koki Srbije ubrzano tope. Nisu u pitanju samo nafta i gas. Pitanje je, recimo, da li će uopšte biti moguće da Srbija svoje planove za uvođenje nuklearnih elektrana sa modularnim reaktorom realizuje sa firmama iz Rusije ili da sa kompanijom Rosatom gradi veliku nuklearnu elektranu (kako je u septembru najavio srpski ambasador u Rusiji). Ako Zapad tako oštro kažnjava NIS zbog ru-

skog udela u vlasničkoj strukturi kompanije, može se lako izračunati kako bi reagovao na rusko učešće u budućoj srpskoj nuklearci.

Aktuelni srpski predsednik i njegovi saradnici pogonjeni populizmom, rusofilstvom i neznanjem, a uskraćeni za autoritet i integritet, ne mogu da preokrenu trend i posle 25 godina preseku energetske pupčanu vrpcu sa Rusijom i konektuju Srbiju na nove izvore energije i puteve snabdevanja. Srbija je olako propustila poslednju „ponudu“ da se pridruži Evropi kad je odlučila da se odrekne ruske nafte i gasa. Ruska „peta kolona“ u Srbiji ismevala je Evropu i prognozirala joj smrzavanje, ali je Evropa uspeła da se oslobodi tog zagrljaja a Srbija je ostala na cedilu. Bajatović i družina sprdali su se sa LNG terminalom na Krku kao promašnom investicijom i kleli se u Rusiju, da bi sad bili glasnogovornici neprijatnih vesti iz Moskve i Sankt Peterburga.

S pravom je, međutim, Aleksandar Vučić pre neki dan zavapio: „Jesam li ja prodao NIS?“ Odgovor ga ne abolira od posledica nesposobnosti i pogrešne politike, ali ukazuje na počinioce energetske pragreha – Vojislava Koštunicu i Borisa Tadića – koji su prodali NIS i sudbinu građana Srbije olako stavili u ruke Vladimira Putina. Njihova krivica nije ništa manja nego Aleksandra Vučića. Njihovom zaslugom građani Srbije postali su Putinovi taoci. Neopisiva je sreća da taj tandem političara nije uspeo da realizuje još jedan energetski dil s Rusijom. Iako je bio potpisan memorandum, ruska elektroenergetska kompanija Inter Rao ipak nije ušla u vlasničku strukturu Elektroprivrede Srbije.

Argumenti, da su Rusi vrlo brzo od NIS-a napravili profitabilnu kompaniju i investirali četiri milijarde evra (procena Dušana Nikežića), ne govore mnogo u prilog tezi da je baš Gasprom morao da kupi NIS. Svaka zapadna naftna kompanija učinila bi isto – korporativizovala poslovanje i uložila profit u modernizaciju.

Iako se dugo o toj temi priča, tek su sankcije pokazale da prodaja NIS-a 2007. godine nije bila obična transakcija. Nijedna druga akvizicija u Srbiji od početka tranzicije nije imala takve posledice i uticaj na geopolitičku sudbinu Srbije. **N**

Inovacije i nauka donose rezultate – nove kategorije za budućnost bez dima

Kraj prošle i početak ove godine u vašoj kompaniji obeležile su inovacije koje ste doneli na tržište u vidu novog glo HILO uređaja, što govori u prilog važnosti srpskog tržišta na globalnom nivou. Možete li nam reći nešto više o tome?

Tržište Srbije ima veliki značaj za BAT Grupu o čemu govore kontinuirana ulaganja u proizvodnju, inovativne tehnologije, zapošljavanje i izvoz. Zahvaljujući rezultatima koje beležimo u poslednjim godinama, Srbija je prvo tržište na kojem su lansirani naši novi uređaji HILO i HILO Plus koji su pravi pokazatelj sinergije nauke, tehnologije i inovacija.

Slobodno mogu reći da smo u BAT-u posebno ponosni na inovacije koje donosimo osluškujući potrebe naših potrošača uz naučno dokazanu manju štetnost* u odnosu na konvencionalne cigarete.

BAT je lansirao i OMNI platformu, a nedavno je održana i konferencija u Stokholmu koja je jasno pokazala značaj ove platforme za društvo. Recite nam kakav ona ima značaj za kompaniju BAT.

OMNI platforma BAT-a predstavlja vizionarski i sveobuhvatan resurs osmišljen da podrži budućnost bez duvanskog dima. Ono što želimo da postignemo sa Omni platformom jeste da bude centralni naučni resurs – jedno mesto koje okuplja dokaze iz poslednje decenije, kako iz naučnih istraživanja tako i iz stvarnog života, i koje mogu da koriste svi relevantni akteri: kreatori politika, regulatori, nadležni u oblasti zdravlja, mediji, investitori i sama industrija. Cilj svih nas u BAT-u je da se kroz ovu platformu podeli što više naučno potkrepljenih informacija koje dokazuju da je koncept smanjene štetnosti najefikasnija strategija za smanjenje broja pušača, nudeći bezdimne, manje rizične alternative punoletnim korisnicima, koji još uvek nisu spremni da u potpunosti prestanu sa upotrebom duvanskih, odnosno nikotinskih proizvoda. Time se u krajnjem ishod smanjuje broj bolesti i smrti povezanih sa pušenjem u populacijama širom sveta.

FOTO: RASTKO ŠURDIĆ

Srbija je prvo tržište na kojem su lansirani naši novi uređaji HILO i HILO Plus koji su pravi pokazatelj sinergije nauke, tehnologije i inovacija

Sa pomenute konferencije u Stokholmu objavljen je i izveštaj pod nazivom „Revolucija bezbednijeg nikotina: Globalne lekcije, zdravija budućnost“. Recite nam nešto više o ovom izveštaju, kao i koliki je njegov doprinos u duvanskoj industriji, posebno kada govorimo o novim kategorijama?

Ovaj izveštaj ističe primere uspeha iz četiri zemlje koje su u svoju javnozdravstvenu politiku uključile bezbednije alternative. Na prvom mestu je svakako Švedska, zemlja koja je smanjila stopu pušenja na samo 5,3 odsto, što predstavlja ujedno i najnižu stopu u Evropi. Ona je to postigla tako što je omogućila pristup nikotinskim kesicama, što je za rezultat imalo da je stopa smrtnosti od raka pluća kod muškaraca u ovoj ze-

mlji sada 61 odsto niža od proseka Evropske unije, dok je ukupna smrtnost od raka niža za trećinu. Švedska je sada na putu da postane prva zvanično „bezdimna“ nacija na svetu, čime bi svake godine spasla oko 3.000 života. Pored pomenutog, značajni su i oni rezultati ostvareni u Japanu, zemlji koja je prepolovila prodaju cigareta otkako je pre deset godina uvela proizvode sa zagrevanim duvanom, te je stopa pušenja sa 21 odsto pala na 16 odsto. Odličan je i primer Ujedinjenog Kraljevstva koje je integrisalo upotrebu e-cigareta (vejping) u programe za odvikavanje od pušenja u okviru Nacionalne zdravstvene službe (NHS), pa je stopa pušenja pala sa 20,2 odsto u 2011. godini na 11,9 odsto, koliko iznosi danas. Među ovim pozitivnim primerima je i Novi Zeland koji je prepolovio stopu pušenja za samo šest godina, odnosno nakon što je legalizovao i promovisao vejping i proizvod sa zagrevanim duvanom.

Čvrsto verujem da će ovaj izveštaj, sa konkretnim primerima i brojkama, kao i dokazima o smanjenoj štetnosti proizvoda novih kategorija u odnosu na tradicionalne cigarete, jednog dana kao odličan primer sadržati i našu zemlju, a mi u BAT-u ćemo kontinuirano raditi na edukaciji potrošača, kako bismo ovaj cilj i ostvarili.

*Tvrdnja se zasniva na relevantnim naučnim dokazima. Ovi proizvodi nisu bez rizika i izazivaju zavisnost.

Kraj degolizma i Pete republike

Predsednička reforma De Gola iz '58. stavila je tačku na turbulentni period Četvrte republike, u kojoj je promenjeno 24 vlade i 19 premijera u samo 12 godina, ali je nakon sedam decenija od rešenja postala problem za Petu republiku. Dobar deo današnjih Francuza, za razliku od njihovih predaka koji su revolucijama menjali svet, danas ima samo jedan cilj: zadržati privilegije i pogodnosti koje imaju. Francuska se vratila defakto parlamentarizmu – političkoj formi u kojoj ima vrlo limitirano iskustvo i za koju nije kulturološki spremna

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Francuski predsednik Emanuel Makron je na obeležavanju godišnjice smrti Šarla de Gola rekao da bi Francuskoj trebalo više njegovog duha, ali gledajući sa strane, general je mnogo više deo problema s kojim se suočava Peta republika nego što je deo rešenja.

Današnja politička struktura Francuske, zajedno sa njenim ekonomskim, institucionalnim, društvenim i demografskim problemima, previše je komplikovana da bi mogla da se reši po receptu De Gola iz 1958. godine, na liniji najbolje napoleonovske tradicije. A ruku na srce, na francuskom horizontu nema ni izbliza političke figure koja bi mogla da odigra De Golovu ulogu.

Makron ulazi u poslednjih 18 meseci svog mandata bez naslednika koji bi eventualno mogao da nastavi njegovim putem u Elizejskoj palati, i samim tim je rešen da ostane do kraja na čelu države. Vlada Sebastijana Lekornua je tzv. vlada cilja: predložiti budžet za sledeću godinu i izbeći prinudno finansiranje. Ako preživi do kraja godine, Lekornuova vlada, barem u tehničkom smislu, mogla bi da ostane na nogama do administrativnih izbora na programu sledećeg proleća.

Šanse da Lekornuova vlada preživi povećava i ambicija Marin Le Pen da učestvuje na sledećim predsedničkim izborima. Apelacioni postupak po prvostepenoj presudi koja lišava pasivnog biračkog prava Le Penovu na pet godina počinje u januaru i ona ima konkretan lični interes da Lekornuova vlada potraje, odnosno da preventivno deluje izbegavajući vanredne predsedničke izbore,

barem dok se drugostepeni sud ne izjasni o nenoj presudi.

Žordan Bardela, drugi čovek Nacionalnog okupljanja, ide korak dalje prizivajući predsedničke izbore jer vidi za sebe neponovljivu priliku da, sa Le Penovom u autu, postane najmlađi predsednik u istoriji Francuske.

FRANCUSKA ODAVNO NIJE
PLANETARNA SILA U USKOM
ZNAČENJU TOG POJMA. SPORNO
JE PITANJE KADA JE PRESTALA
DA BUDE GLOBALNI IGRAČ: U
DRUGOM SVETSKOM RATU, SA
DEBAKLOM U SUECKOJ KRIZI 1956.
GODINE ILI SA GUBITKOM RATA U
ALŽIRU I STAVLJANJEM TAČKE NA
KOLONIJALNU EPIZODU

Saveznik Bardele u zahtevu za prevremene izbore za Elizejsku palatu je vođa radikalne levice Žan-Lik Melanšon, čija je ambicija da postane najstariji premijer izabrani predsednik Francuske. Tom dvojcu se pridružio i prvi Makronov premijer i gradonačelnik Avra Eduar Filip, koji takođe ima ambicije da stane na čelo Pete republike.

Degolisti okupljeni u nekoliko različitih stranaka, počev od Republikanaca, taktiziraju i odmeravaju šta bi bilo najkorisnije za njih, jer nemaju kandidata koji bi mogao da uđe u trku za dva mesta u prvom krugu predsedničkih izbora. Isto važi i za socijaliste, čije vodstvo nije oduševljeno zahtevom baze da Rafael Gliksmann bude zajednički kandidat levice. U

vrhu Socijalističke partije nalazi se Melanšonova „peta kolona“ koja promovise lidera „Nepokorene Francuske“ za zajedničkog kandidata levice.

PROKLETSTVO DRUGOG MANDATA

Poslednja ispitivanja javnog mnjenja pokazuju da više od polovine Francuza vidi u Makronu glavnog krivca za političku krizu i posledično bi želeli da podnese ostavku.

Makron nema nameru da podnese ostavku iz dva razloga. Prvi je lični i smatra da je njegova dužnost da završi mandat, a drugi je pragmatično-politički. Makronova ostavka bi prouzrokovala vanredne predsedničke izbore u roku od 35 dana. Budući da se radi o veoma kratkom roku, u postojećem odnosu snaga, kandidati ekstremne desnice i radikalne levice imali bi velike šanse da budu izabrani u drugom krugu, jer je njihova biračka baza dobro organizovana i disciplinovana.

Dolazak na vlast Nacionalnog okupljanja ili Nepokorene Francuske, to jest Le Penove, direktno ili indirektno, ili Melanšona, vodio bi ka kraju Pete republike i ulasku Francuske i EU na veoma klizav i nepoznat teren.

„Makron je napravio seriju neoprostivih grešaka jer nije shvatio da, ako želi da politički preživi, mora da preda deo vlasti. On i dalje misli da je bolji od svih drugih i zato ga čeka šekspirijansko finale. Makron je najgori predsednik u istoriji Pete republike, gori i od Olanda“, ocenio je Alen Mink, nekadašnji Makronov savetnik, pridružujući se kritikama dvo-

jice Makronovih delfina i bivših premijera, Žaka Atalija i Eduara Filipa, koje u Elizejskoj palati opisuju kao Talerana i Fušea našeg doba, sa direktnom aluzijom da su izdali Makrona kao pomenuta dvojica Napoleona.

Aktuelni francuski šef države plaća tzv. prokletstvo drugog mandata. Mite-

POSLEDNJA ISPITIVANJA
JAVNOG MNJENJA POKAZUJU
DA VIŠE OD POLOVINE
FRANCUZA VIDI U MAKRONU
GLAVNOG KRIVCA ZA POLITIČKU
KRIZU I POSLEDIČNO BI ŽELELI DA
PODNESE OSTAVKU

ran je praktično poslednje dve godine u Elizejskoj palati proveo kao terminalni bolesnik, izvan igre, dok je Žak Širak doživio i zdravstveni i politički šok – moždani udar i obaranje Ustava EU na referendumu u Francuskoj, na kojem je bivši gradonačelnik Pariza insistirao.

OD HIPERPREZIDENCIJALIZMA DO PARLAMENTARIZMA

„Le Monde“ je još pre 14 godina pokrenuo veliku raspravu među pravnicima i stručnjacima za ustavno pravo o održivosti političkog sistema u Petoj republici. Kao rezultat, izašao je zaključak: previše prezidencijalizma vodi u krizu sistema, kako zbog koncentracije moći u rukama jednog čoveka, tako i zbog odsustva kontrateže u strukturi vlasti, dok predsednički izbori postaju opsesija čitavog društva koje se oblikuje prema njima.

U Francuskoj, dakle, nije u krizi „makronizam“, pod uslovom da on postoji, već „degolizam“ i njegov derivat – „hiperprezidencijalizam“. Predsednička reforma De Gola iz '58. stavila je tačku na turbulentni period Četvrte republike, u kojoj je promenjeno 24 vlade i 19 premijera u samo 12 godina, ali je nakon sedam decenija od rešenja postala problem za Petu republiku.

Francuski politički sistem je „sašiven“ po meri generala De Gola, sa idejom da se smanji uticaj stranaka i vrati na mala vrata „monarhističko-napoleonski“ princip vladanja u republikanskom sosu. Predsednik Pete republike ima mnogo veća ovlašćenja nego predsednik SAD, počev od toga da francuski šef države može da raspusti Nacionalnu skupštinu, a stanovnik Bele kuće ne može Kongres.

Međutim, kao i svako zakonsko ili ustavno rešenje koje se „šije“ po meri jednog čoveka, vrati se, pre ili kasnije, kao bumerang naslednicima. Za Širaka i Sarkozija predsedničko odelo bilo je „preusko“, zbog čega su korigovali degolovski sistem smanjivanjem dužine mandata sa sedam na pet godina, kompenzovano dodatnom koncentracijom vlasti u Elizejskoj palati.

De Golova ideja bila je da sa sedmogodišnjim mandatom pokaže da je predsednik iznad partija, prihvatajući mogućnost tzv. kohabitacije. Širakova reforma, da smanji mandat na pet godina i da parlamentarni izbori budu održavani par ne-

delja posle predsedničkih, imala je za cilj da predsedniku obezbedi i potrebnu većinu u Nacionalnoj skupštini za sprovođenje svoje politike i pretvaranje premijera u pukog izvršioca želja i volje predsednika. Ta reforma izneverila je De Golovu ideju da predsednik treba da se bavi samo krupnim pitanjima – zato su spoljna politika i odbrana u ekskluzivnoj nadležnosti predsednika – a da se premijer i vlada bave upravljanjem zemlje.

Sarkozijeva ambicija da se bavi i pitanjima iz nadležnosti vlade transformisala je francuski sistem iz predsedničkog u hiperpredsednički. I Oland i Makron prigrlili su Sarkozijevu interpretaciju predsedničke funkcije.

Reakcija na koncentraciju vlasti u rukama jednog čoveka otvorila je put ka povratku parlamentarizma u Francusku. Tako smo došli do toga da je politički sistem, koji je trebalo da štiti Francusku od nestabilnosti, postao omča o njenom vratu. Čini se da pozivi da se vrati na originalnu De Golovu reformu, po kojoj se predsednik bavi samo spoljnom i odbrambenom politikom, stižu sa zakasnjeljem.

ZA FRANCUZE JE PROŠLOST BOLJA BUDUĆNOST

Moglo bi se reći da je pravo čudo da je jedan „liberal“ došao na čelo „jakobinske države“ 2017. Osam godina kasnije, postavilo se da Makron nije toliko veliki liberal kao što se mislilo, a Francuska nije „jakobinska“ država. Dobar deo Francuza, za razliku od njihovih predaka koji su revolucijama menjali svet, danas ima samo jedan cilj: zadržati privilegije i pogodnosti koje imaju. Neki penzije, neki socijalna davanja, neki subvencije, neki radna mesta na kojima rade sat vremena najviše, a plaćeni su za sedam, itd.

Francuska više ne želi promene da bi bila bolja, želi da sačuva stečene pogodnosti da bi sve bilo kao pre. Kada se vrše ispitivanja o tome u kom istorijskom dobu bi želeli da žive, 80 odsto Francuza kaže u „Trente Glorieuses“, to jest od pedesetih do osamdesetih godina prošlog veka – godine ekonomskog buma, seksualne revolucije, socijalnog lifta.

Za Francuze je prošlost postala bolja budućnost: nostalgija umesto nade. Parafrazirajući Vinstona Čerčila, Francuzi u svakoj promeni vide opasnost, dok Amerikanci vide priliku. Kultura, umetnost,

**FRANCUSKA VIŠE NE ŽELI
PROMENE DA BI BILA BOLJA, ŽELI
DA SAČUVA STEČENE POGODNOSTI
DA BI SVE BILO KAO PRE. KADA SE
VRŠE ISPITIVANJA O TOME U KOM
ISTORIJSKOM DOBU BI ŽELELI DA
ŽIVE, 80 ODSTO FRANCUZA KAŽE
U „TRENTE GLORIEUSES“, TO JEST
OD PEDESETIH DO OSAMDESETIH
GODINA PROŠLOG VEKA – GODINE
EKONOMSKOG BUMA, SEKSUALNE
REVOLUCIJE, SOCIJALNOG LIFTA**

politika – sve se vrti oko tridesetogodišnjeg „zlatnog“ perioda.

Podrška ekstremnoj desnici i radikalnoj levisi zasniva se na verovanju birača da će Nacionalno okupljanje i Nepokorena Francuska vratiti sat unazad. Paradoksalno, tražeći sigurnost, izvesnost i zaštitu, Francuzi su spremni da daju poverenje onima koji ih vode u potpunu nezvesnost.

Marin Le Pen i Melanšon propagiraju povratak u prošlost, kada se živelo navodno bolje – sa manje stresa i nezvesnosti, sa stalnim doživotnim poslom i sindikalnom zaštitom, ekonomskim i demografskim rastom, velikim penzijama – jer nemaju ideju kako da se suoče sa problemima sadašnjice i igraju na kartu nostalgije.

DA LI JE FRANCUSKA NEOLIBERALNA DRŽAVA

Jedan od najrabljenijih populističko-suverenističkih slogana u Evropi je da je za sve probleme Starog kontinenta i demokratskog sveta kriv neoliberalizam. Jedan od barjaktara te ideje je lider radikalne evroskeptične levice u Francuskoj Žan-Lik Melanšon.

Međutim, kao što to biva svuda, populistički računaju na površnost i neznanje svojih sledbenika i birača i njihovu nepopravljivu potrebu da svoja mišljenja i uverenja predstavljaju kao činjenice i aksiome. Solipsizam našeg doba. Brojevi i podaci, koji nisu mišljenje već činjenice, kažu da je Francuska država koja procenualno izdvaja najviše novca za penzije, socijalna davanja i usluge među vodećim zapadnim državama. Drugim rečima, Francuska je najmanje liberalna zemlja kada je u pitanju njena ekonomska politika u zapadnom delu sveta, i sa najvećim uplivom države.

Onore de Balzak u „Ljudskoj komediji“ kaže: „Iza svakog velikog bogatstva krije se zločin.“ Slavni francuski pisac je još pre gotovo dva veka detektovao urođeni refleks kod većine Francuza, na snazi i danas, da u svakom uspehu ili velikoj količini novca vidi nešto loše i zlo.

Nije, dakle, iznenađenje da se većina Francuza i političkih partija slaže samo oko dodatnog oporezivanja ultrabogataša sa dva odsto. U Francuskoj imamo 2800 osoba sa imovinom vrednom više od sto miliona evra koja ulazi pod udar predloženog oporezivanja. Čak i da od svih naplate superporez, u državne kase ne bi ušlo više od sedam-osam milijardi evra – suma koja ne može da spase Francusku, imajući u vidu da Pariz mora da skreše potrošnju za barem pedeset milijardi evra na godišnjem nivou.

POSTOJI LI I DALJE FRANCUSKI „GRANDEUR“

Francuska je konstruisana na ideji da bude predvodnica i kolvka promena i modernih tendencija. To je bio smisao njenog postojanja sve do ovog veka, kada je taj element doveden u pitanje. Francuzi su izmislili gotovo sve što je vezano za modernu državu – od njihovog nacionalnog karaktera, ustavnog uređenja, preko organizacije i institucija, do jezika i obrazovanja. Upravo na tim polugama oni su nastavili da gaje ideju o svojoj veličini („grandeur“).

Francuska odavno nije planetarna sila u uskom značenju tog pojma. Sporno je pitanje kada je prestala da bude globalni igrač: u Drugom svetskom ratu, sa debaklom u Sueckoj krizi 1956. godine ili sa gubitkom rata u Alžiru i stavljanjem tačke na kolonijalnu epizodu.

Francuzi su uspeali da ubede i sebe i druge da su bili sila pobednica u Drugom svetskom ratu, što je osvedočeno i kroz dobijanje stalne stolice u Savetu bezbednosti UN i porcije okupirane Nemačke na upravljanje nakon Drugog svetskog rata. Francuski narativ o još uvek živom „grandeur“ dobio je zamajac sa De Golovim uzdizanjem Pete republike u red nuklearnih sila. Pariz poseduje treći nuklearni arsenal po snazi na planeti, uz Vašington i Moskvu ima jedini nosač aviona sa nuklearnim pogonom. Sve prethodno rečeno zamaskiralo je dugu deklinaciju francuske imperije.

Francuzi nedostatak nekadašnje slave planiraju da nadomeste jezikom i demo-

grafijom. Frankofonija je toliko snažan instrument uticaja da je porede sa „Force de frappe“. Do kraja ovog veka, prema predviđanjima u Parizu, milijardu ljudi će govoriti jezikom Voltera – i to nije banalna činjenica.

Paralelno, na unutrašnjem planu, Francuska je pokušavala da vodi politiku asimilacije, primajući u naručje milione ljudi iz severne i zapadne Afrike. Ta politika je doživela neuspeh. Ne zna se tačan broj muslimana u „Šestougaoj“, jer se ne popisuje verska opredeljenost, ali prema grubim procenama ima ih između šest i sedam miliona, odnosno deset odsto stanovništva. Problem je što veliki broj muslimana nije ni asimilovan ni integrisan u francusko društvo. Zbog toga je u više navrata Makron govorio o „secesionizmu“, ukazujući na problem odvojenosti muslimanske zajednice od ostatka Francuske.

Ipak, migracije nisu samo problem već i resurs. Zahvaljujući širokogrudnoj politici prema migrantima do pre 20 godina, Francuska se danas nalazi u manje kritičnoj demografskoj poziciji u odnosu na druge velike evropske države – od Velike Britanije na zapadu, Nemačke u centru, do Rusije na istoku. U sledećih četvrt veka Francuska će stići Nemačku po broju stanovnika, a do kraja veka će imati isti broj građana kao evropski deo Rusije. Biće ubedljivo najnaseljenija zemlja na kontinentu i sa najmanje starim stanovništvom.

Prethodno rečeno objašnjava zašto će se ključna bitka u Francuskoj voditi na unutrašnjem planu – i to oko asimilacije novih generacija Francuza čiji etnički koreni se ne nalaze od Atlantika do Rajne i od Lamanša do Azurne obale. Ako Francuzi dobiju pomenutu bitku, „grandeur“ bi mogao ponovo da se vrati u modu, ako ništa drugo – u evropskim okvirima.

FRANCUZI SU MRZOVOLJNI ITALIJANI

Žan Kokto je imao običaj da kaže da su Francuzi u suštini mrzovoljni Italijani, ali nije mogao da pretpostavi da će se „rođaci s druge strane Alpa“ pokazati kao bolji u vođenju države.

Današnja Francuska je u veoma sličnoj poziciji kao Italija pre 15 godina. Našla se u savršenoj kriznoj oluji sa političkim, ekonomskim i socijalnim „vetrovima“. Deficit je izmakao kontroli, javni dug se udvostručio u prethodnih 18 godina, sti-gavši na 115 odsto BDP-a, odnosno 3400

milijardi evra, sa velikim rizikom da Peta republika završi u dužničkom vrtlogu, imajući u vidu rast tzv. spreda, odnosno razlike sa Nemačkom u kamatama za plaćanje javnog duga.

Pre velike finansijske krize, 2007. godine, javni dug Francuske bio je na nivou nemačkog, oko 60 odsto BDP-a. U Berlinu su sa rigoroznom fiskalnom i budžetskom politikom držali pod kontrolom javnu potrošnju i zadržali, više-manje, isti procenat javnog duga, dok su ga Francuzi udvostručili.

Nekada se govorilo da je Francuska – Francuska, prevelika da bi mogla da padne, to jest da njena stabilnost u dobroj meri, zahvaljujući predsedničkom sistemu, geopolitičkoj važnosti, vojnim snagama i nuklearnom potencijalu, kreira preduslove da Peta republika ne može da doživi krah. Međutim, veliki dug, deficit i nespornost da preduzme radikalne i bolne reforme kada je u pitanju javna potrošnja i, posebno, reformisanje penzionog sistema, izložili su je špekulantskim napadima na finansijskom tržištu.

Francuskoj je potreban premijer i vlada koji bi obavili prljavi i nepopularni posao – ono što su uradili premijer Mario Monti i njegova ministarka Elza Fornero. Ironija sudbine je da su reforma penzionog sistema, kresanje javne potrošnje i fiskalne reforme najoštrije kritikovani od strane aktuelne premijerke Đorđe Meloni (zbog tih poteza je izašla iz tadašnje Berluskonijevе jedinstvene partije desnog centra) i vicepremijera Matea Salvinija. Danas upravo Melonijeva ubira plodove posla koji je obavila vlada Marija Montija.

Bivši francuski premijer Bajru probao je da smanji troškove, njegova prethodnica Born koncipirala je penzionu reformu s povećanjem starosne granice za odlazak u penziju sa 62 na 64 godine. Socijalisti nisu želeli da uđu u novu vladu jer su eksplicitno tražili ukidanje penzione reforme. Melanšon i njegovi levi radikali idu dalje – obećavaju da će vratiti granicu za odlazak u penziju na 60 godina.

Problem je što ni penziona reforma Bornove nije dovoljno ambiciozna. Starosna granica za odlazak u penziju morala bi da bude pomerena najmanje na 65 ili čak 67 godina, bez razlike za muškarce i žene. Francuzi najmlađi idu u penziju u EU – praktično sa 60 godina u proseku – i ostaju u njoj preko 25, odnosno gotovo pet godina duže nego što je proseku EU. Imajući u vidu demografske trendo-

ve, ekonomski sistem i snagu, Francuska sa postojećim penzionim sistemom sigurno ide ka bankrotu.

ZAŠTO U FRANCUSKOJ NE MOGU DA IMAJU MARIJA MONTIJA

Sa finansijskom i socijalnom krizom sti- gla je i institucionalna. Francuska se vratila defakto parlamentarizmu – političkoj formi u kojoj ima vrlo limitirano iskustvo i za koju nije kulturološki spremna. Istovremeno, Francuzi imaju iskustvo sa ko-habitacijama, ali veoma limitirano sa koalicionim vladama, pogotovo kada su one veoma heterogene i bez dominantne političke snage.

U Petoj republici ne postoje kapaciteti i karakteristike kao u Italiji i Nemačkoj, gde znaju kako se prave i kako opstaju koalicije i koja cena mora da se plati. U Rimu i Berlinu kompromis se vidi kao uspeh i cilj, a u Parizu je kompromis drugo ime za kompromitaciju. Nije slučajno da gotovo svi francuski politički lideri, njihovi savetnici i analitičari ponavljaju uglas da bi bilo kakav dogovor sa predsednikom Makronom značio definitivnu kompromitaciju – bilo da se radi o levici ili desnici.

U Italiji, predsednik Republike je figura koja garantuje poštovanje Ustava i poretka i reč je o instituciji koja je iznad političkih partija i zakulisnih parlamentarnih radnji. U Rimu sedi predsednik koji nije izabran na opštim izborima već u proširenom sastavu Parlamenta. To daje predsedniku Italije autoritet i kredit da u kriznim situacijama vodi više računa o nacionalnom i opštem interesu, a ne o stranačkom ili nekom partikularnom. Zato su u Italiji moguće koalicije i tzv. „predsednikove vlade“, sa širokim koalicijama koje su obuhvatale čitav spektar stranaka, od desnice do leve, s ciljem da država izbegne provaliju pred kojom se našla.

Predsednik Francuske nije „super partes“, odnosno nije arbitar već igrač na političkom terenu sa najvećim ulogom. Podržati predsednikovu vladu u Nacionalnoj skupštini znači podržati predsednika. Eto zašto ne može da izabere figure kao što su bili Monti i Dragi u Italiji – s jedne strane bi obesmislio svoju funkciju jer bi bio u senci te jake nadstranačke figure, a s druge bi, ako to ne bi bio, oslabio svog premijera jer bi ga svi videli kao pro-duženu ruku Jelisejske palate. ■

DOKTOR PIKSI

i neuspela operacija medicinskog fenomena

Kada je izborio Katar, Stojković je prestao da bude selektor i želeo nešto više. Hteo je da menja srpski fudbal. Nabolje. Da kadrira, da skraćuje ligu na 12 klubova, da postavlja selektore mlađih kategorija, dovodi sponzore... Bilo je tu zdravih ideja sa kojima je vredelo probati, ali ga je „odozgo“ tada prvi put po glavi lupio politički malj i pokazao mu mesto. Znete kako to ide kada bilo ko u ovoj državi zapreti popularnošću i autoritetom u svom poslu

Piše Aleksandar Gligorić

„**R**ekao sam to pre utakmice, a sad mi je žao što sam u pravu – mi smo medicinski fenomen kad smo ovo uprskali“, rekao je Dragan Stojković Piksi sredinom novembra 2020. kada je Srbija propustila šansu protiv limitirane Škotske da se plasira na EP.

Bio je sto odsto u pravu. Ta Škotska nije bila ništa bolja od Albanije koja je

Ima zanimljiv detalj iz TV prenosa protiv Albanije. Onaj tablet koji bi trebalo da nečemu služi kod nekog valjanog stručnog štaba u svakom kadru tokom prenosa bio je bačen sa strane. Toliko o znanju i posvećenosti... To traje od Katara

proteklog vikenda suštinski izbacila Srbiju iz trke za plasman na Mundijal 2026. Bila je samo zdravija i normalnija od Srbije koju je vodio Ljubiša Tumbaković. Uprkos dugačkoj trenerskoj karijeri, Tumbakovićev najveći adut da preuzme kormilo Srbije bila je politička igra u kojoj je bacio bombu pod točkove reprezentaciji Crne Gore pred mečeve sa Kosovom i odigrao savršenu ulogu za naručioca iz Beograda.

Nagrađen je, ali je kratko trajao i ne-slavno završio taj poklonjeni mandat. Piksi je gledao sa strane, iz Pariza, Majamija ili ko zna odakle i čudio se. Delovalo mu je bolesno da ekipa takvog individualnog kvaliteta ispada od Škotske na svom terenu.

Piksi je nedugo posle te izjave prihvatio da rešava problem obolele srpske reprezentacije. Imao je terapiju koja je momentalno davala rezultate, pacijentu je bilo bolje, delovao je blizu ozdravljenja one večeri u Lisabonu kada je Mitrović u 90. minutu doneo najveći scalp u istoriji srpske reprezentacije i plasman na Mundijal u Kataru.

Nažalost, Piksi kasnije nije pratio ni stanje pacijenta, ni koliko je fudbalska medicina napredovala. Mislio je da je jedna terapija dovoljna i držao se nje dok se napaćeni organizam borio, a kancer iz vrha srpske države i politike preko ubačenih virusa u FSS nagrizao to zdravo tkivo koje se obnovilo. Doktora Piksija su opile čestitke za uspešno lečenje, ponela ga je popularnost, zaslepi-la moć, očekivao je Nobelovu nagradu.

Kada je izbio Katar, prestao je da bude selektor i želeo nešto više. Hteo je da menja srpski fudbal. Nabolje. Da kadrira, da skraćuje ligu na 12 klubova, da postavlja selektore mladih kategorija, dovodi sponzore, počisti sudijski svinjac, postavi Bjekovića za predsednika FSS... Bilo je tu zdravih ideja sa kojima je vredelo probati, ali ga je „odozgo“ tada prvi put po glavni lupio politički malj i pokazao mu mesto. Znao kako to ide kada bilo ko u ovoj državi zapreti popularnošću i autoritetom u svom poslu. Piksi tu političku igru nije umeo da igra iako su ga klimoglavci tapšali po ramenu uveravajući ga da je najbolji i najpametniji. Zavrođenje reda i isušivanje močvare u bilo kojoj sferi srpskog društva, jednostavno nije dozvoljeno. Haos je najpoželjnije stanje

Piksi kao igrač nije bežao od odgovornosti. Nije se hvatao za ložu u Tuzli ili Prištini poput Deja i drugih majstora. Koliko je bio velemaistor loptanja, još je bio veći borac. Pokušao je da osveži oboleli srpski fudbal i shvatio da može da bude samo načelnik odeljenja, a da se glavne odluke ipak donose na višim instancama od struke. Ali, kao pojava, ličnost i fudbalski iscelitelj čija vakcina funkcioniše, bio je savršena maska za svu trulež koja se širila iz FSS i već dece-

nijama zagađuje srpski fudbal. Trebalo ga je takvog držati što duže da se iza nje sakriju sve bolesti i anomalije.

Uspeo je neko vreme da rezultate pacijenta drži pod kontrolom i stabilizuje ih. Do Katara posle kojeg više nije bio isti čovek. Ona slika kada se beznadežno zavaljuje na klupu protiv Švajcarske i prihvata poraz bila je potvrda dijagnoze da se bolest vratila i da je doktor promašio terapiju. Novac koji je ušao u srpski fudbal od plasmana u Katar opet je raširio zarazu, Piksi nije vodio računa o sterilizaciji i pokupio je virus.

Nehigijenski uslovi u kojima je radio, gomile gubavaca oko njega spremnih da šire infekciju zarad ličnih i političkih ambicija uveli su Piksiju u mnogo težu utakmicu od onih koje su ga čekale na terenu. Šurbatovići, Nedimovići, neki njegovi najbliži saradnici, Kokezi ni repovi, sve jači Terzićev uticaj, tradicionalni besposličari i spletkaroši povu-

Od javne podrške Vidiću u Sportskom žurnalu, Darko Lazović se više nikad nije našao na Piksijevom spisku. Sve više nefudbalskih stvari i političkih igara skretalo je fokus selektoru sa reprezentacije i igrača koji su polako gubili poverenje u njega

kli su Piksiju u leglo zaraze. Zaboravio je i on na zakletvu fudbalu, zaboravio da se okruži učenim i sposobnim asistentima, najboljim studentima i praktikan-tima, više voleo one bez znanja i etike koji ga tapšu po ramenu i klimaju glavom na sve što kaže. Ima zanimljiv detalj iz TV prenosa protiv Albanije. Onaj tablet koji bi trebalo da nečemu služi kod nekog valjanog stručnog štaba u svakom kadru tokom prenosa bio je bačen sa strane. Piksi se bavio nadržilekarstvom umesto strukom. Toliko o znanju i posvećenosti... Toga je bilo i pre Katara, ali je harizmom sejaio optimizam u svlačionici i naterao igrače da mu veruju u prognoze. Kada su u Dohi videli da se doktor Piksi ne bavi strukom i da seje optimizam napamet, izgubili su poverenje u njega

Pacijent je opet počeo da se oseća loše.

Piksi je uz više sreće nego znanja prošao skromnu kvalifikacionu grupu sa Mađarskom, Bugarskom, Crnom Go-

rom i Litvanijom i plasirao se na Evropsko prvenstvo. Prvo posle 24 godine i njegovih igračkih dana. Prvi je selektor koji je ostvario dva vezana plasmana na velike turnire. Iako je u tim kvalifikacijama bilo više loših nego dobrih stvari, mnogo sreće je sve gurnulo pod tepih.

U tom periodu je došlo i do čuvenog pokušaja Nemanje Vidića da uđe u srpski fudbal i krene sa dubokim rezovima. Čačnuo je u gnojno tkivo, a usput zakačio i Piksiju i njegov ugovor koji je bio na evropskom nivou. Piksi je došao u srpski fudbal da rešava, leči i pomogne, radio to u jednom periodu dobro, a onda je stao na suprotnu stranu hirurga koji je hteo da odmah seče gangrenu. Možda je bila i sujeta. Ima je u fudbalu, kao i u medicini... Ali, primera radi, od javne podrške Vidiću u Sportskom žurnalu, Darko Lazović se više nikad nije našao na Piksijevom spisku. Sve više nefudbalskih stvari i političkih igara skretalo je fokus selektoru sa reprezentacije i igrača koji su polako gubili poverenje u njega.

Evropsko prvenstvo u Nemačkoj bilo je fiasco. Srbija je igrala najgori i najdekadentniji fudbal na prvenstvu. Doktor Piksi je odbijao da poveruje da je fudbalska nauka toliko napredovala, da se igra neki brži i moderniji fudbal, da treba voditi računa o svakom detalju u analizi, skautingu, a pre svega u psihološkom aspektu zdravlja... Postao je aljkav i nemaran.

Reprezentacija Srbije je na EP u Nemačkoj otišla uz tenzije oko toga kakva je zastava avio-prevoznika, ko je reprezentativcima krojio i šio odela, kakve su sve i čije kombinacije u pitanju... Dok su mu spiskovi igrača u prve dve-tri godine bili najpošteniji koje je srpski fudbal video od Antićevog mandata, već za Nemačku je bilo čudnih izbora i imena koji liče na usluge. Piksijeve igre prestola u FSS, odnosi sa nekim klubovima i ljudima u srpskom fudbalu i skretanje pažnje sa glavnog posla, prvi put od dolska na kormilo reprezentacije izložili su ga preispitivanjima etičkih kriterijuma. Fudbal je vrlo brzo pokazao gde su završili neki reprezentativci iz Nemačke...

Svlačionica je tada prvi put pokazala otpor Piksiju i postala sumnjičava u njegove metode. Kapiten Tadić se oprostio na neslavan način, jedan od najboljih srpskih fudbaler Sergej Milinković Savić rekao je da mu je dosta tog bolesnog ambijenta i da sebe ne vidi tu, a kasnije

je to na suptilan način poručio i njegov brat Vanja. Zvanično najbolji golman Srbije A Mile Svilar pobjegao je glavom bez obzira. Piksijev spisak igrača koji nisu tu a bez kojih Srbija ne može postajao je sve duže i duži. Ali selektor nije hteo da prizna ni sebi ni drugima da ima problem. Po povratku u Srbiju prošao je tabloidnog toplog zeca. Čisto da ga podsete s kakvim đavolom se uhvatio u kolo i da neće moći tako lako da izađe iz njega.

Čak mu se ni Mitrović nije odazvao pred Španiju na startu u Ligi nacija, bio je prežaljen i čekao se težak poraz na „Marakani“, ali je preživio odigravši šokantnih 0:0 sa taze mamurnim evropskim prvacima. Taj rezultat je bio injekcija za pacijenta da nastavi da baulja. Golmani su čuda pravili u Ligi nacija i donosili bodove protiv Švajcarske i Danske, a Piksijev pacijent je iskašljavajući krv uspevao da ostane na nogama i preživi. Malo-pomalo gubio je sve više igrača i pokušavao sa svežom krv, ali te transfuzije nisu uspevale da se prime. Većina tih debitanta nije uspevala da donese nikakav boljitak.

Srbija je prošla grupu i obezbedila dvomeč protiv Austrije u baražu gde se videla sva njena bolest i nemoć. Prošla je taj baraz, ali je potpuno ogoljena istina da se Piksijeva Srbija vraća tamo gde je bila kada ju je preuzeo. Austrijanci su u dvomeču očitili lekciju „orlovima“ iz modernog fudbala, pokazali im koliko zaostaje za njim, a onda i nesrećno ispalili. Tada je bilo jasno da sa Piksijem više nema napretka. Nije mu išlo naruku ni što su nosioci igre u evropskim klubovima bili u sve lošijoj formi. A tek mu nije išla naruku sledeća kvalifikaciona grupa sa Engleskom i Albanijom. Prvi, jer su kvalitetom nedodirljivi i doveli su ozbiljnog selektora što se i videlo po petardi na „Marakani“, a drugi iz dobro poznatih razloga koji će pre pojesti Srbiju nego njih.

Imala je Srbija sreće da se u Tirani provuče sa 0:0 kada je Rej Manaj promašio penal u poslednjem minutu prvog poluvremena, ali joj je isti igrač u istom minutu naplatio u Leskovcu. Nakon pet i po godina, Piksi je odustao. Pacijent je bio u istom stanju u kojem ga je i zatekao posle Škotske. I gorem. Poraz, utučen i osramoćen. S tim što poraz od Albanije sa dve stvorene šanse mnogo više boli nego eliminacija od Škotske na penale. Iza Piksija na kraju ostaje

srušena reprezentacija bez gomile igrača koji ne žele tu da budu zbog sopstvenog mentalnog zdravlja, bez jasnog plana i stila igre, bez perspektive da igra Mundijal na kojem će učestvovati više timova nego ikad.

Pamtiće se dr Piksi kao lekar sa dva lica. Od iscelitelja koji je hrabro najavljivao da će nadigrati i pobediti Portugalce u Lisabonu i uspeo u tome, do pesimiste kojem je i bod protiv Albanije bio uspeh kao kuća. Izdržao je dugo u toksičnom ambijentu srpskog fudbala, uklopio se na kraju u njega, počeo da službuje i po političkim mitinzima, klimao glavom, i potrošen je. Živeo je godinama na tom Lisabonu i svetlosti „La Luža“, a poginuo je u Leskovcu protiv Albanije bez prilike da čuje ili vidi šta o njemu i reprezentaciji Srbije misle navijači.

Piksi je otišao, ali bolesnik u terminalnoj fazi ostaje. Sada treba posegnuti za nekim novim lekarom koji će sav ambiciozan, vedar i optimističan prihvatiti da pogodi terapiju i krene sa lečenjem.

Po povratku sa EP i Stojković je prošao tabloidnog toplog zeca. Čisto da ga podsete s kakvim đavolom se uhvatio u kolo i da neće moći tako lako da izađe iz njega

Bili to Paunović, Kolarov ili Stanković, svesni su da ne zavisi sve od njih. Mada, svi imaju iskustva kao treneri sa ambijentom ovdašnjeg fudbala. Neki manje neki više. Paunović deluje kao neko ko od njih trojice ima najviše trenerskog znanja, a i najbolje poznaje momke koji ga čekaju u reprezentaciji. Neke od njih je trenirao i sa njima se popeo na krov sveta u omladinskom fudbalu. Neke bi mogao i da vrati u reprezentaciju. Ali srpski fudbal izlečiti ne može.

Na seniorskoj reprezentaciji se možda najjasnije vidi koliko je bolest uznapredovala, ali to je samo deo. Minulog leta nijedna od mladih reprezentativnih selekcija Srbije nije igrala na završnom turniru, što je nekad bilo nezamislivo. Većina selektora u mladim selekcijama prethodnih godina su tu bili zbog odatosti, poltronstva, poznanstva, a manje zbog trenerskih kvaliteta. Takvi su bili i rezultati. Klubovi beleže sve gore i gore rezultate u Evropi. Ovog leta su re-

zultatski razočarala sva četiri kluba koja su izašla: Zvezda, Partizan, Radnički i Novi Pazar. Svi su bili neuspešni. Samo je Zvezda obezbedila evropsku jesen, ali ne tamo gde je želela. Superliga Srbije je po UEFA koeficijentu za četiri godine pala sa 11. na 32. mesto u Evropi.

Uslovi u domaćem takmičenju su sve gori i gori, neki klubovi su javne filijale nekih drugih i zajedno igraju u elitnom rangui?! Pravilo o bonus igračima je izvrnuto ruglu jer mesta tih mladih igrača koji moraju da igraju sve češće popunjavaju jeftini i loši stranci, pa cela ideja o bonusima izgleda smešno. Problem viška stranaca u klubovima se rešava deljenjem srpskih pasoša. Situacija oko dobijanja trenerskih licenci je skandalozna, mladi treneri koji žele da uče, rade i napreduju, već godinama ne mogu do licenci koje se dele po političkim i burazerskim linijama. Klubovi u elitnom rangui nemaju stadione dostojne ni drugoligaškog fudbala i seljakaju se po Srbiji dok ih vode treneri bez licenci. Zato i nemamo nijednog trenera na Zapadu Evrope u nekoj ozbiljnoj ligi.

Sve manje ima i srpskih igrača u ozbiljnim takmičenjima i klubovima. U Ligi šampiona ove sezone – šestorica. Od toga samo su trojica reprezentativci. Sve ih je manje i u klubovima koji nešto znače u najjačim ligama. Najveći trofej nekog srpskog reprezentativca u prošloj sezoni bila je titula Nemanje Stojića sa Makabijem u Izraelu.

Reprezentaciju nam oblači trećerazredni američki proizvođač opreme koji je do sada jedino sarađivao sa mikrodržavama. Seniorska selekcija za najvažniji meč u kvalifikacijama beži iz svog glavnog grada, od svojih navijača, i igra u Leskovcu ni pred 5.000 ljudi u strogo kontrolisanim uslovima šta će da se skandira i peva. Kako očekivati u tako bolesnom ambijentu nešto zdravo?

Neodlaskom na Mundijal 2026, FSS će izgubiti između 10.000.000 i 15.000.000 dolara. Nije srpski fudbal video ni neki boljitak od novca zaradenog plasmanom u Katar, ali sada će bez para biti još gore. Treba naći novac da se održava glomazni i parazitski aparat FSS. Legalnih načina za to je sve manje jer srpski fudbal beleži neuspeh za neuspehom. Bolest napreduje, pacijent je u terminalnoj fazi, ali je živ. Medicinski fenomen. **N**

Kako je Mitar postao saučesnik

Nije Aleksandar Mitrović, za razliku od jednog svog imenjaka, glavni krivac za razaranje reprezentacije, sigurno ne kao Piksi. Ali kapiten je dozvolio sebi da pomuti ono što je uradio dosad

Piše Relja Basara

Aleksandar Mitrović za-
uvek će ostati najbolji
igrač u istoriji srpske re-
prezentacije. Bilo je onih
s boljom karijerom i vi-
šim nivoom u okviru klupskog fudbala
ali niko nije dao Srbiji koliko i on. Ipak,
umesto da se dostojanstveno povuče ili
bar pomogne u redefinisaju uloge, Mi-
tar je bio ortak Dragana Stojkovića u
procesu razaranja srpske reprezentaci-
je i tako pomutio gotovo perfektnu de-
ceniju u dresu Srbije, na ličnom nivou
naravno.

Iako ima samo 31 godinu, Aleksandar
je biološki stariji koju godinu, bar je ta-
kav vrlo jasan utisak kada se gleda nje-
gova igra. To nije čudno, počeo je da igra
profesionalno kao maloletnik, i to u bit-
noj ulozi, a godinama se nije štedeo, ra-
deći za ekipu sve što je u njegovoj moći.

Iz ove perspektive deluje kao čudo, ali
Mitrović je bio vrlo revnosta defanziv-
vac koji je vršio ozbiljan pritisak na pro-
tivničke štopere, ako se to od njega za-
hteva, a nekada čak i na svoju ruku. O
tome koliko je koristan leđima od gola,
lepeći svaku loptu sa defanzivcem na
sebi i omogućujući timu da prenese te-
žište blizu protivničkog gola, glupo je i
pričati. Sve to ostavlja posledice, ali bilo
bi fer i pošteno o njima razmišljati i ra-
zumi ih.

Iako volimo tako da se gledamo, Srbi-
ja nije fudbalski patuljak, bar po proi-
zvodnji fudbalera koji igraju na pristoj-
nom nivou. Sebično je koristiti zasluge
iz prošlosti na način na koji je on to ra-
dio, ne želeći da prihvati da je najbolje i
za Srbiju i za njega da počinje utakmi-
ce sa klupe.

Koji to tim ne bi želeo igrača toliko
dominantnog u protivničkom kazne-
nom, jednog od najboljih udarača lop-
te glavom, ne samo u moderno doba,
kao opciju kad zagusti. Kao takav, mo-
gao bi da bude opcija za frku i za jače re-
prezentacije od naše, kao starter – sme-
tao je i nama.

Ima tu i do „stručnog“ štaba, ali bilo
je bolno gledati kako igrač koji je do-
minantan u i oko 16 metara kao opcija
naslonjena na zadnju liniju protivnika
odjednom želi da igra kao Roberto Fir-
mino, spuštajući se između linija i že-
leći da na igru utiče na potpuno pogre-
šan način. Situacije u kojima je lopta na
boku, spremna za ubacivanje, a on je
umesto u 16 na dva metra od nje, dovo-
dile su me do ludila.

Jer nema više Sergeja da zabada iz
drugog plana, Vlahović je ekstremno
nepouzdan u vazduhu, a ako si ti na te-
renu – Jović, drugi najbolji u udarcu gla-
vom u reprezentaciji – nije – trebaš nam
kao hleb nasušni unutra. Tako bi njego-
va vrlo poljuljana i gotovo neobjašnjiva
svrha kao startera bila bar na kakvim-
takvim nogama.

Odavno je jasno da najbolje funkcio-
nišemo sa Lukom Jovićem i Vlahovićem
u tandemu. Lukina moć baš u situacija-
ma koje Aleksandru ne idu – a pokušava
ih – od vitalnog je značaja i za Vlaho-
vićevu igru, jer su on i selektor, pardon,
kapiten, potpuno nekompatibilni.

Neko će reći – možda bi Mitrović i pri-
hvatio ulogu s klupe, nije do njega, ali

nažalost jeste. Njegova reakcija po izla-
sku protiv Albanije pokazala je da misli
da treba da igra non-stop, a igrač sa ta-
kvim zaslugama se ne sklanja mimo si-
tuacije u kojoj on shvati da je vreme za
to, jer bi posledice bile pogubne.

Ako njegov ego, i zato što je bio bog
u Saudijskoj Arabiji, to nije mogao da
prihvati, valjda je indikativno što je
prvi ozbiljan trener na klupi Al-Hila-
la sa indignacijom odbio mogućnost da
mu on bude prvi špic. Nije Darwin Nu-
ñez inteligentniji i sposobniji u protiv-
ničkom kaznenom prostoru, ali ekipi
može da pruži više – i defanzivno i što
se tiče raznovrsnosti otvaranja. Inzaghi
je to, kao što rekoh, razumeo – i po-
slao ga u Katar.

Nema ovde prostora za još mnogo
teksta. Glavni krivci se znaju i Alek-
sandar Mitrović, za razliku od jednog
svog imenjaka, nije među njima, Dra-
gan Stojković i njegovi hohštapleri iz
štaba jesu, ali to ne menja činjenicu da
je bio saučesnik u mrcvarenju repre-
zentacije koje je dovelo do sramote u
Leskovcu koja će ostati ožiljak za sva
vremena. **N**

MOJE UPOZORENJE SRBIJI

**Legendarni selektor i trener otvoreno
o svim pitanjima i stanju u sportu
i društvu prvi put nakon Evropskog prvenstva**

**Pišu Veljko Miladinović i Luka Lukić
Fotografije Đorđe Kojadinović za Nedeljnik
i Profimedia**

Ko govori samo španski jezik, ovog 16. oktobra kada izlazi Nedeljnik, neće imati nikakvu dilemu da je Svetislav Kari Pešić jedan od najvećih evropskih košarkaških trenera. Jer baš za ovaj 16. oktobar zakazan je u jednom srednjovekovnom zamku u Ljeidi prijem generacije 2025. u špansku košarkašku Kuću slavnih, u kojoj je doskorašnji selektor košarkaške reprezentacije Srbije Kari Pešić jedini trener. Ko govori i razume srpski jezik, mogao je svašta da čuje i pročita prethodnih nedelja – u centru je neuspeh reprezentacije na Evropskom prvenstvu u Rigi, oko kog su se isplele mnoge proverene i neproverene priče, a u kojima je najmanje priče bilo o košarci i reprezentaciji.

Srpska košarka je možda velika, ali nije dovoljno velika da izbegne sve anomalije koje pogađaju srpsko društvo poslednjih godinu dana. U razgovoru za Nedeljnik Svetislav Kari Pešić kaže da politička situacija definitivno nije uticala na pripreme, igru i rezultat reprezentacije. Mnogo su oni kao reprezentacija prošli i mnogo iskustva imaju da bi u takvim stvarima tražili razloge poraza. I mnogo je, kaže, poslednjih nedelja bilo neistina plasiranih u medijima.

NIKADA NISAM BIO PROTIV
ABA LIGE. JA SAM UVEK
BIO PO OPREDELJENJU
JUGOSLOVENSKOG MENTALITETA
I RAZMIŠLJANJA. ABA JE BILA
DOBRO REŠENJE ZA SVE
KLUBOVE, MOŽDA MNOGO VIŠE
ZA OSTALE, ALI I ZA NAŠE. ALI
SMATRAM DA JE BUDUĆNOST
SRPSKE KOŠARKE NEMOGUĆA
BEZ PROFESIONALNE
NACIONALNE LIGE

Svetislav Kari Pešić drugi mandat kao selektor seniorske reprezentacije naše zemlje (prvi put SR Jugoslavije, sada Srbije) završava sa dve medalje, svetskim srebrom i olimpijskom bronzom, a u ekskluzivnom intervjuu za Nedeljnik govori otvoreno o svemu što se dešavalo u Letoniji, svim pričama i tračevima koji su pratili reprezentaciju – od navo-

To što je Duško Vujošević rekao na televiziji, to je potpuna neistina. Nije Dule kriv, verovatno je on to negde čuo, ali se niko nije setio da mene pita iz prve ruke da li sam ja zvao Vučića. I da li su igrači hteli da odu, da li je tu bilo vređanja, da li je bio napad na Gudurićevog brata i slično. Naravno da nisam zvao Vučića

da da je tokom prvenstva zvao predsednika Srbije Vučića da se sklone navijači naklonjeni vlastima koji su maltretirali porodice igrača, da su igrači pretili da će da napuste prvenstvo, do priče o misterioznom virusu koji je „napao“ hotel gde su bili košarkaši.

Najviše ga je, kaže, zbolela vest plasirana u medijima da je on rekao za igrače da „nisu trenirali, nego da su išli u crkvu“.

„To su potpune izmišljotine, niti se to desilo, niti je to moj vokabular“, kaže nam.

Pešić za Nedeljnik rekapitulira i svoj drugi boravak na mestu selektora i govori o perspektivama srpske košarke (i košarke uopšte) u budućem periodu koji će biti u najmanju ruku „izazovan“.

Kada ste dali veliki životni intervju za Nedeljnik, pričali ste o sudbini velikih trenera kod nas, pa ste se setili posete Americi 2010. godine, kada ste na konferenciji videli kako cela sala ustaje da aplaudira Petu Rajliju, a vi ste se setili Ranka Žeravice koga niko nije pogledao na proslavi svet-ske titule 2002. godine i nije imao gde da sedne. Kako se posle svega vi osećate, da li ste više prošli kao Pet Rajli ili kao Žeravica?

Kao što može da se vidi – ili se ne vidi, ja to ne znam – verujem da sam na kraju ja osoba koja ipak vlada u tišini. Ne idem po kafićima, imam vrlo uski krug ljudi sa kojima se družim. Ne govorim glasno, osim na treningu i na sastanku sa igračima.

Vreme provodim uglavnom sa ljudima koji poznaju košarku, tako da u neposrednom okruženju osećam ljude koji razumeju šta se dešava.

I kada sam bio mlađi trener i kad sam bio trener reprezentacije Jugoslavije isto

sam bio kritikovan. Na različite načine, čak i vređan.

Sećam se te 2001. godine kada sam izabran za selektora, pres-konferencije u Savezu. Ogroman broj ljudi je došao, zbog košarke, ne zbog mene. Tu sam imao obraćanje, rekao otprilike šta su mi planovi, a prvo pitanje je bilo – da li možemo da znamo koliko će naš novi selektor da zarađuje?

Još tada sam osetio takav odnos i to mi je smetalo.

Smetalo mi je, jer sam ipak rođen u Srbiji. Ja sam Srbin jugoslovenskog opredeljenja, kao što znate.

Onda smo otišli na Evropsko prvenstvo. Dominantno smo osvojili zlato, na kraju pobedili Turke koji su, uz ovu selekciju u Rigi, imali jednu od dve najbolje ekipe u svojoj istoriji. Sledeće godine je došao Indijanapolis gde nismo počeli tako dobro. I onda su počela vređanja tih koji prave svoje ime na tuđoj muc.

Tada mi je smetalo, a sada pošto sam sve to naučio, kritike koje dolaze i vređanja, od ljudi do kojih meni nije stalo, to me ne dodiruje.

Trener kad je odlučio da bude trener, onda on mora da zna da će uvek biti kritika. Kritika sama po sebi je u redu. Da ne pripadam ovoj našoj Srbiji i da se ne osećam privilegovanim da budem trener reprezentacije Srbije, ja nikada to ne bih ni uradio. Prihvatio sam to kao privilegiju da mogu da u ovim godinama, kao najstariji trener na svetu, dam onoliko koliko se od mene – koliko se od svakog trenera – uvek očekuje. Pogotovo u Srbiji.

A na koga tačno mislite kada govorite o ljudima koji vas kritikuju?

Ja sam u dobrim odnosima sa Emirom Kusturicom, znamo se iz mojih sarajevskih dana. Zamolio sam ga da odvo-

*Dolazim na doručak, kad tamo nema Jokića.
Nema ni Nikole Jovića. Gde su oni? Profesor doktor
Gaga Radovanović mi saopštava da su bolesni.
Eto, to su bili naši problemi kojima smo se mi bavili,
a ne da li je neko nešto vikao na tribinama*

ji vreme i da održi predavanje igračima. On je, naravno, došao i razgovarao je sa igračima oko sat i po. Igrači su bili oduševljeni. Pričao je kako on doživljava igru, život, košarku i kako on kao ređitelj komunicira sa svojim glumcima, kao sa igračima. Da nismo morali da idemo na trening, ostali bismo još dugo.

I on mi je tada rekao jednu stvar o kojoj nisam uopšte razmišljao, ali na kraju imao je pravo.

Rekao mi je: „Peša“ – mene su u Sarajevu zvali tako – „ti treba da znaš jednu stvar. Tebe Beograd nikad neće primiti, kao što ni mene nisu primili.“

I kad pogledam, to je tačno. Svi beogradski takozvani treneri, dakle bivši a ne sadašnji, oni nemaju nikakvu empatiju prema drugim trenerima.

I ja sa tim nemam nikakvih problema. Živim lepo u Minhenu, kad odem tamo mi je najbolje. Odem u Piro, tamo mi je još bolje. Znam da beogradska košarkaška čaršija mene ne voli zato što ja njima ne dajem priliku da budu sa mnom.

Ovo Evropsko prvenstvo jeste pripremali u specifičnim okolnostima. Za početak, zašto ste odlučili posle Olimpijade da ostanete još godinu dana, i ta priča je malo mistifikovana?

Razumeo sam da se sa Olimpijadom završio jedan ciklus. Nema ja 56, imam 76 godina. Najiskrenije kažem, još uvek osećam strast prema košarci, to je deo mene i sigurno je da ću do kraja života biti u košarci. Na koji način, ne znam. Možda ću opet biti trener. Ja to ne znam.

Ali osećam da svoj život moram malo da usporim u smislu svih tih obaveza koje posao trenera izaziva.

Nezavisno od toga da li je plasman na OI bio rezultatski uspeh ili neuspeh, bio je dogovor da je to kraj. I ja sam se pozdravio sa igračima.

Bilo je organizovano slavlje i na tom slavlju je počela da se provlači tema – hajde, makar tu još jednu da uzmemo zlatnu medalju. Kao da može da se na-

ruči zlatna medalja. Tu sam rekao da sam već igrače obavestio o tome da je kraj, rekao sam: „Pusti sad, hajde ovo da lepo proslavimo.“

Ali mi jeste ubačen neki tu mrmak, što kažu Bosanci, u stomak, ali nije da sam se premišljao. Prelomio sam da je kraj.

Sledeći korak je bio da me je zvao Milutinov u ime igrača i počeli smo da razgovaramo na temu mog potencijalnog ostanka. Posle je došao i predsednik saveza Čović, onda sam na kraju prelomio.

Vi, dakle, odlučujete da ostanete još godinu dana i nedugo potom kreću studentski protesti. Koliko je to sve uticalo na vas? Dok su bile pripreme, pričalo se o tome da nećete imati gde da proslavite zlato, jer je balkon zauzet zbog Čacilenda?

Među nama to nikada nije bila tema. Makar ja to nisam osećao niti sam prepoznavao da je to neka tema za nas o čemu bi mi trebalo da razgovaramo. Da li je to stizalo pojedinačno do igrača, verovatno jeste.

Više su do nas stizala, a ja sam to potcenio kao trener – ogromna očekivanja. To što se podrazumevalo da će biti zlato, kao da je to gotova stvar. To mi je više smetalo nego priča gde ćemo da slavimo.

Samo je dovoljno bilo da neki od novinara pita Skariola ili nekog drugog trenera: „Šta vi očekujete od prvenstva? Biće interesantno jer Srbija je glavni favorit?“ I on naravno kaže, naravno da jeste. Šta drugo da kaže.

Mislio sam da ne treba posebno o tome da razgovaram sa igračima. Jednostavno sam želeo da se mi priprema-

NE MOŽEMO DA ŽIVIMO U
PROŠLOSTI JUGOSLOVENSKE
KOŠARKE, VEĆ BI TREBALO DA
USPOSTAVIMO UKUPAN SISTEM
KOJI ODGOVARA TRENUTNOJ
SITUACIJI U SVETU KOŠARKE I DA
PRONAĐEMO IDENTITET NAŠE,
SRPSKE KOŠARKE

mo u tišini. I tako je bilo. Mi smo se pripremali u tišini, izolovali smo se od svih tih priča.

A šta se dešavalo u Letoniji, da li je tačno da ste zvali Vučića zbog nekih navijača koje je vlast poslala u Rigu?

To što je Duško Vujošević rekao na televiziji, to je potpuna neistina. Poslali su mi iz saveza da vidim to što se pojavilo u medijima.

Prošlo je već mesec dana od Evropskog prvenstva ali opet kao tema Evropsko prvenstvo.

I kaže on kako je malo iznenađen rezultatom – što je okej, svi su iznenađeni, ima pravo i on da bude – ali nije sa košarkaške strane kritikovao neosnovano kao neki drugi. Međutim, rekao je da tu ima nekih drugih stvari, da je iz treće ruke dobio informaciju da sam ja zvao Vučića.

Okej, nije Dule kriv, verovatno je on to negde čuo, ali se niko nije setio da mene pita iz prve ruke da li sam ja zvao Vučića. I da li su igrači hteli da odu, da li je tu bilo vredanja, da li je bio napad na Guduricevog brata i slično.

To za mene uopšte nije bilo nikakva tema, naravno da nisam zvao Vučića...

Znači, nemate nikakav kontakt?

Imamo kontakte kada su neki prijemi i zvanični događaji. Sećam se poslednjeg slučajnog susreta u jednom restoranu, to je bilo to kada naši najveći klubovi nisu hteli da daju igrače za reprezentaciju, znači još su se kvalifikacije igrale. Sećam se, jer smo o tome razgovarali. Eto, to je moj kontakt sa predsednikom države, osim ako nije nešto zvanično. Znači, ja nisam zvao njega, niti je on mene zvao.

A da li je bilo problema sa tim navijačima?

Nama niko nije pravio probleme. Ja sam njih doživio, te koji su navodno došli nekim specijalnim avionima – možda su oni došli, ja to stvarno ne znam – kao neke od tih navijača koji su nas posećivali u hotelu.

Mi nismo ništa osetili u smislu da je neko nas vređao. Ili sam ja bio totalno koncentrisan na ono što se dešava na terenu.

Ipak, nije moglo da vam promakne sve što se dešava i u zemlji, i šta se govori o tome. I sve te priče su dolazile do igrača?

Moj stav oko svega toga je da smatram

da za mlade ljudi koji se ne bune, oni su stari ljudi. Prema tome, ja ih potpuno razumem.

Znate da ja gotovo sve posmatram kroz košarku i generacije koje sam ja vodio, uvek sam u mladima video potrebu da se bune.

Mi na tu temu nismo organizovano razgovarali sa igračima. Pojedinačno, naravno. Pričali su oni – da li si za ove ili za one. Naravno, to su bile teme među igračima. A ja sam igračima uvek govorio – samo napred, radite kako mislite, vi ni od koga ne zavisite. Morate da imate svoj stav i što god vi smatrate da treba da uradite – vi tako uradite. Ali moramo da znamo da smo se mi ovde skupili da se pripremamo za Evropsko prvenstvo.

Meni bi najlakše bilo kao treneru da pronadem opravdanje i da kažem – jeste, to je uticalo na nas, zato smo isпали. I onda da se sakrijem iza rezultatskog neuspeha. Ali ja vam kažem, ja vam vrlo odgovorno kažem – to nikakav uticaj na naš rezultat nije imalo.

Mi uopšte nismo loše igrali. Prvo od toga treba da se krene...

Šta se košarkaški dešavalo, šta je sve uticalo na igru reprezentacije?

MORAMO DA SHVATIMO DA NISMO NIŠTA TALENTOVANIJI OD OSTALIH KOŠARKAŠKIH ZEMALJA I DA MORAMO DA IZGRADIMO ADEKVATAN SISTEM. U PROTIVNOM, DUGOROČNO GLEDANO, NAŠI KLUBOVI NEĆE IMATI SPORTSKE REZULTATE, A NAŠA REPREZENTACIJA NE SAMO DA NEĆE OSVAJATI MEDALJE VEĆ SE NEĆE NI KVALIFIKOVATI ZA VELIKA TAKMIČENJA

Imali smo izvanrednu komunikaciju sa savezom. Imali smo mir, maksimalno moguć. Predsednik Čović je, na primer, samo jedanput ili dva puta došao da nas poseti i imali smo jedno veče sa sponzorima. Više niko nije dolazio. Mi smo sami bili u svim pripremama.

Odigrali smo fantastičnu utakmicu protiv Slovenije, pa smo pobedili na turniru na Kipru, pobedili smo u finalu reprezentaciju Grčke. Osvojili smo Superkup, u finalu smo savladali Nemačku.

Svi su se pitali kako čuvati Dončića, kako se igra odbrana protiv Dončića. Pa smo mi pokazali kako se brani Dončić.

Pripremne utakmice su bile odlične,

kao i na početku Evropskog prvenstva. I onda je došla utakmica sa Portugalijom, gde nam se Bogdanović povredio. Jedan od najvažnijih, konceptualno najvažnijih igrač.

Slazete li se sa tumačenjima da je to bio ključni događaj?

Povreda Bogdanovića je unutar ekipe povećala odgovornost i motivaciju u nekom drugom smislu, da drugi igrači osete potrebu da preuzmu više odgovornosti. I odigrali smo utakmicu protiv Letonije fantastično. Oni su morali da pobeđu tu utakmicu. Kod nas, naravno, misle da je Letonija mačji kašalj, zato što mi sve potcenjujemo.

Ta utakmica nam je podigla samopouzdanje. Bio sam zadovoljan jer nisam morao igračima da govorim da smo izgubili Bogdana i da treba da preuzmu na sebe veću odgovornost. Videlo se da oni to osećaju. Ali onda dolazi Turska. I u petom-šestom minutu Avramović se povredio. A on nam je najvažniji igrač. On je pokretač naše kompletne odbrane.

Mi živimo od odbrane. Naravno, imamo najboljeg igrača na svetu, ali i Jokić živi od svih ostalih. Posle se i Vukčević povredio u toj utakmici. Naravno, nije on glavni igrač, ali smanjuje se rotaci-

ja. Povređuje se potom i Gudurić. Jedan trening može, drugi trening ne može. Utkmicu sa Turskom gubimo na jedan posed, i to bez Avramovića.

Niko tu nije žalio, jer i dalje smo igrali dobro bez povređenih igrača, bili smo na visokom nivou i nismo gubili samopouzdanje.

Prolazimo kao drugi u grupi, pripremamo se za dalje. Imamo dva dana slobodno da se pripremimo za utakmicu sa Finskom.

Dolazim na doručak, kad tamo nema Jokića. Nema ni Nikole Jovića. Gde su oni? Profesor doktor Gaga Radovanović mi saopštava da su bolesni.

Eto, to su bili naši problemi kojima smo se mi bavili, a ne da li je neko nešto vikao na tribinama.

Znači, istina je da su se neki igrači razboleli?

Izgleda da jeste bio neki virus. Prethodnog dana, u hotelu mi se otvorio lift, a u njemu letonski trener Bjanki, i on mi kaže – neki virus nas uhvatio. Dan kasnije dvojica naših igrača ne mogu da ustanu iz kreveta.

Nekoliko članova medicinskog tima i rukovodstva, takođe.

Bolesni igrači, nisu išli na trening, dobijali su tri puta dnevno infuziju, a hranu su im nosili u sobu.

I pred utakmicu ujutro kažu oni da im je prošla temperatura. Kaže Nikola Jović: „Dobar sam, igram ja.“ Jokić, njega i da boli, on nikada neće da kaže da ga boli. Takav je tip, može da istrpi šta god.

I šta se desi, Jokić i Jović budu najbolji. Oni daju po dvadeset poena.

Kako bi igrali da nisu bili bolesni?

Da li bismo dobili Finsku da su svi bili zdravi? I da li bismo osvojili medalju sa Bogdanom? Verovatno bismo imali veće šanse. Ali ne znamo, svakako ne tražim opravdanja. Ovo je rezultatski neuspeh. Ja ga tako gledam i ništa dalje od toga.

Mi smo otišli sa Evropskog prvenstva tužni, ali uzdignuta čela, jer smo postali ekipa. Vratili smo osećaj igranja za reprezentaciju. Igrači su se između sebe povezali. Ja sam samo bio trener tu sa velikim iskustvom koji zna da te ljude poveže. I to je to.

Kada smo razgovarali 2022. godine, rekli ste: „Mi smo izgubili od Belgije, to je naša realnost.“ I sada ipak tri

NAJVEĆI DEBAKL KOJI SE DESIO OTKAD SAM JA U KOŠARCI JE DA NA POZIV KLUBOVIMA DA IM SE PONUDI NOVI PREDLOG TAKMIČENJA, VODEĆI KLUBOVI I VODEĆI PREDSEDNICI NISU DOŠLI NA SASTANAK. ONI JOŠ UVEK NE SHVATAJU VELIČINU PROBLEMA KOJI STOJI ISPRED SRPSKE KOŠARKE. ETO, TO JE – DEBAKL

godine kasnije smo u drugačijoj situaciji? Kako gledate na ovaj period vođenja reprezentacije?

Verujte mi, moj najveći uspeh kao trenera reprezentacije je što smo uspeali da se kvalifikujemo na Svetsko prvenstvo i nakon toga za Olimpijske igre. Posle su došle medalje.

Trebalo je igrati na Olimpijadi sa Amerikancima onako kako smo mi igrali. Trebalo je izdržati da dan kasnije dobijemo najbolju evropsku ekipu, što se i pokazalo – Nemačku koja ima najkompletniji tim. I mi smo njih dobili i uzeli bronzanu medalju. To jeste uspeh. Ali moj najveći intimni uspeh je da smo se plasirali na Svetsko prvenstvo.

Možemo li da se vratimo na utakmicu sa Amerikancima u Parizu iz jednog drugog ugla: tu je u njihovom stručnom štabu bio praktično najveći trust trener-skih mozgova NBA lige, predvođen Stivom Kerom i Erikom Spolstrom. Kako ste uspeali protiv njih da smislite taktiku da to bude utakmica na jednu loptu?

Erik (Spolstra) je moj veliki prijatelj. On je kad sam bio trener Albe igrao u Bundesligi. Ja se njega ne sećam, ali on se seća mene (smeh).

Kada je došao ovde da poseti Nikolu Jovića, mi smo se, naravno, družili. Došao je da gleda naš trening. Bio je od početka do kraja. Ništa ne govori. Posle sednemo i on kaže: „Slušaj, kouč, sad znam da mi nismo pobedili, nego da ste vi izgubili.“

I rekao je da mu je sad jasno kako mi radimo i da on jedini tako radi u NBA.

Oni nas više cene i poštuju nego mi sami sebe.

Eto, ti treneri imaju empatiju prema Pešiću, a ovi naši koji su se dočepali mikrofona, oni nemaju.

Vi često kažete da nema ni dva ista treninga, a kamoli dve iste utakmice. Ipak, možete li da napravite parale-

lu kako ste spremali 2002. utakmicu protiv Amerikanaca i sada 2024?

Ona ekipa Amerike i ova ekipa su neuporedive. Ovi su najbolji do sada koji su se pojavili.

To je naljutilo neke iz Drim tima kada su čuli da ste to rekli...

Da, Kris Malin se naljutio. Rekao je – kad vidim njega, ja ću to njemu da kažem. Poznajemo se. Bio je trener tamo nekim mojim igračima iz Nemačke na univerzitetu. Ali nismo se videli od tad (smeh).

I kako ste spremali tu utakmicu protiv „najboljih do sada“?

Kako se suprotstaviti ekipi sa tako izrazitim individualnim kvalitetima?

Pod jedan, timskom igrom, a ne individualnim nadigravanjem. Pod dva, odbrana (možda neka kombinovana zona).

Pod tri, za posed lopte, igrati svoje sisteme u napadu, i smanjiti broj izgubljenih lopti.

Pod četiri, fokusirati se na plan igre i naše zadatke, ne opterećivati se trenutnim rezultatom.

Morali smo da uradimo nešto što izlazi iz svih šablona, nešto potpuno neobično. Pošto sve počinje od odbrane – došli smo do zaključka da su nam u individualnoj odbrani jedan na jedan slabe šanse.

Odlučili smo da ne menjamo odbranu kako se to obično menja – ako damo koš igramo jednu odbranu, ili ako ne damo koš igramo drugu. Mi smo menjali u zavisnosti da li LeBron Džejms dolazi u posed lopte ili ne dolazi u posed lopte i u zavisnosti od toga smo prilagođavali odbranu.

I zašto smo uspevali da je držimo pod našom kontrolom? Zato što je uvek cilj da ekipa koja ima veliki potencijal, da ih nateramo, ako je to moguće, da počnu da ne misle o svom napadu, nego da misle o našoj odbrani.

I tu smo uspeali. Oni više nisu znali šta igraju, da li da pozovu napade protiv čoveka, da li da pozovu napade protiv zonske odbrane.

Naravno, morao si nešto da progutaš, neke trojke koje pogada Kari.

Da li je nešto nedostajalo za to „još malo“ i da se pobeđi?

Ta odbrana koju smo mi igrali i gde nisu oni nalazili rešenja, to je nama po-

dizalo samopouzdanje. I onda smo mi laganije u napadu igrali.

Šta se desilo na kraju? Više nismo imali snage. Fizičke snage. Više tu taktike nije bilo. Trebalo je samo da izdržimo dva minuta, tri minuta. Pošto su nam noge već bile umorne, počeli smo da skraćujemo napad, a naš napad je bio orijentisan da što duže držimo loptu u rukama.

Kako ste doživeli izbor svog naslednika na mestu selektora?

Imam dobru komunikaciju sa predsednikom Čovićem i mi smo razgovarali o tome ko bi mogao nastaviti ovo što smo započeli. Ja sam uvek govorio: „Moraš prvo da doneseš odluku šta želiš. Da li želiš da to bude profesionalac ili da bude part time trener?“

Uvek sam za to da selektor reprezentacije Srbije treba da ima profesionalni status.

Predsednik je odlučio da naš novi selektor bude Dušan Alimpijević.

Ja odlično poznajem Dušana, njemu verujem i on će od mene imati apsolutnu podršku i pomoć, naravno, onoliko koliko njemu to bude bilo potrebno.

Kvalifikovati se za Svetsko prvenstvo biće veliki izazov za našu reprezentaciju, a svakako i za Dušana.

Nadam se da će klubovi, a i svi mi treneri, svaki na svoj način, doprineti da novi selektor ostvari sve svoje planove.

A šta je vaša poruka za budućnost srpske košarke? Dosta ste govorili o negativnim uticajima ABA lige i potrebi za profesionalnom srpskom nacionalnom ligom?

Kada govorim o budućnosti naše košarke, ja ne mislim samo na sportske rezultate naših reprezentativnih selekcija i uspehe naših klubova u međunarodnim takmičenjima.

Uvek ističem da ne možemo da živimo u prošlosti jugoslovenske košarke, već da bi trebalo da uspostavimo ukupan sistem koji odgovara trenutnoj situaciji u svetu košarke i da pronađemo identitet naše, srpske košarke.

Mi moramo da shvatimo da nismo ništa talentovaniji od ostalih košarkaških zemalja i da talenat koji mi imamo, da bismo ga pretvorili u kvalitet, mi moramo da izgradimo adekvatan sistem, selekciju mladih igrača sa primenjivom metodikom treninga, i na kraju naš jedinstven sistem takmičenja.

U protivnom, dugoročno gledano, naši klubovi neće imati sportske rezultate, a naša reprezentacija ne samo da neće osvajati medalje već se neće ni kvalifikovati za velika takmičenja.

Ne, ja nisam pesimista, jer znam da sa pesimizmom nemaš ništa, a da sa optimizmom imaš makar nešto, ali moja je dužnost – a nadam se da se od mene to i očekuje – da na ukupnu situaciju u našoj košarci gledam objektivno.

Nikada nisam bio protiv ABA lige. Ja sam uvek bio po opredeljenju jugoslovenskog mentaliteta i razmišljanja. ABA je bila dobro rešenje za sve klubove, možda mnogo više za ostale, ali i za naše. Ali smatram da je budućnost srpske košarke nemoguća bez profesionalne nacionalne lige. To znači da klubovi koji žele da igraju ABA ligu mogu da igraju, kao što igraju i evropska takmičenja.

MI SMO OTIŠLI SA EVROPSKOG PRVENSTVA TUŽNI, ALI UZDIGNUTA ČELA, JER SMO POSTALI EKIPA. VRATILI SMO OSEĆAJ IGRANJA ZA REPREZENTACIJU. IGRAČI SU SE IZMEĐU SEBE POVEZALI. JA SAM SAMO BIO TRENER TU SA VELIKIM ISKUSTVOM KOJI ZNA DA TE LJUDE POVEŽE. I TO JE TO

A zapravo, poslednjih petnaestak godina naši klubovi – osim dva najveća kluba i ove godine Subotice – i ne igraju evropska takmičenja. Mi smo kao u getu.

Teško je poverovati da svi naši klubovi, osim ovih koji igraju međunarodna takmičenja, uopšte ne učestvuju u našoj srpskoj ligi.

Naši mladi igrači samo kroz reprezentativne nastupe mogu da vide kakva je, na primer, košarka u Italiji, kakva je u Francuskoj, i da se upoređuju sa svojim vršnjacima. Ostali timovi i igrači na teritoriji Srbije nemaju međunarodno iskustvo, osim što nas sve češće napuštaju i odlaze da igraju i žive u Rumuniji, Poljskoj, Mađarskoj.

Prema tome, ja sam ne samo za profesionalnu nacionalnu ligu nego i za novu piramidu sistema takmičenja na teritoriji Srbije.

Košarkaški savez Srbije je napravio predlog koji je ponuđen svim klubovima. Najbolje bi bilo da su naši vode-

ći klubovi, kao i njihovi predsednici, bili prisutni na sastanku, pa da se o novom predlogu otvoreno razgovara. Pored svih napredaka koje su naši vodeći klubovi napravili u tiketing programu i sponzoringu, oni jednostavno ne mogu još uvek da razvijaju svoju finansijsku stabilnost bez države, pa je, po meni, vreme da počnu da vraćaju nešto srpskoj košarci.

Tu profesionalnu ligu ne bi vodio Košarkaški savez Srbije. Tu profesionalnu ligu vodi bord klubova i oni bi određivali ko je generalni menadžer, ko je sportski menadžer i oni bi vodili tu profesionalnu ligu koja bi morala da se igra po pravilima FIBA.

Danas svaka liga u Evropi u svom takmičenju ima „šest plus šest“ ili „sedam plus pet“ odnos domaćih i stranih igrača, što znači da sve te lige štite svoje domaće igrače.

ABA liga je jedina liga u Evropi u kojoj klubovi, samim tim i naši klubovi, po pravilima mogu da igraju sa 12 stranaca!?

Ispod profesionalne lige bi bila Prva liga, kao razvojna liga, sa obavezom da bude pet do šest igrača ispod dvadeset dve godine. I tu ligu bi vodio Košarkaški savez Srbije.

Pošto je jedan od predsednika vodećih klubova rekao da je neuspeh reprezentacije na prvenstvu Evrope bio debakl, ja samo kažem da je to bio samo jedan rezultatski neuspeh, kao što i njegov klub i ostali klubovi doživljavaju rezultatske neuspehe.

Najveći debakl koji se desio otkad sam ja u košarci je da na poziv klubovima da im se ponudi novi predlog takmičenja, vodeći klubovi i vodeći predsednici nisu došli na sastanak. Oni još uvek ne shvataju veličinu problema koji stoji ispred srpske košarke. Eto, to je – debakl.

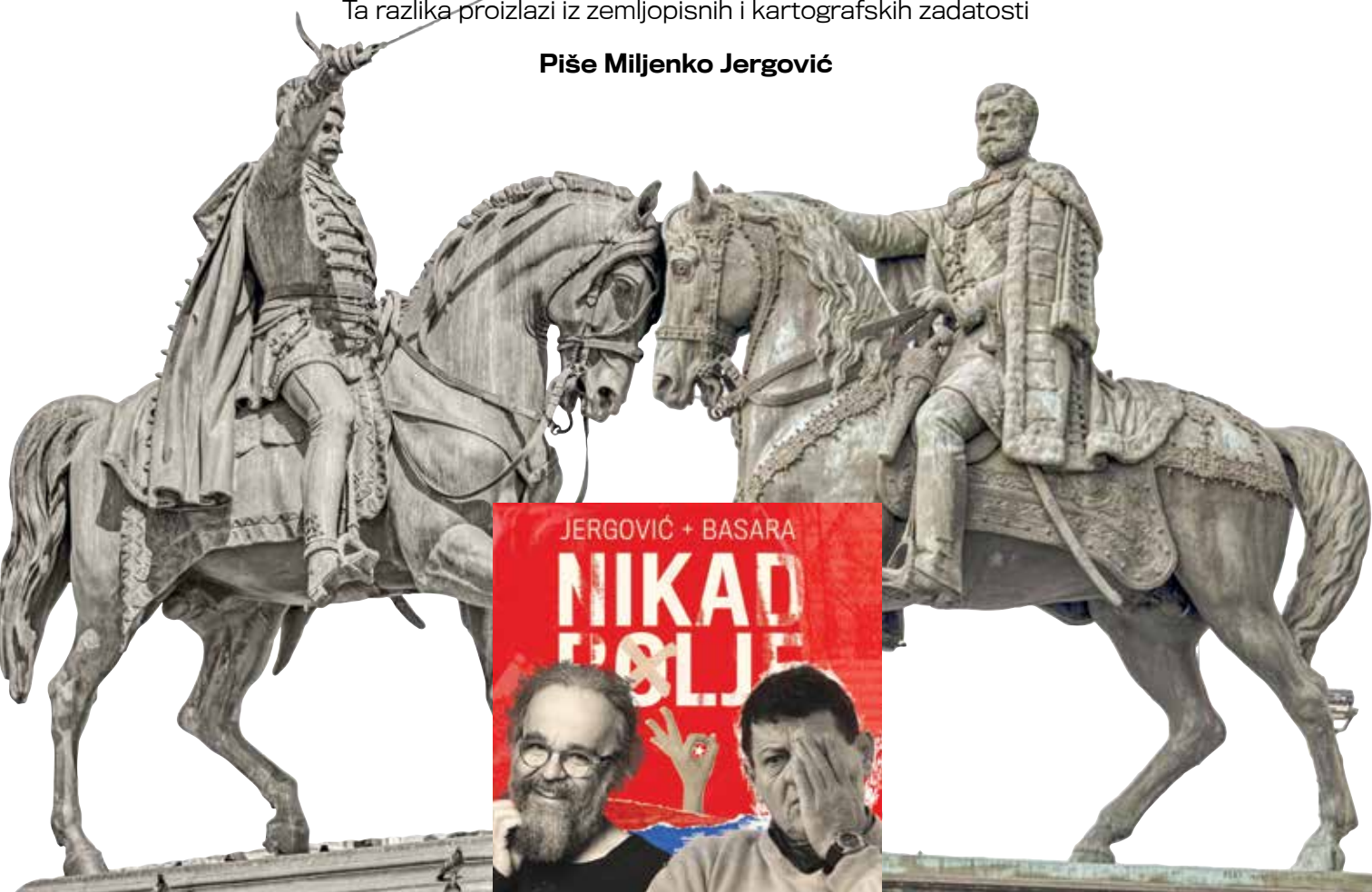
Oni treba da shvate da dok god im je cilj košarka tu će da bude rezultata, od onog trenutka kada počnu košarku da koriste za individualne ciljeve, za biznis ili politiku, tu uspeha u košarci neće biti.

Nekad se osećam kao da konstantno teram stenu uzbrdo. Sada još više, posle toliko godina postajem svestan da i pored svih pokušaja sa moje strane, da je nemoguće da sve te probleme koje imamo u srpskoj košarci reši jedan čovek – trener. **N**

Noć silaska s uma

Postoji jedna značajna razlika između Srbije i Hrvatske o kojoj nas dvojica nikad nismo razgovarali, a važna je za razumijevanje dva naša svijeta. Ta razlika proizlazi iz zemljopisnih i kartografskih zadatosti

Piše Miljenko Jergović

Stvar je, dragi Basara, u slučaju južnoslavenskih plemena i njihovih državnica vrlo daleko od Hegelova Svjetskog Duha. Od Nikole Pašića 1919. pa do danas, država se u Srbiji i Hrvatskoj ustrojava kao razbojničko udruženje, ili kao ponešto unaprijeđena hajdučka banda. Vrhunac su, u simboličkom smislu, dosegli, ipak, Hrvati (a ne Srbi), kada su mafijaškog pouzdanika, suca za montirane procese i intimnog prijatelja svih viđenijih hrvatskih razbojnika, Ivana Turudića, postavili za glavnog državnog

odvjetnika, to jest tužitelja. Između Turudića, koji jest, i Zagorke Dolovac, koja nije, razlika je, čini mi se, između dva imaginativna i dva razbojnička mitotvorna sistema. Srbi se drže staroga, tradicionalnog, po-

Srbi se drže staroga, tradicionalnog, potrošenog lopovskog principa, prema kojemu je najbolje tužiteljstvo nepostojeće tužiteljstvo, dok su Hrvati ustanovili da je ipak bolje mafijaško tužiteljstvo

trošenog lopovskog principa, prema kojemu je najbolje tužiteljstvo nepostojeće tužiteljstvo, dok su Hrvati ustanovili da je ipak bolje mafijaško tužiteljstvo, ono koje aktivno djeluje po nalogu mafije i državne vlasti, stopljenih u kompaktnu cjelinu.

Jugoslavija je, kako nam se iz današnje perspektive često učini, bila bolja, stamenija i u svakom pogledu više nalik na državu, premda država po mom mišljenju nije bila, ne zato što je bila ostvarenje Svjetskog Duha (makar i ostvarenje Njegove cinične zajebancije), nego zato što se s jedne strane, ipak, pozivala na

Jugoslavija je, u dvije svoje inkarnacije, bila imaginativ, zamišljaj, sistemski ostvarena maštarija dvojice diktatora, koji su, svaki u sebi, ipak bili ostvarene ličnosti i ljudi s neakvim idealima. Prvi, manje vješt i sposoban, općenito manje produhovljen i darovit, bio je Aleksandar Karadžević. Drugi, mnogo sposobniji i šarmantniji, bio je Tito. Aleksandru je bilo teže nego Titu i zato što mu je falio neki njegov marksizam-lenjinizam, ali obojica su donekle uspijevali sklopiti nešto nalik na državu

duh marksizma-lenjinizma (što je svakako naprednije i suštastvenije od duha razbojničke bande, hajdučije, urotničke skupine umjetničkih antitalenata...), a s druge strane Jugoslavija je, u dvije svoje inkarnacije, bila imaginativ, zamišljaj, sistemski ostvarena maštarija dvojice diktatora, koji su, svaki u sebi, ipak bili ostvarene ličnosti i ljudi s neakvim idealima. Prvi, manje vješt i sposoban, općenito manje produhovljen i darovit, bio je Aleksandar Karadžević. Drugi, mnogo sposobniji i šarmantniji, bio je Tito. Aleksandru je bilo teže nego Titu i zato što mu je falio neki njegov marksizam-lenjinizam, ali obojica su donekle uspijevali sklopiti nešto nalik na državu. Istina, obje njihove države raspale su se na isti način: u posljedičnom nacionalističkom i razbojničkom divljaštvu, u organiziranom divljaštvu Jasenovca i Srebrenice, u psihotičnom raspadu mašte svih njihovih plemena, a onda i skoro svakog pojedinca u tim plemenima. To je, recimo, jedna od tema koja me već trideset i pet godina opsjeda, a s kojom ne mogu ništa, jer ne znam šta bih. Meni se, naime, čini, i to bih bio spreman obrazložiti, da su Srbi u jednom trenutku, možda jedne noći, istina ne znam koje, ali godina je bila 1989., kolektivno sišli s uma, ušli su u deluziju, počeli su se raspadati kao ličnosti, pa je u svakom Srbinu oko jutra nakon te noći već bilo desetak različitih osoba, što je izazvalo taj efekt da je osamdevet milijuna Srba najednom postalo osamdeset do devedeset milijuna različitih, šizofrenih ličnosti, spremnih da se nastave dijeliti i tom djelidbom množiti. Razgovarajući s ljudima koje sam prethodno poznao, ja nakon te noći srpskog silaska s uma nisam pravo znao s kime razgovaram, jer je jedno tijelo nosilo desetericu njih.

Nakon toga se, u nekom reaktivnom procesu, sličan silazak s uma dogodio Hrvatima. Kažem sličan, premda je mnogo toga bilo različito nego kod Srba. Srpska gigantomahija je, naime,

bila uglavnom zasnovana na fantasyju, inspiriranom nekim dotad nepoznatim spjevom o bici na Kosovu, koji se poput dobroćudnog tumora razvio u srpskoj podsvijesti i izasvijesti, dok je hrvatsko novo manijaštvo bilo zasnovano na izokrenutom obračunu s vlastitom poviješću iz Drugoga svjetskog rata. Kako u prethodno, Titovo i jugoslavensko vrijeme nisu bili sposobni da intelektualno i emocionalno pregore pitanje ustaša i NDH u vlastitoj povijesti, prošlosti i autopercepciji, Hrvati su u toj noći vlastitoga silaska s uma, koja se zbila u proljeće 1990, na sebe i svoju svijest, identitet, kolektivnu pripadnost, projicirali i te ustaše, i tu NDH. To nipošto nije značilo da su svi oni postali ustaše, pa ni da je većina njih postala ustašama, to čak ne znači ni da je itko od njih 1990. postao ustaša, ali znači da je kao imperativ narodnoga duha, pripadnosti, identiteta, u toj noći sluđivanja postalo da svaki Hrvat u sebi mora stvoriti prostor u kojemu će, među ostalim likovima njegove podijeljene ličnosti, prebivati i po jedan ustaša. Hrvati su, kolektivno, postali žrtve svoje psihoze, koju su, kad bi im se na trenutke povratila svijest i razbor, smatrali legitimnim odgovorom na srpsku psihozu. Trideset i pet godina kasnije, možemo reći da je ta ludost postala trajno stanje dviju nacija. S tim da su u međuvremenu Hrvati učinili sve da među brojnim ličnostima svoje šizofrenije ubiju lik partizana, te da tako preokrenu rezultat Drugoga svjetskog rata. A Srbi su povjerovali u taj bizarni mit o dva svoja antifašistička pokreta. Ali sve to su samo detalji. Važna je ta noć silaska s uma, noć u kojoj su poludjeli svi Srbi. Druga noć u kojoj su poludjeli svi Hrvati. A zatim i treća, bošnjačka noć, kojom se neću baviti, premda me se ona možda i najviše tiče. Jutro nakon svake od tih noći moja je neostvarena i neostvariva tema. I samoća onih nekoliko ljudi među Srbima, Hrvatima i Bošnjacima, koji su iz nekog razloga imuni na ludilo, ali samim tim pretvaraju se u doživotne

otpadnike. Tih nekoliko u svakom su plemenu i narodu vrlo pravilno raspoređeni: ima ih među darovitim i među umnicima, jednako koliko i među običnim, neproduhovljenim, ali normalnim svijetom. Tih nekoliko čine zasebni narod.

Da bi se u toj noći sišlo s uma, nužan je, uza sve ostalo, bio i moment lične i kolektivne pokvarenosti. Samo pokvaren čovjek može, sve uz pomoć Crkve u kojoj se Bogu moli, problem vlastite savjesti u odnosu na Jasenovac rješavati tako što će u sebi integrirati po jednog ustašu. Recimo, klasični ustaški narativ u današnjoj Hrvatskoj svodi se pod frazu i sintagmu: srpski jasenovački mit. Biva, Srbi su izmislili sedamsto tisuća ubijenih u Jasenovcu, u čemu ih pomažu izdajnici i neprijatelji iz Hrvatske! Ali umjesto da na bilo koji način prihvate da je u Jasenovcu, imenom i prezimenom dokumentirano, preko osamdeset tisuća žrtava, a da postoji i određeni broj onih čija su imena i prezimena iščezla u dimu i vjetru, ti naši novoustaše reći će da je u Jasenovcu stradalo par desetaka ili koja stotina ljudi. No zato je, recimo, na Bleiburgu, kako tvrdi hrvatski ministar obrane Ivan Anušić, ubijeno pola milijuna Hrvata. Tako, dakle, izgleda hrvatska demontaža srpskog jasenovačkog mita, i tako se u današnjoj Hrvatskoj rješavaju problemi s povijesnim nasljedom i s pitanjima savjesti u stvarima nacionalne autopercepcije. Ali mene i dalje zanimaju noći nakon kojih su se svi Srbi i svi Hrvati probudili ljudi.

Postoji jedna značajna razlika između Srbije i Hrvatske o kojoj nas dvojica nikad nismo razgovarali, a važna je za razumijevanje dva naša svijeta. Ta razlika proizlazi iz zemljopisnih i kartografskih zadataki. Ako pogledaš na mapu, vidjet ćeš Srbiju čiji je zemljopisni obris sav okrenut prema unutra. To je zemlja prostrane i duboke unutrašnjosti, koja je samo svojim dalekim periferijama usmjerena na susjede. Hrvatska, pak, kada je vidiš na karti, zemlja je ljudi koji žive na gra-

nici, ili blizu granice. Nema hrvatskog grada koji je udaljen više od osamdesetak kilometara od neke državne granice. Pritom, značajan dio zemlje istovremeno je na moru – a more je već dodir s vanjskim svijetom – i na kopnenoj granici. Dakle, Hrvati su, za razliku od Srba, ljudi koji su svakodnevno izloženi drugim i drukčijim ljudima. Osim toga, prokletstvo (za nekog bi to bio blagoslov, recimo za mene) historijskog pograničja proizveo je naciju, etniju, pleme koji je unutar sebe kulturno i jezički različito i raznoliko. Sjeverni dio Hrvatske obilježen je habsburškim, germansko-ugarskim formativnim utjecajima, južni dio obilježen je talijanskim formativnim utjecajima, a ono što ih povezuje snažno je balkansko-tursko. Hrvati su, dakle, pleme koje jednim svojim dijelom podsjeća na Srbe, a s druga dva dijela nije im ni nalik, premda su Srbi prečani i Srbi Dalmatinci upravo tim dijelovima slični. Hrvati, međutim, odbijaju biti slični Srbima u jednom svom dijelu, kao što i Srbi, istina manje manijakalno, odbijaju sličiti Hrvatima u preostala dva hrvatska dijela. Sve je to u noćima naših silazaka s uma postalo tema!

Često Ana i ja koristimo blagodat život na granici. Prošlog smo vikenda tako putovali u Sloveniju, i to u jednu od mojih prapostojbina, u zavičaje mog djeda Franje Rejca. Krenuli smo u petak, da bi zanoćili u Novoj Gorici, u čuvenom jugoslavenskom kockarnici-hotelu Park, da bismo se ujutro našli s prijateljima iz Ljubljane, i najprije pošli u staru Goricu, dakle u Italiju, na izložbu Zorana Mušića. Ne znam znaš li za Mušića? Veliki venecijanski slikar druge polovice dvadesetog stoljeća, naravno Slovenac, učiteljsko dijete iz Goriške, odrastao u Mariboru, i došao 1930. u Zagreb na studij kod Krležinog ah-baba Ljube Babića. Tu provodi četiri godine, nakon čega tumara Europom, odlazi u Španjolsku, opsesivno kopira Goyu, pa se vraća kući, da u Bileći odsluži vojni rok, i zatim živi život tipičnoga jugoslavenskog međuratnog umjetnika. Naravno da je lijevičar i svjesni Slovenac, ali se tokom rata kreće s jedne na drugu stranu povijesno oštre slavensko-talijanske granice, da bi u novembru 1944. dopao u konclogor Dachau. Ne samo da je uspio preživjeti, nego je u Dachauu uspio i crtati. Njegovi crteži iz logora vjerojatno su najupečatljivija likovna svjedočanstva europskog stoljeća logora, općenito.

Poslije rata živi u Veneciji i Parizu,

ostvaruje respektabilnu umjetničku karijeru, bez sumnje najveću od svih našijenaca, premda se ne bi moglo reći da je bio pretjerano ambiciozan tip. Živio je u skladu sa sobom i sa svojim mislima i djelima, a ne s mišlju o karijeri ili o, ne daj Bože, umjetničkim modama. U stilskom je smislu prošao vrlo zanimljiv put, koji je na vrlo živ i gotovo vedar način umio objasniti. Prije rata slikao je figuralne prizore, u skladu s pretežito zamišljanom slikom svijeta. Promijenilo ga je, govorio je, iskustvo crtanja u logoru. Najednom sam, kaže, počeo primjećivati koliko je na mojim prijeratnim slikama nevažnih detalja, koliko je toga suvišnog u prizoru. A suvišno je sve ono što čovjek preskoči dok crta u logoru.

Poslije je crtao i slikao neke čudesno stilizirane vedute Venecije, te prizore života i svijeta, koji su odlazili prema takvom upućavanju da je šezdesetih završio u nekoj neobičnoj apstrakciji, koju galeristi i trgovci slikama kod njega ne vole. Naime, Mušićeva apstrakcija podsjećala je na groteskna uvećanja dijelova fotografije, ili na prizore ispred očiju koje gube vid. Vrlo uznemirujuće, ali ljudima nemilo. Iz te je faze izašao nekoliko godina kasnije, i to povratkom motivima iz logora, te naslovom “Nismo posljednji”. Živio je dugo, doživio je devedeset i šestu, i umro bistra uma, ali potpuno slijep. Dugo je gubio vid, a posljednje njegove slike – genialne i mračne – veliki su formati čovjeka koji gotovo ništa više nije vidio.

Bio je luckasto vedar čovjek, koji je svoju vještinu i umijeće doživljavao na vrlo opušten način. Oslikavao je predmete po kući, stol, ormar, kredenac. Izrađivao je unikatne božićne čestitke, koje bi slao prijateljima i rodbini. Crtanje i slikanje doživljavao je na vrlo svjetovni način. Izbjegavao je svaku mistifikaciju onoga što radi, uvjeren da umjetnost nema baš nikakve veze s mistificiranjem umjetničkog posla. Meni je Mušić među najdražim umjetnicima našega doba, a na više mi je načina bliska i njegova sudbina, sa svim identitetima i pripadnostima njegovim. Ljudima nije dano da žive onako kako žive države i nacije, unutar vlastitih granica. Ljudi su, ovako ili onako, prekogranični. Naši identiteti slika su okolnosti u kojima smo živjeli, mnogo više nego naših nastojanja. Mušić je zagrebački student – čega se u Zagrebu, naravno, ne sjeća nitko! – on je Slovenac, Mariborčanin,

Ljubljančanin, rodom iz Primorske, slovenski slikar i Venecijanac, jedan od najvažnijih talijanskih slikara poslije rata. Da bi njegov kulturno-identitetski sklop bio moguć, nužno je prelaziti granice, i stvarati nove granice jednoga ljudskog duha i tijela, koje se prostire preko svih tih granica. Pritom, Zoran Mušić je, kao i svi stvarno veliki umjetnici, lokalna pojava s lokalnim interesima, pa je nužno imati svijest o svim njegovim – granicama.

Mene, recimo, nervira ideja svijeta bez granica, jer bi takav svijet nužno uništio i ukinuo sve one koji su mali ili koji su u manjini. U svijetu bez granica ne bi bili prisutni svi, nego bi to bio svijet onih koji su najveći i najjači. Treći Reich je jedno od ostvarenja svijeta bez granica. Rusija je, tako velika kakva na svoju nesreću jest, drugo ostvarenje svijeta bez granica. A nas dvojica smo, dragi Basara, ljudi s granice. Ti u Bajinoj Bašti, na jednoj granici, a ja u Sarajevu, usred mreže granica, koja je ljudima sa strane mogla djelovati nerazumljivo, poput onih krojnih araka, što su nekoć izlazili u Bazaru i u njemačkoj Burdi, a žene su ih onoga doba posvećenički rasprostirale po stolovima dnevnih soba, i u njih se zabrinuto i znalački zagledale, kao vojskovođe u kartu velikog bojišta. Naše granice su naše najveće dragocjenosti, da nije njih ne znam ni kako bismo odrasli.

Talijani su godinama svojatali Zorana Mušića i ignorirali njegovo slovensko porijeklo i identitet, što je Slovence, naravno, grozno nerviralo. Naime, Mušić, za razliku od srpskih i hrvatskih slikara u Parizu, pa i onih najznamenitijih, poput Ljube Popovića ili Vlade Veličkovića, Milivoja Uzelca ili Julija Knifera, bio je do kraja integriran. U Italiji on je bio Talijan, u Veneciji on je bio tvorac Venecije jednoga doba. On naprosto nije bio naš čovjek u inostranstvu, nego je bio svoj čovjek i ovdje, i tamo. I kad bi ga Talijani svojatali, oni su samo potvrđivali dio njegova identiteta, na što su zacijelo imali pravo. To je, dakle, različito od sudbine i pripadnosti svih drugih naših slikara i umjetnika u inozemstvu.

Ove godine, međutim, zahvaljujući pomalo i činjenici da su talijanska Gorica i slovenska Nova Gorica ovogodišnja Europska prijestolnica kulture, Mušićeva talijanska izložba uzorno je dvojezična i kulturno-identitetski potpuno integrirana i integrativna. To znači da je prvi put, skupa s izložbom, ispriopovijedana cijela

U nas životi ljudi s granice, onih čiji su životi, djela i sudbine položeni mimo državnih i nacionalnih granica, u pravilu nikad ne bivaju cijeli ispričani

priča čovjekova života. Naime, u nas životi ljudi s granice, onih čiji su životi, djela i sudbine položeni mimo državnih i nacionalnih granica, u pravilu nikad ne bivaju cijeli ispričani. Tako i javno izloženi portreti Ive Andrića, Vladana Desnice, Vojina Bakića, Save Šumanovića, Marije Crnobori, Maka Dizdara, Meše Selimovića, Miroslava Krleža, Vlaha Bukovca, Baltazara Bogišića, Đure Vilovića, Nike Bartulovića, Bogdana Bogdanovića, Mirka Kovača, Danila Kiša, Bore Čosića, Sime Matavulja, Emira Kusturice, Ilije Bosilja, Dimitrija Bašičevića Mangelosa, Marine Abramović, Brace Dimitrijevića, spominjem ih kako mi na um padaju, a mogao bih ih spominjati još nekoliko desetaka stranica, bivaju dopola izloženi. Njihovi javni portreti imaju sive mrlje, zatajena mjesta, skrivene detalje, često diletantski falsificirane u skladu s težnjom za unutargraničnim pripadnostima. E, dragi moj Basara, u skladu s tim cijeli je hrvatski nacionalni identitet, portret cijeloga nevoljnog hrvatskog naroda i plemena, gadno je, vrlo gadno krivotvoren i zasivljen skrivenim i sramnim mjestima. Pritom, nije tu riječ o nekakvom povijesnom sramu zbog ustaštuka ili zbog prerevnosne suradnje s Hitlerom, ma kakvi, ni govora o tome, riječ je o nečemu puno, puno gore: o sramu zbog svog identiteta, porijekla, kulture i jezika. Biti Hrvat uvijek znači biti nedovoljno Hrvat, jer kako su Hrvati kulturno kompozitna, unutar sebe raznolika narodna skupina, tako nitko među njima, tojest među nama, nije cjelovit Hrvat. Ili skoro nitko! Jer ja, možda, eto, nekim ne baš sretnim slučajem – jesam. Dijelom svoga otužnog porijekla i podrijetla, jer svako je podrijetlo i porijeklo otužno i nesretno, ja sam onaj balkanski, orijentalni, bosanski Hrvat, koji svojom pojavom, kulturnom i ponašanjem neugodno podsjeća na Srbe, Bošnjake i ostale divljake. Drugim, pak, dijelom svoga jednako otužnog podrijetla sam iz Dalmacije i iz Dubrovnika, s Mediterana, dakle. A trećim, vjerojatno i najmoćnijim dijelom, premda sam Sarajlija, ja sam onaj švapsko-germanski, austro-ugarski, krležinski po-

plašeni i poviješću prigušeni, duševnim kičem obuzeti, agramerski, bečki, sjeverni Hrvat. Sve u svemu, jedna atipična hrvatska džukela, koja slijedom svoga podrijetla, a možda i ponečega drugog, ima određena saznanja o različitim sastavnicama ubogog našeg hrvatstva. Pritom, ne moram to više naglašavati, dobro znam i to što znači biti ustaško unučje!

Istoga dana, ove subote, nakon Mušičeve izložbe i ručka, s prijateljima smo iz Gorice odjurili do nedalekog Kobarida, gradića od jedva hiljadu stanovnika, čuvenog po spomen-kosturnici i mjestu jedne od najdramatičnijih bitaka Velikog rata. Na Soči, tu na našem frontu, u srcu zavičaja Franje Rejca, od 1915. do 1917. odvijalo se jedanaest vrlo žestokih i krvavih bitaka, u kojima su Talijani navaljivali na habsburšku vojsku. U jesen 1917. odvila se dvanaesta bitka u kojoj je habsburška vojska, pomognuta njemačkom carskom vojskom, udarila na Talijane, nanijela im najteži poraz u njihovoj povijesti, i gonila ih stotinjak kilometara u dubinu teritorija. U izbjeglištvo se tada dalo oko pola milijuna Talijana.

E dakle, mi smo se zaputili u Kobarid, gdje će, ispod velikog šatora za hiljadu ljudi, talijanski povjesničar Alessandro Barbero održati predavanje pod naslovom "Lettura di una battaglia" ili "Pripovjed o bitki", što bih ja na hrvatski preveo kao "Pripovijest o bitki", a na srpski "Besjeda o bitki". Premda pripovijest i besjeda nipošto nisu isto, a lettura nije ni pripovijest ni besjeda, duhu naših ceremonijala odgovaraju upravo ovakvi naslovi, koji pritom ne iznevjeravaju Barberov naslov.

U sat je vremena Barbero ispričao što se u jesen 1917. dogodilo. Pripovijedanjem je interpretirao događaj, vodeći računa o njegovoj dvojnosti. S jedne strane, dakle, o takozvanoj velikoj povijesti, vojnoj i državnoj. A s druge strane, o životima i svakodnevicima malih ljudi, njihovih obitelji i potomaka. Otprilike dvije trećine ljudi u publici bili su Talijani, pristigli sa svih strana, da čuju Barberovo predavanje. Ostalo su bili Slovenci, opet sa svih strana. Oni koji nisu znali talijanski, uzeli su slušalice i pratili simultani prijevod.

Barbero je pripovijedao tačno sat vremena. Rekao je da su Talijani pokušali prodrijeti na drugu stranu, uvjereni da ih tamo čekaju njihovi porobljeni sunarodnici. Kada su 1915. osvojili Kobarid zatekli

su, međutim, samo Slovence, prilično neraspoređene prema ideji da budu oslobođeni. Razočarani, tad su odmah strijeljali dvadesetoricu građana Kobarida. U habsburškim trupama koje su kroz jedanaest bitaka očajnički i junački branili svoje položaje najviše je bilo Slavena, Jugoslavena dakle, Slovenaca i Hrvata. Što je bio smisao njihove borbe? Nipošto lojalnost državi i kruni, govori Barbero, nego svijest o tome da brane svoju zemlju, jezik i kulturu, brane sebe od Talijana. Dijelom, ovo je opće mjesto, ali to opće mjesto bilo je posve zatajeno u svijesti onih koji su stvarali Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, njezine narative, legende i mitove, njezin mogući patriotizam. Za što su se i za koga borili Slovenci i Hrvati u habsburškoj vojsci, to je pitanje koje je bilo ključno za održanje Kraljevine, ali se nitko nije potrudio odgovoriti. Borili su se za sebe, i ne bi se reklo da su u toj borbi bili poraženi. Borili su se protiv okupacije i asimilacije, bilo kakve i bilo čije. O, kako je to teško bilo shvatiti!

Alessandro Barbero je, ne izgovorivši to, ali prateći iskaze talijanskog generala, budućeg Mussolinijeva maršala Cadorne, načelnika Glavnog štaba talijanske vojske, dao publici naslutiti kako se iz mita o razlozima za poraz u bitki rađao talijanski fašizam. I na kraju, po završetku, uslijedile su ovacije i pljesak kao na rock koncertu. Je li govornik povlađivao publici? Nije! Je li publika čula nešto što bi pothranjivalo njezine nacionalne i nacionalističke osjećaje? Nije! Pa šta se onda dogodilo pod tim šatorom pod kojim se okupilo više ljudi nego što Kobarid ima stanovnika? Ništa, samo je netko tko zna ispričao što se dogodilo.

Meni je, pak, opet na um palo kako bi bilo lijepo dočekati taj dan da se, na primjer, u Ljigu, održi predavanje nekog bečkog ili zagrebačkog povjesničara, predavača i pripovjedača, koji će pred okupljenom publikom koja je pristigla iz Bosne, Hrvatske, Austrije, na radost domaćina, konačno ispričati Kolubarsku bitku, pritom nimalo zabrinut time kako bi kome u publici mogla izgledati njegova pripovijest. Znam da to predavanje u Ljigu nećemo dočekati ni ti, ni ja, ali to nije razlog da ga prestanem zamišljati.

Ti si sigurno u pravu da je ovaj svijet otišao u vražju mater, ali moje je da se do posljednjeg daha ponašam kao da to nije tako.

Živio,
m **N**

Ako jedan poziv menja sve...

Kako da skroz isključiš telefon i odeš na digitalni detoks u vreme straha da ćeš nešto da propustiš?

Piše Ana Mitić

Priče o najvažnijim trenucima u životu kada saznajemo neke značajne vesti, dobre ili loše, uvek uključuju deo gde ste bili u trenutku kada je usledio jedan poziv koji menja sve.

Tako je, navodno, Andrić prvo čuo od novinara da je dobio Nobelovu nagradu za književnost pošto se vratio iz šetnje pre nego što mu je zvanično saopštenje o nagradi uručio otpravnik poslova Švedske ambasade, Rene Belding, sa buketom crvenih karanfila, u piščevom stanu u Ulici proleterskih brigada (današnji Andrićev venac) 26. oktobra 1961.

Andrić je saznao za nagradu vrlo brzo nakon objave, sa zakašnjenjem od samo nekoliko sati koliko je bilo potrebno da se vest proširi, zato što se objava dobitnika tradicionalno dešava tokom prepodneva u Stokholmu koji je u istoj vremenskoj zoni (ili sa vrlo malom razlikom, koja je u to doba mogla biti i nepostojeća, jer se prelazak na zimsko/letnje računanje vremena nije podudarao kao danas, kaže ChatGPT).

Zašto toliko, primetićete, insistiranje na vremenu, pogotovo sada kada vesti stižu brže nego ikada, u istoj sekundi jer svi imamo „bukagije“, kako je rekao jedan čovek, koji zbog posla kojim se bavi nikada nema mira zbog mobilnog telefona i internet konekcije? Pa i Andrića su brzo našli, bilo je tada fiksnog telefona.

Kad ste uostalom poslednji put čuli da nekoga ne mogu da nađu da mu nešto jave?

Ili niste, ili ne znate šta je digitalni detoks.

Prošle nedelje kada su saopštavani dobitnici Nobelovih nagrada desio se krajnje nesvakidašnji slučaj. Jeste da je i pre bilo zanimljivih situacija oko javljanja ljudima da su dobili Nobelovu nagradu, pa je tako Bob Dylan danima ignorisao svoju Nobelovu nagradu za književnost za 2016. godinu, dok je nagrada za medicinu za 2011. godinu objavljena samo da bi se otkrilo da je jedan od dobitnika preminuo nekoliko dana ranije.

A 2020. godine kada je jednom od dvojice dobitnika nagrade za ekonomiju Bobu Vilsonu zazvonio telefon usred noći, on ga je isključio, pa je komitet morao da pozove njegovu suprugu. Kada komitet nije mogao da dođe ni do njegovog kolege dobitnika Pola Milgroma, Vilson je morao da ode u pidžami i probudi ga.

Ali prošlonedeljni dobitnik nagrade za fiziologiju ili medicinu je „pobednik“. Fred Ramsdel je nobelovac koji je najduže čekao da primi tu vest jer nisu mogli da ga pronađu pošto je čovek bio na digitalnom detoksu i van mreže.

U trenutku zvanične objave Ramsdel je bio na trodnevnom planinarenju („off-grid hiking trip“) u divljini, zabačenom delu Ajdaha, u SAD, sa isključenim telefonom i potpuno van dometa.

Portparol Ramsdelove laboratorije „Sonoma bioterapeutiks“ obavestio je Nobelov komitet da je on „van mreže“ i da „živi svoj najbolji život“. Trebalo je 20 sati da se vest probije do njega. Kakav luksuz i retkost u digitalno doba.

Ramsdel se trgnuo kada je njegova supruga vrinsnula. Plašio se da je ugledala grizlija jer su bili u divljini okruženi snegom – kad ono

Nobelova nagrada. Što je ona saznala na kratko uključivši svoj telefon na kampu, gde je iznenada dobila signal i videla na stotine poruka sa čestitkama.

„Srećom, bila je to Nobelova nagrada. Bio je veoma srećan i oduševljen i uopšte nije očekivao nagradu“, rekao je Tomas Perlman, generalni sekretar Nobelovog komiteta.

Ramsdel, inače imunolog, podelio je prestižnu nagradu za 2025. godinu sa Meri

Brunkov iz Instituta za sistemsku biologiju u Sijetlu i Šimonom Sakagučijem sa Univerziteta u Osaki u Japanu za njihova otkrića u vezi sa funkcioniranjem imunskog sistema.

Nije potrebno posebno objašnjavati šta odmor i isključivanje od svega i svih, pogotovo distrakcija koje stižu sa naših uređaja, znači po mentalno zdravlje čoveka, ako baš hoćete i imunitet. Nije Ramsdel nikakav čudak koji je tek tako rešio da ode na digitalni detoks u tri lepe i da ga ne zanima da li će moći da ga nađu pa čak i da mu jave tako važne vesti. Danas ljudi plaćaju organizovanu digitalnu detoksikaciju najčešće u prirodi gde se izoluju ili kurseve čija je suština da se odvoje od svog mobilnog telefona i ostanu bez signala iz spoljnog sveta.

Digitalni detoks je period tokom kojeg se čovek svesno i namerno ograničava ili potpuno uzdržava od upotrebe digitalnih uređaja i tehnologija, kao što su pametni telefoni, računari, tableti, televizori i društvene mreže. I oni mejlovi koji počinju sa „Nadam se da te nalezim u dobrom raspoloženju...“, na koje je prva reakcija naglo pokvareno raspoloženje jer je uvek neko smaranje.

Cilj digitalnog detoksa je da se smanji zavisnost od tehnologije, poboljša mentalno zdravlje, fokus i kvalitet sna, kao i da se pojača povezanost sa stvarnim svetom i ljudima. I da vas manje smaraju svi, uključujući tonu vesti o kraju sveta koji samo što se nije desio i reklame o pozitivnom učinku kolagena i magnezijuma i predstojećem šoping vikendu.

Cene za nekoliko dana su ovde u Srbiji od nekoliko stotina evra pa više. Postoje „off line“ druženja koja okupljaju ljude koji pričaju, slikaju, pišu, heklaju i šta već, i sve naravno kao u vreme kada nije bilo telefona.

Psihoterapeutkinja Mia Popić pričala mi je kako je bila na jednom organizovanom digitalnom detoksu i da joj je to bilo jedno od najlepših i najznačajnijih iskustava u poslednjih nekoliko godina. Program je bio baziran na meditaciji i kreativnim metodama rada na sebi.

„Črtali smo, pisali, boravili u tišini i učili da ponovo uspostavimo kontakt sa sobom. Telefone smo predali organizatorima na početku, ali je postojao fiksni

MISLIM DA JE POENTA DIGITALNOG DETOKSA UPRAVO U TOME, DA OSVESTIMO DA IMAMO IZBOR. DA MOŽEMO DA ODLUČIMO KADA ŽELIMO DA BUDEMO PRISUTNI U DIGITALNOM SVETU, A KADA DA SE ISKLJUČIMO. I DA PRAVI MIR NE DOLAZI IZ KONTROLE NAD SVETOM OKO SEBE, VEĆ IZ SPREMNOSTI DA OSTANEMO SA SOBOM, BEZ SPOLJAŠNJIH STIMULUSA

Mia Popić, psihoterapeutkinja

broj na koji su članovi porodice mogli da nas dobiju ako se desi nešto hitno, tako da osećaj sigurnosti nije izostao.“

Najveće iznenađenje za nju bilo je to što, kada je telefon predala, nije imala potrebu da ga uključi.

„Naprotiv, shvatila sam koliko mi prija tišina i odsustvo stalnog kontakta, do te mere da sam i nekoliko sati nakon završetka programa odlagala trenutak kada ću ga ponovo uključiti. Kao da nisam želela da pokvarim mir koji se tek slegao“, priča ona.

Tih nekoliko dana, kaže, pomoglo joj je da uspori, da čuje sebe i da oseti koliko prostora se oslobodi kada prestaneš da puniš svaku prazninu skrolovanjem. Uvidela je koliko često poseže za telefonom bez stvarnog razloga, iz čistog automatizma, i koliko često beži u ekran od tišine, dosade ili sopstvenih misli.

„Mislim da je poenta digitalnog detoksa upravo u tome, da osvestimo da imamo izbor. Da možemo da odlučimo kada želimo da budemo prisutni u digitalnom svetu, a kada da se isključimo. I da pravi mir ne dolazi iz kontrole nad svetom oko sebe, već iz spremnosti da ostanemo sa

sobom, bez spoljašnjih stimulusa“, kaže Mia Popić.

I fudbaler Aaron Rodgers pri menjuje neku vrstu, doduše, kontroverznog oblika, digitalnog detoksa, kao deo širih, intenzivnih tretmana i rituala za mentalni i fizički oporavak, a ne samo kao odvajanje od telefona i isključivanja svega. Njegov glavni način udaljavanja od spoljnog sveta čini tzv. Panchakarma pročišćenje (ayurvedic detox) u okviru kog je, kako je spomenuo, bio na 12-dnevnom pročišćenju gde je imao specifičnu dijetu i prolazio kroz tretmane.

Posebno kontroveržno je povlačenje u mrak (darkness retreat), iskustvo koje je opisao kao sedenje u izolaciji i meditaciji, bavljenje sopstvenim mislima, uz napomenu da to može proizvesti halucinacije.

Samo kažem, ne preporučujem. Jer nekad je samo dovoljno da isključite notifikacije koje vas teraju da svaki čas gledate telefon, da postavite granice i perioda bez ekrana, npr. dok jedete ili sat vremena pre spavanja, jedno popodne, što vam dođe kao mini-detoks, ili da pametnije popunjavate vreme koje inače koristite da skrolujete unedogled (čitanje knjiga, vežbanje, druženje uživo, šetnja u prirodi) ili da udarite najjačim oružjem – da tehnologijom odgovorite na tehnologiju pa instalirate neku aplikaciju koja vam pomaže da ograničite vreme na telefonu.

Jer priznaćete, koliko puta ste isplanirali „e sad ću na miru da popijem kafu ili zapalim cigaretu da me niko ne uznemirava...“ a onda zazvoni telefon, stigne notifikacija iz školske Viber grupe, oglasi se zvuk novopristiglog mejla od čega dobijate napad besa jer nemate ni minut vremena u tišini sami sa sobom a da vas nešto ne prekine i to pokvari.

I ako ništa od svega preporučenog ne biste uradili – jer kako se isključiti u današnje vreme, koje prati još jedan fenomen poznatiji kao FOMO (fear of missing out), što je strah da ćemo nešto da propustimo – vratimo se na dobitnika Nobelove nagrade kojeg ceo dan nisu mogli da pronađu da mu to saopšte.

Da li je on išta propustio?

Zašto onda mislite da biste vi nešto propustili ako biste se nakratko isključili, pa čak i da ste budući nobelovac? **N**

Dajana Kiton bila je ideja

O nezavisnosti, o ekscentričnosti, o tome da nijedna žena ne treba da se izvinjava zbog svojih protivrečnosti

Piše Ivan Radojčić

Malo je lica u američkoj kinematografiji koja su tako prepoznatljiva – i tako neiscrpno fascinantna – kao Diane Keaton. Taj nagib šešira, pomalo nervozan smeh, kadenca glasa koji svaku rečenicu pretvara u džez – više od pola veka njeno ime bilo je više od potpisa na Bulevaru slavnih. Bila je ideja: o nezavisnosti, o ekscentričnosti, o tome da nijedna žena ne treba da se izvinjava zbog svojih protivrečnosti.

Legendarna glumica preminula je u subotu u Kaliforniji. Dalji detalji trenutno nisu dostupni, a njeni najbliži su tražili privatnost, prema izjavi portparola porodice.

Setiti se Diane Keaton znači setiti se i jedne posebne Amerike – duhovite, ambiciozne, samoironične, uvek rastrzane između nostalgije i reinencije. Stasavala je u vremenu kada su žene u Holivudu često bile samo fusnota muškoj priči.

„Mislim da je najlepša stvar koja mi se ikada desila što sam dobila ulogu u 'Kumu' a nisam ni pročitala tu knjigu. Nisam znala apsolutno ništa“

Diane Keaton je, svojom tihom pobunom, prepisala taj scenario.

Rođena je u Los Angelesu 1946. godine kao Diane Hall i bila je najstarije od četvero dece. Otac joj je bio građevinski inženjer, dok je majka bila domaćica. Ipak, Diane je verovala da je njena majka sanjala veće stvari. „Tajno, u dubini srca, verovatno je želela da bude neka vrsta zabavljača“, svojevrsteno je rekla u jednom intervjuu. „Pevala je. Svirala je klavir. Bila je lepa. Bila je moja zaštitnica.“

Diane je igrala u školskim predstavama, a nakon mature 1964. godine upisala je glumu na fakultetu. Uskoro je napustila studije i preselila se u Njujork kako bi pokušala da se probije u teatru. Uzela je majčino prezime, Keaton, kao profesionalno ime, jer je već postojala Diane Hall registrovana u Actors' Equity.

Četiri godine kasnije, angažovana je na Brodveju u predstavi „Hair“ kao zamenica za lik Sheile. Tokom tog perioda imala je problema sa bulimijom, nakon što joj je reditelj rekao da treba da smrša, iako njega nije krivila za bolest. „Verujte mi, imalo je veze sa prekomernom potrebom za nečim više. Previše. To je bila mentalna bolest“, rekla je.

„Postala sam majstor u skrivanju. Sakrivanja bilo kakvih dokaza – kako osigurati da niko ne zna? Živiš život koji je vrlo čudan. Živiš laž“, objasnila je o bolesti. Na kraju se oporavila zahvaljujući terapiji, ali je rekla da joj je bulimija oduzela i spo-

sobnost da uživa u vremenu na Brodveju.

Filmski debi imala je u filmu „Lovers and Other Strangers“ 1970. godine, ali pravi proboj usledio je kada ju je Francis Ford Coppola angažovao kao Kay Adams, devojku Majkla Korleonea, u filmu „Kum“ iz 1972. godine. Film je zasnovan na romanu Marija Puza, ali Diane ga nije pročitala pre audicije i nije tačno znala o čemu je reč u filmu.

„Mislim da je najlepša stvar koja mi se ikada desila što sam dobila ulogu u 'Kumu' i nisam ga ni pročitala. Nisam znala apsolutno ništa“, rekla je. „Samo sam odlazila na audicije. Mislim da je to bilo neverovatno za mene. A onda sam morala da pročitam knjigu.“

Njeni rani radovi sa Woodyjem Allenom, posebno „Annie Hall“ (1977), učvrstili su je kao filmski arhetip – neobičnu romantičarku sa slojevima duhovitosti i melanholije. Za tu ulogu osvojila je Oscara za najbolju glumicu. Mnogi su spekulisali da je film zasnovan na njenoj vezi sa Allenom. Ona je za New York Times 1977. godine rekla: „Nije tačno, ali postoje elementi istine.“

Anniein garderober iz filma imitirao je Dianin stil: muški prsluci, pantalone sa visokim strukom – što je učvrstilo njen status modne ikone. „Moje muze bile su žene Njujorka koje su šetale ulicama Sohoa u širokim pantalonama i sakoima“, govorila je. Ali ono što je učinilo da „Annie Hall“ ostane večna nije bila moda, iako je njeno šljampavo trodelno odelo oblikovao stil cele jedne generacije; to je bio osećaj da Diane, po prvi put, ne glumi lik, već izražava samu sebe. Ona je učinila ranjivost glamuroznom, inteligenciju privlačnom, a nespretnost – vrstom umetnosti.

Tokom narednih decenija, tu magiju je iznova i iznova obnavljala. U filmu „Reds“ (1981), pored Warrena Beattyja, dala je jednu od svojih najintenzivnijih uloga – portret političkog i emotivnog buđenja koji i danas deluje zadivljujuće savremeno.

Igrala je i sa Goldie Hawn i Bette Midler u filmu „The First

U filmu „Reds“ (1981), pored Warrena Beattyja, dala je jednu od svojih najintenzivnijih uloga – portret političkog i emotivnog buđenja koji i danas deluje zadivljujuće savremeno

Wives Club“ (1996), o tri žene koje su muževi ostavili zbog mlađih partnerki. Komedijsa se čuveno završava pesmom „You Don't Own Me“ Lesley Gore. Za The Hollywood Reporter se pre dve godine pri-setila da je bila „uvek malo anksiozna i zabrinuta“ tokom snimanja jer su Goldie Hawn i Bette Midler bile „zaista neverovatne glumice“.

Ipak, čini se da je tek u poznijim godinama Diane Keaton postala potpuno svoja. U filmu „Something's Got

ta Give“ (2003) tumačila je Ericu Barry, spisateljicu koja sa humorom i tugom istražuje ljubav i starenje. Tamo, bez pretenzije, ponudila je nešto gotovo revolucionarno: sliku ženskosti koja ne počiva na mladosti, već na samosvesti. Publika – posebno žene – prepoznale su tu istinu.

Van filmskog platna, Diane Keaton je izgradila život jednako poseban kao i njene uloge. Postala je zaštitnica starih kalifornijskih kuća, majka, fotografinja, autorka. Njeno prisustvo na društvenim mrežama, decenijama kasnije, i dalje je bilo nepretenciozno i osvežavajuće – delom vintage dnevnik, delom egzistencijalna komedija. U eri opsednutost slikom, uspela je da učini autentičnost relevantnijom nego ikad.

Setiti se Diane Keaton znači setiti se da šarm i suština mogu da koegzistiraju. Pokazala nam je da starenje nije nestajanje, već transformacija. Da je individualnost – ona prava, koja se ne može kopirati ni izbrisati – posebna vrsta moći. Možda je zato, u kulturi koja proždire i zaboravlja svoje ikone, Diane Keaton opstala.

Svaka uloga, svako pojavljivanje, svaki pokret ramenom podsećali su nas da je najiskreniji oblik harizme onaj koji dolazi iz samoprihvatanja. U sećanju na Diane Keaton, slavimo ženu koja je dokazala da je biti svoj najhrabriji čin.

Osvrćući se na svoju karijeru, People magazinu je 2019. poverila razmišljanje o životu u svom maniru: „Ništa ne znam, i ništa nisam naučila. Starenje me nije učinilo mudrijom. Da nije bilo glume, ostala bih neprilagođena.“ **N**

Teško je danas verovati albumima

Gitarista i autor svih hitova svetski poznatog benda Spandau Ballet iz Londona u ekskluzivnom razgovoru priča o putu od kulnog londonskog noćnog kluba do vrhova svetskih top-lista, o snimanju filma „Bodigard“ sa Vitni Hjuston, kako je za potrebe filma „Braća Krej“ upoznao i šta je pričao u zatvoru sa čuvenim gangsterom Ronijem Krejom, o pozivu Boba Geldofa za „Band Aid“

Razgovarao Branko Rosić

SPANDAU BALLET - CAMBERWELL 1980 © GRAHAM SMITH

Spandau Ballet, jedan od najuticajnijih bendova u britanskoj muzici, objavio je svoju kolekciju „Everything Is Now – Vol 1: 1978–1982“ – sveobuhvatni boks-set od devet diskova koji sadrži njihova revolucionarna prva dva albuma, uz obilje ranije nedostupnog materijala. Tu je i fantastična knjiga od 44 stranice sa originalnim fotografijama kolege.

Ova pažljivo odabrana kolekcija prikazuje poreklo benda i meteorski uspon od favorita Blitz kluba do inovatora na vrhu svetskih top-lista. Intervju sa Garijem Kempom, gitaristom benda i autorom svih hitova Spandau Balleta, omogu-

ćio je Warner Music/Mascom. Razgovarali smo tokom prepodneva dvadesetak sati nakon što je engleska reprezentacija pobedila Srbiju na „Marakani“. Počeo je intervju rečima: „Izvini. Šta je to bilo s vama sinoć?“ Zato je bilo logično da počnem intervju sa fudbalom i njegovim omiljenim klubom.

Šta za tebe znači Arsenal?

Ah, Arsenal za mene... Pa, prisutan je u mom životu otkad znam za sebe. Sećam se da smo, kad bi Arsenal igrao u finalu FA kupa, ukrašavali kuću spolja – zastave na prozorima, puštali muziku... Moj brat i ja smo puštali pesme koje su tek izašle, sveži hitovi, da svi u ulici mogu

da ih čuju. Arsenal je, zapravo, bio svojevrсни beg iz svakodnevice. Ali i način da komuniciram s ljudima s kojima možda nemam ništa drugo zajedničko. Naravno, ponekad se i ljutimo – svi postajemo treneri preko noći!

Evo sad, dok pričaš o svom odnosu kao klinca prema Arsenalu, pada mi na pamet pisac Nik Hornbi i njegova knjiga „Stadionska groznica“ o odraštanju i životu uz Arsenal.

Oh, da, čitao sam je davno. Znaš šta je zanimljivo? Na naslovnoj strani te knjige je fotografija malog Nika Hornbija, snimljena u Islingtonu, ispred gradske skupštine, kad je Arsenal 1971. osvojio

FA kup i prvenstvo. I sećam se tog dečaka! Kad sam video tu sliku, pomislio sam: „Sećam se!“

Ova nova boks-set kolekcija „Everything Is Now“ tvog benda nam opet potvrđuje kako je Spandau Ballet definisao zvuk i stil jedne generacije. To je tada bila prava revolucija. Taj zvuk i stil kasnije su postali poznati kao novi romantizam. Da li ti se dopadala ta etiketa tada?

Znaš, osećao sam da će nas tako etiketirati. Nije nam smetalo. Definitivno se radala nova scena. U Engleskoj, naročito u Londonu – za druge gradove ne mogu sa sigurnošću da govorim, ali znam da se dešavalo i tamo. London je, znaš, prošao kroz rock’n’roll u ranim šezdesetim, i uvek je postojao neki lokalni klub i bend koji u njemu svira kao domaći. Tu je bio Railway Tavern sa Rolling Stone-sima, a kasnije UFO Club u Tottenham Court Roadu gde je Pink Floyd bio kućni bend. Postojao je i klub Middle Earth u Covent Gardenu i to je bio početak pravog Bowieja i glam scene, a T-Rex je bio kućni bend.

Pank scena? Tu je bio klub Roxy i Sex Pistols. I onda smo osetili da nam nešto treba. Glam rock je već bio tu, svi smo ga upijali. Obožavali smo Bryana Ferryja, Bowieja, Bolana. Naša muzika je bila pomalo i teatralna. Moralo je da se izgleda ambiciozno, veće od života. Mi smo bili klinci iz radničke klase, ali i Bryan Ferry je bio takav a ipak to ga nije sprečilo da nosi leptir-mašnu i smoking. Hteo je da njegova prezentacija bude takva. Znali smo da je naš red na pomolu. Svi smo prošli kroz pank, ali bili smo još premaladi da uspemo. A onda, 1978. godine, jedan mladi Velšanin otvara Bowie veče u utorak u klubu Billy’s u Sohau. Di-džej je njegov prijatelj Rusty Egan. Rusty je upravo bio u Berlinu jer je Bowie otišao tamo i doneo je ploče: Kraftwerk, Neu, Düsseldorf, Nina Hagen, Gina X – nemačke ploče koje su bile sporije od disko muzike. Zato si morao da igraš drugačije, da izvedeš sporiji džajv.

Sećam se da sam kao osamnaestogodišnjak otišao u Billy’s. Pustili su me unutra. Sve je delovalo egzotično, kao da je Vajmarska republika oživila u najneverovatnijem obliku. Prva stvar koju smo kao bend odlučili bila je – moramo da kupimo sintisajzer. Ovo je naše vreme. Moramo biti ispred svih i znati šta će se dešavati.

Paralelno sa izdavanjem ovog CD boks-seta organizovana je i izložba posvećena čuvenom Blitz klubu u Londonu koji je važan za tvoju karijeru, zar ne?

Da, kao što sam rekao, u početku su Rusty Egan i Steve Strange dobili uto-rak u Billy’s klubu ali ubrzo smo izbačeni jer niko od nas nije koristio prostitutke, a vlasniku to nije odgovaralo. Rekao je: „Svi napolje, više ne možete biti ovde.“ Ubrzo smo našli novi prostor – utorakom u vinskom baru koji se zvao Blitz. Nazvan je tako jer je dekor izgledao kao inspirisan Drugim svetskim ratom. Krenuli smo utorakom, postavili svoj program i sve je počelo da postaje uzbuđljivo. Štampa je počela da se interesuje, televizijske ekipe su htele da dođu i snimaju nas, intervjuišu... Svi su osećali da je ovo „sledeća velika stvar“. I onda dolazi Bowie u klub.

To je bio najzanimljiviji klub u Londonu u to vreme a poznat i po tome što neke od velikih zvezda nisu mogle da uđu jer su na vratima ocenili da nisu zanimljivi?

Da, Mik Džeger je došao, ali mu nije bilo dozvoljeno. Bowie, naravno, može da uđe. Sećam se kad je došao, odveo li su ga gore. A ja sam ostao dole s Boj Džordžom. Nismo hteli da pričamo s njim. On je „prošlost“, mi smo „sadašnjost“. Tako smo tada mislili i zauvek mi je žao zbog toga, zbog te epizode. Ali mi, Spandau Ballet, postajemo bend Blitz kluba. Sviramo tamo – mi smo jedini bend kojem je bilo dozvoljeno da svira jer ljudi koji dolaze tamo nisu želeli da gledaju bend; želeli su da ljudi gledaju njih dok igraju ili piju u baru. Oni su u svom umu bili bitni umetnici. Ipak, dozvolili su nam da sviramo nekoliko večeri.

Moj brat i ja smo se slikali za naslovnicu New Musical Expressa, samo nas dvojica. Mislim da je neko kasnije rekao: „Treba da igrate braću Krej u filmu.“ I tako smo počeli, iz šale, da pričamo da ćemo ih igrati. Na kraju, uradili smo to. Mislim da je film opstao jer je gotovo operetski - nije potpuno realističan, i taj element mu omogućava da ne zastari

Uspeli smo da dobijemo ugovor za snimanje, ali u samom klubu osećala se energija da će svi oni koji su tamo postali važni umetnici naredne decenije. I mnogi jesu postali. Bilo je dizajnera i modnih kreatora koji su postali uspešni – poput Stephena Jonesa, koji je pravio šešire i završio radeći šešire za kraljicu. Michelle Clapton je kasnije dizajnirala kostime za seriju „Game of Thrones“. Robert Elms postao je poznati pisac, Dylan Jones – pisac i urednik, Michael Clarke – poznat u modernom plesu, John Mabry – filmski reditelj. Definitivno je postojala ta Zeitgeist energija, i mislim da je zato Design Museum odlučio da napravi izložbu o tome, jer je veliki deo grafičkog dizajna iz tog perioda odredio izgled osamdesetih.

Od vašeg prvog singla „To Cut a Long Story Short“, a naročito sa svetskim tada albumom broj jedan „True“ i hitom „Gold“ postavljali ste trendove u muzici a istovremeno bili uspešni na top-listama i prepunim koncertima. Kako ste balansirali jedno i drugo?

Pa, mislim da smo kao bend Spandau Ballet uvek želeli komercijalni uspeh. Znaš, odrastao sam kupujući singlove – Bowie, T-Rex, Roxy, Alice Cooper... Kupovao sam ploče, gledao kako ulaze na top-liste, i želeo sam da budem jedan od tih momaka. Čak i Sex Pistols su želeli da budu broj jedan, zar ne? Dakle, da skratim, tu je uvek bila komercijalna strana. Znali smo da kada nastupimo na „Top of the Pops“ u Engleskoj, da će to pomoći prodaji. Ali ja sam bio gladan novih stvari. Učio sam razne stvari. Kako je ideja Blitz kluba postajala sve popularnija, a otvarali su se i drugi klubovi, i svi su kupovali sintisajzere, osećao sam da, kada smo stigli do drugog albuma, moram da se udaljim od toga. Neki drugi klubovi u Sohau su počeli da sviraju fank, stari fank, pa sam tako napisao veliki plesni hit „Chant No. 1“.

Da, „Chant No. 1“ je funk hit i veliki radijski hit u svetu.

Idemo tim putem. Hoćemo da držimo ljude na nogama, relevantni smo i želimo da iznenadimo publiku. Kao tekstopisac, bio sam jako zainteresovan da istražujem. Na tom albumu pišem funk pesme kao što je „Paint Me Down“ (broj jedan na top-listama) – angažovali smo Beggar & Co. za duvačke instrumente.

Pišem i „Coffee Club“, ali postoji i druga strana mene koja voli Pink Floyd. Polutajno, volim progresivnu muziku. Počeo sam da pišem i neke numere sa ezoteričnijim, progresivnijim tonom. Tako da je album postao pomalo „šizofren“.

Usred tog albuma, drugog po redu, pokušavao sam da pronađem svoj put, nalazila se pesma „She Loved Like Diamond“. Na neki način, ona je most ka „True“. Želeo sam da, na kraju, pišem pesme koje su više duhovne i soul. Razlog je bio taj što sam se sprijateljio sa bendom Altered Images iz Glazgova, posebno sa Claire Grogan. Često sam odlazio tamo, a oni su svirali Ala Greena i Marvinu Gayea. Hteo sam da napišem pesmu u tom stilu. Tako je to, u suštini, nastalo. Ali kada gledam boks-set i knjigu u celine, vidim svoj londonski život – energiju svih tih decenija, od ranog rock'n'rolla, The Who i Sex Pistols...

I bio sam deo kulture klubova, Zeitgeist scene. Bilo da je Blitz („To Cut a Long Story Short“) ili Beatroot Club (Channel One), to su moje londonske ulice.

Onda dolazi i film „Braća Krej“ u kojem ti i brat glumite čuvenu braću, vode najpoznatijeg mafijaškog klanu u Londonu i Britaniji. Oni su bili iz Istočnog Londona kao i ti?

Ja sam zapravo iz Severnog Londona, ali na granici Istočnog Londona. Jedan moj rođak se čak u to vreme pridružio jednoj bandi iz Islingtona. Odrastao sam slušajući priče o braći Krej, a moj otac ih je pominjao ali u negativnom kontekstu. Nije bio njihov obožavalac.

Oni su bili mafijaši ali i deo londonske klupske scene, čak ih je slikao fotograf koji je slikao Bitlse.

Da, ušli su u pop kulturu, David Bailey je napravio tu čuvenu fotografiju braće Krej. I oni su se družili s poznatim ličnostima. I poznate ličnosti su želele da budu u njihovom društvu. Ljudi i danas pričaju o njima kao da su oni neka londonska i britanska mitologija. Moj brat i ja smo se slikali za naslovnicu New Musical Expressa, samo nas dvojica. Mislim da je neko kasnije rekao: „Treba da igra te braću Krej u filmu.“ I tako smo počeli, iz šale, da pričamo da ćemo ih igrati. Na kraju, uradili smo to. Mislim da je film opstao jer je gotovo operetski – nije potpuno realističan, i taj element mu omogućava da ne zastari.

Glam rock je već bio tu, svi smo ga upijali. Obožavali smo Bryana Ferryja, Bowieja, Bolana. Naša muzika je bila pomalo i teatralna. Moralo je da se izgleda ambiciozno, veće od života. Mi smo bili klinci iz radničke klase, ali i Bryan Ferry je bio takav a ipak to ga nije sprečilo da nosi leptir-mašnu i smoking

Ti si uoči snimanja filma posetio jednog od braće Krej u zatvoru, ili zatvorskoj bolnici?

Da, upoznao sam Ronnieja, da.

O čemu ste razgovarali?

Bio sam prilično iskren prema njemu i želeo sam da saznam kako je to bilo kada je ubio Georgea Cornella. Bio je pomalo čudan, nije skretao pogled, gledao me je pravo u oči što ljudi u takvim situacijama i ne rade. Gledao me je u oči i objasnio tačno kako se osećao kada je ušao u pab i video Cornella za šankom, kako se osećao kada je podigao pištolj i pucao mu u glavu, kako se osećao – sekundu po sekundu. Gotovo kao da je stalno o tome razmišljao, zato je i bio u zatvoru. Naslikao je tu scenu u svojoj glavi i želeo da mi ispriča. Bilo je jezivo slušati. Nisam ga prekidao, samo sam slušao. Na kraju sam ga upitao: „Kako se osećaš povodom toga?“ Rekao je: „Ponovo bih to učinio.“ Mislim da nije bio spreman da se nada da će izaći iz zatvora. Bilo je zanimljivo slušati ga. Razgovarali smo još neko vreme, a onda je otišao.

Pili smo dva bezalkoholna piva, a čovek koji nas je posluživao bio je takođe zatvorenik. Prišao nam je sa računom za piće u bolničkom zatvoru – sto funti. Rekao sam da smo pili samo par bezalkoholnih lagera. On je odgovorio: „Ronnie je dodao nekoliko cigareta, ako je to u redu.“ Očigledno da me je prevario.

Pre dva meseca sam radio intervju sa Bobom Geldofom, u okviru jubileja Band Aida i pesme „Do They Know It's Christmas?“. Da li ste ga zaista sreli tada, uoči cele akcije, na King's Roadu?

Oh, da, da. Poznavao sam Boba još od kraja sedamdesetih, vidali smo se povremeno. Bio sam blizak sa njegovom suprugom Paulom, družili smo

se. Jednog dana, bio sam u prodavnici na King's Roadu, on je prošao, video me kroz izlog, ušao i pitao: „Da li si gledao dokumentarac sinoć o Etiopiji, izveštaj Michaela Burkea?“ Rekao sam da nisam. On kaže: „Moram nešto da uradim. Da li bi snimio pesmu sa Duran Duran, Police i ostalima?“ Rekao sam da bih. Ali nisam mislio da će iko pristati, svi smo se takmičili, mrzeli smo jedni druge. Rekao sam mu da idem u Japan sa bendom, i ako bude potrebno, neka mi javi. Pozvao me je: „Kemp, dogovoreno je, moraš da se vratiš.“ Sledeće nedelje smo imali TV nastup u Nemačkoj, dan pre snimanja pesme. Sledećeg jutra sam morao rano da ustanem i odletim u London da snimim pesmu, sa strašnim mamurlukom. Naravno, sve je prikazano u dokumentarcu. Bilo je neverovatno biti deo toga.

A kakva su tvoja sećanja na taj čuveni koncert na Wembleyju?

Biti u bekstejdžu sa toliko ljudi koji su mi bili heroji iz prošlosti. Freddie Mercury, kojeg smo ionako poznavali, ali posebno Pete Townshend iz The Who koji do tada nisu svirali osam godina. Razgovarao sam s Peteom, koji je bio veliki fan onoga što sam radio. U stvari, Pete je dolazio u neke od tih ranih klubova u Londonu. Rekao mi je tada uoči nastupa na Live Aidu na Wembleyju da niko ne sme da stoji na bini, osim tehničkog osoblja. Ali je dodao: „Samo hodaj sa mnom. Kad krenemo na binu, kreni i ti sa mnom.“ Tako sam hodao s njim i dobio svoje mesto za stajanje sa strane bine, a desno je bio basista John Entwistle. Tako da sam mogao da čujem samo taj bas. Nisam ništa drugo mogao da čujem. Bilo je tako glasno. Ali bilo je prilično neverovatno.

Često gledam tvoje kratke filmove o kulturnim londonskim mestima, klubovima, šta misliš o novoj muzičkoj sceni? Na primer, Charli XCX, Lorde, Raye...

Mislim da je uvek postojala pop muzika. Mislim da je uvek postojala ona optimistična vrsta muzike u koju se deca zaljubljuju. Teško mi je da komentarišem jer sam, verovatno, previše star i jednostavno se ne mogu povezati sa tim bendovima ili pevačima. Ali slušam dosta muzike jer imam mladu decu. Oni puštaju mnogo toga. Moj sin najviše sluša

rep. Ja zaista volim Kendricka Lamara, ali i on je sada već star. Sinoć smo slušali Sampa. Muzika mi je danas previše doterana u studiju. Sve zvuči previše kompjuterizovano i pomalo previše čisto. To je pitanje poverenja. Teško je verovati albumima sada. Ne znaš koliko je zapravo doterano na računaru. Snimanje više nije hvatanje benda, već procesiranje benda, ili izvođača. Takođe, jer je muzika sada toliko lako dostupna, ne deluje vredno. Moram da pročitam recenziju i procenim da li bih mogao da potrošim novac na album. Nekada je za mene, kao dečaka, album bio skup. Ako bih ga kupio i poneo kući, slušao bih ga mnogo puta, jer sam baš potrošio bogatstvo. Sada je teško ne tretirati muziku kao otpad. Jedini put kad slušam jednu pesmu od početka do kraja je dok vežbam.

Glumio si jednu od glavnih uloga i u filmu „Bodyguard“ sa Whitney Houston. Kako je bilo raditi s njom?

Bila je toliko profesionalna. Kada je

Jugoslavija je bila jedina socijalistička zemlja u kojoj smo svirali

bila u dobrom zdravstvenom stanju u životu, pre Bobbyja Browna, i pre nego što je glumila u filmu, bilo je mnogo pritiska na nju. Ali imali smo dosta proba tokom nekoliko nedelja pre snimanja i mislio sam da je briljantna. Bila je opuštena i sposobna da radi sa bilo kim na setu ko je profesionalni glumac. I u to vreme je bila izuzetno fina osoba. Nikada se ne bi povukla u svoju prikolicu kao neki drugi, već bi pričala s ekipom, družila se, ručala ono što je bilo tu gde su jeli i glumci i momci koji su radili fizičke poslove, pričala je sa svima i bila veoma ljubazna.

Ali kada je bila na sceni, bila je maksimalno profesionalna. Moja najbolja sećanja su, i to sam već rekao, iz šminkerske prikolice, kada sam je čuo kako peva go-spel u šest ujutru.

I poslednje pitanje, pošto sam veliki

fan Pink Floyda, imao si koncert pre dve godine u bendu sa bubnjarem Floyda Nikom Mejsonom u Beogradu.

Da, pričali smo o tome sinoć jer sam gledao utakmicu sa sinom i on me je pitao: „Da li si ikada bio u Beogradu, tata?“ Rekao sam mu da sam tamo svirao pre nekoliko godina. Odsvirali smo preko 250 koncerata. To je bilo sjajno iskustvo za mene jer sada mogu da sviram mnogo više gitare nego što sam ikada sa Spandau Balletom. I mogu da pevam, i znate, i da izvodim, mislim, za mene je izvođenje „Echoes“ bilo jedan od najvećih trenutaka u životu.

Gledao sam te sa Spandau Balletom u Beogradu pre mnogo godina, svirali ste u hali „Pionir“ osamdesetih.

Au da, da, da, to je verovatno jedan od retkih koncerata koje smo ikada održali u Istočnoj Evropi, zar ne?

Da, da.

Jedina socijalistička zemlja u kojoj smo svirali. Da, socijalistička Jugoslavija. **N**

путање технологије

10. издање

art X science

7 - 26. октобар

силоси београд

silosi

gaia

EUROPEAN
DIGITAL
DEAL

Co-funded by
the European Union

Истражите
програм

Kako je kuglica prošla kroz brdo

Džon Klark, Mišel Devore i Džon Martinis su, vjerovatno i ne slučajno u godini u kojoj se obilježava 100 godina kvantne fizike, dobili Nobelovu nagradu za rad koji pokazuje da je kvantno tunelovanje moguće i kod makroskopskih objekata

Piše Nedeljko Jeknić

Zamislite jednu kuglicu u dolini, a ispred nje je brdo. Dolina je ravna i glatka i kuglica se može lako kotrljati. Prema klasičnoj fizici i našem svakodnevnom životnom iskustvu kuglica ne može preći brdo osim ako ne dobije dovoljno energije da se popne i pređe vrh, prosto rečeno, nešto je mora pogurati.

U kvantnoj fizici, situacija je drugačija. Postoji vjerovatnoća da kuglica, odnosno čestica, da budemo precizniji, prođe kroz brdo! Kao da se teleportovala sa druge strane zida. Ta pojava zaista postoji i zove se kvantno tunelovanje.

KAKO JE TA KVANTNA POJAVA PRETVORENA U INSTRUMENT

Tunelovanje, odnosno prolazak čestice kroz barijeru odavno ima praktičnu primjenu. Skenirajući tunnelski mikroskop (STM) koristi kvantno tunelovanje elektrona da osjeti površinu atoma bez ikakvog fizičkog dodira. Na vrhu mikroskopa nalazi se metalna igla koja se završava praktično jednim atomom. Igla se približi površini uzorka na udaljenost od svega jednog nanometra, ali ga ne dodiruje. Klasično gledano, elektroni iz igle ne mogu preći vakuumsku prazninu (koja u ovom slučaju predstavlja pomenuto brdo) između vrha igle i uzorka. To predstavlja energetska zid, odnosno razmak kroz koji ne bi trebalo da mogu proći.

Ako se kroz sistem pusti mali napon, po klasičnoj fizici elektroni nemaju dovoljno energije da savladaju potencijalnu barijeru i struja se ne bi pojavila. Kvantna mehanika, međutim, dopušta da dio elektrona tuneluje kroz barijeru, što dovodi do nastanka tunnelske struje. Ta struja ekstrem-

no osjetljivo zavisi od rastojanja, a mikroskop mjeri upravo tu promjenu struje i tako osjeća reljef uzorka koji se analizira. Računar zatim rekonstruiše topografsku mapu površine te doslovno pravi sliku rasporeda atoma. Zahvaljujući tome, STM je mikroskop koji vidi praktično pojedinačne atome. Nevjerovatno, zar ne?

A ONDA SU STVARI PREŠLE NA VEĆI NIVO...

Međutim, okej, reći će skeptik, to važi samo za kvantnu fiziku i mikronivo – šta ćemo sa tim da radimo u makroskopskom svijetu? Džon Klark, Mišel Devore i Džon Martinis su pokazali šta ćemo da radimo. Trojica fizičara su prije nekoliko dana, a

vjerovatno i ne slučajno u godini u kojoj se obilježava 100 godina kvantne fizike, dobila Nobelovu nagradu za rad koji pokazuje da je kvantno tunelovanje moguće i kod makroskopskih objekata.

Sve do druge polovine 20. vijeka, kvantna mehanika je bila teorija malog – svijeta koji se ne vidi, ali čije posljedice osjećamo. Klasična fizika je bila rezervisana za velike objekte: planete, mašine, struju, toplotu. Ali onda su fizičari počeli da se pitaju: zašto bi kvantni zakoni važili samo za male sisteme? Šta sprečava da i veliki objekti probaju?

Čovjek ne može proći kroz brdo, niti može postojati na dva mjesta istovremeno. Sastavljeni smo od otprilike 10^{28} čestica, u stalnom kontaktu sa okolinom, odnosno sa vazduhom, svjetlom, toplotnim zračenjem, a ni naša tjelesna temperatura od 37°C nam ne ide naruku. Naš organizam je haotičan, topao, živi sistem pun međusobnih interakcija. Sve to uništava

kvantnu koherentnost u trenutku kraćem od trilionitog dijela sekunde. Dakle, nema šanse da čovjek kao cjelina tuneluje kroz zid ili bude u superpoziciji. Onda se postavlja pitanje: do koje to veličine sistema kvantni efekti mogu da opstanu, prije nego pojave iz klasične fizike prevladaju?

ČETIRI DECIENJE RANIJE

Pomenuta trojka je još tokom 1984. i 1985. godine radila na eksperimentima koji su pokazali da se tunelovanje može izvesti i sa makroskopskim električnim sistemom. Pokazali su da se kvantni efekti manifestuju praktično na skali čipa. Ideja da struja, odnosno nešto što sadrži milijarde elektrona može imati jedinstveno

kvantno stanje, do tada je djelovala gotovo metafizički. Za razliku od tunelskog mikroskopa gdje su elektroni prolazili kroz barijeru svaki za sebe, ovdje se radilo o tunelovanju cijelog kvantnog talasa, od milijardi elektrona u povezanom stanju.

U svijetu sitnih čestica poput elektrona i fotona nije neobično da se oni mogu pojaviti sa druge strane zida, ali ako pokušamo da vidimo to isto u makroskopskim sistemima kao što je recimo električno kolo, obično se kvantni efekti izgube zbog šuma, toplote i haosa u okruženju. Ova trojica fizičara su uspjela da stvore električna kola koja poštuju kvantne zakone. Drugim riječima, napravili su makroskopski uređaj koji se ponaša kao atom. Njihovim radom su otvorena vrata kvantnim tehnologijama koje su došle u narednim decenijama, čije rezultate vidimo danas kroz projekte IBM-a, Googlea, Microsofta koji se utrkuju za prevlast u oblasti kvantnih kompjutera.

ZAŠTO NOBEL TEK SADA?

Zašto je onda komitet za dodjelu Nobelovih nagrada čekao četiri decenije? Odgovor leži u spoju istorije fizike, tehnološkog sazrijevanja i filozofije Nobela. Sredinom osamdesetih, njihov eksperiment nije imao neposrednu primjenu, već je bio samo dokaz da kvantni zakoni važe i za makroskopske objekte. Nobelov komitet tradicionalno čeka da otkriće dokaže trajnu vrijednost i uticaj. Dvadeset godina kasnije, njihovi principi su postali temelj kvantnih računara zasnovanih na superprovodnim kubitima.

Ono što je 1985. godine bilo egzotični efekat, 2020-ih je postalo osnova čitave industrije kvantnog računanja. Nobelova filozofija jeste da nagradu dobija ono što je „najveća korist za čovječanstvo“ i zato rijetko nagrađuju teorijske predikcije, već se uglavnom čeka da se ideja eksperimentalno potvrdi i tehnološki primijeni. Ajnštajn nije dobio Nobela za relativnost, jer tada još nije bilo eksperimentalne potvrde, a Higs je čekao 50 godina, sve dok nije otkriven Higsov bozon 2012. godine.

U 1980-im godinama nije bilo dovoljno dobrih rashladnih sistema, za razliku od danas kada se koriste razrijeđeni helijumski rashlađivači koji mogu spustiti temperaturu do nivoa milikelvina. Mjerne tehnike nisu mogle precizno pratiti kvantno ponašanje u makroskopskim kolima a šum u elektronici je bio preve-

lik. Zato su njihove tadašnje demonstracije bile samo dokaz koncepta, ali nisu mogle da se iskoriste.

NAUKA I KORPORACIJE

Klark, rođen u Britaniji, profesor je na Univerzitetu Kalifornije u Berkliju. Devore, koji je rođen u Francuskoj, profesor je na Jeju i Univerzitetu Kalifornije u Santa Barbari, gdje je profesor i treći laureat. Martinis, Amerikanac, bio je na čelu Guglove laboratorije za kvantnu vještačku inteligenciju do 2020. godine.

Devore je, pored profesorske pozicije, takođe glavni naučnik kompanije Google Quantum AI. Ovo je druga godina zaredom da su naučnici povezani sa Googleom osvojili Nobelovu nagradu. Nagrada za hemiju 2024. godine dodijeljena je Demisu Hasabisu i Džonu Džamperu iz Google DeepMind-a, dok je Džefri Hinton, koji je radio za Google više od decenije, iste godine osvojio nagradu za fiziku. Neki trendovi se lako mogu uočiti, kao i odgovori na pitanje ko je danas najveći magnet za naučni krem, te gdje treba tražiti najveće umove ovog doba. Njih trojica će podijeliti i nagradu, koja iznosi oko milion i sto sedamdeset hiljada dolara.

STO GODINA KVANTNE REVOLUCIJE

Iako su korijeni kvantne ideje stariji, moderna kvantna mehanika kakvu danas poznajemo nastaje prije ravno 100 godina. Tada su se desila dva ključna događaja: Hajzenberg objavljuje prvi pravi matematički oblik kvantne mehanike, a Born uvodi tumačenje vjerovatnoće, koje postaje osnova kvantne fizike. Dakle, 1925. je godina kada je kvantna mehanika rođena kao teorija – ne samo kao skup ideja. Tako da se može uzeti i pretpostav-

ONO ŠTO JE 1985. GODINE
BILO EGZOTIČNI EFEKAT,
2020-IH JE POSTALO OSNOVA
ČITAVE INDUSTRIJE KVANTNOG
RAČUNANJA. NOBELOVA
FILOZOFIJA JESTE DA NAGRADU
DOBIJA ONO ŠTO JE „NAJVEĆA
KORIST ZA ČOVJEČANSTVO“
I ZATO RIJETKO NAGRAĐUJU
TEORIJSKE PREDIKCIJE, VEĆ SE
UGLAVNOM ČEKA DA SE IDEJA
EKSPERIMENTALNO POTVRDI I
TEHNOLOŠKI PRIMIJENI

ka da to što Nobelova nagrada za fiziku ove godine ide baš za ovaj rad nije slučajna stvar. Reklo bi se da je baš ciljano dodijeljen istraživačima koji su pokazali da kvantna fizika važi i za makroskopske objekte, čime se simbolično zatvara krug, od Hajzenberga i Borna do kvantnih računara.

Naravno, krug razumijevanja kvantne fizike ni izbliza nije zatvoren, štaviše, što je veći krug našeg znanja o njoj, to je veći obim našeg dodira sa neznanjem. Kvantna mehanika je jedinstvena po tome što radi perfektno u praksi ali niko zapravo ne zna zašto ta matematika opisuje stvarnost baš tako. Mi zapravo daljim razumijevanjem kvantne fizike nismo smanjili naše neznanje, već, što je pomalo komično, uspjeli smo da ga uzdignemo na viši nivo. Ranije nismo razumjeli pojave, sada ne razumijemo same temelje realnosti.

Mi u praksi znamo i eksperimentom demonstriramo kako čestica ide kroz dva otvora istovremeno, to radi besprekorno i svaki eksperiment to potvrđuje do savršene tačnosti. Ali ne znamo zašto i šta uopšte znači da nešto ide kroz oba otvora istovremeno?! Mi znamo kako radi kvantno zaplitanje, eksperimentom to možemo potvrditi i praktično iskoristiti, ali ne znamo kako ta povezanost „zna“ da se održi, iako nema nikakvog fizičkog signala između njih. Ne prenosi se energija, informacija, ni sila, a ipak su korelacije savršeno usklađene. To ruši klasični pojam prostora i vremena.

MARATON A NE SPRINT

Naučni napredak često djeluje spor, ponekad i neprimjetan, ali svaki pomak nosi težinu decenija istraživanja. Otkrića se rađaju u tišini laboratorija, a njihova važnost postaje vidljiva tek kad promijene svijet. I dok se taj svijet često mijenja brže nego što je običan čovjek u stanju da shvati, nauka podsjeća da istinsko razumijevanje traži vrijeme. Potrebne su decenije da ideja sazri, da eksperimenti postanu dokazi, a teorije praksa. U tom ritmu sporosti krije se njena najveća snaga – jer ono što nauka usporeno potvrdi, ostaje trajno.

Radom koji je ove godine nagrađen Nobelom, pokazano je da granica između kvantnog i klasičnog svijeta nije stvar veličine, već uslova u kojima sistem postoji. Ovogodišnja nagrada je priznanje za ono što je ova trojka ostavila trajno iza sebe, a eksploatacija tog znanja će očigledno trajati i u narednim decenijama. **N**

Jedanaest knjiga koje bi morao da pročitati

Od Ivane Bodrožić do uspona i pada NDH, od limitarizma do kuharica

Piše Rajko Grlić

Dragi Gorane, Kiše su nas potjerale u gradove. Vrijeme je za ljetne inventure. Moja će biti posvećena knjigama.

Kao netko tko je odrastao u tatinoj biblioteci, znači sa i među knjigama, prije svakog putovanja, ljetnog u Istru ili zimskog u Ameriku, obidem nekoliko preživjelih zagrebačkih knjižara. Tako se u mojoj putnoj torbi zna naći pet-šest novih, još u celofan umotanih knjiga.

Uz to povremeno dođe i pokoja od pisaca i spisateljica i ako još navratim do Željka u njegov riječki „Ex libris“, najbolju antikvarijat-knjižaru u Hrvata, gdje mi on tu torbu napuni do vrha, onda mogu reći da su moje knjiške zalihе za ljeto i zimu podosta impresivne. Gotovo polovicu nakon petnaestak stranica ostavim za neka druga vremena, ali ostatak uredno pročitam. Vrlo rijetke, one pažljivo probrane, na kraju završe u tatinoj biblioteci.

U Istri se divno čita. Kao što znaš, mi smo tamo u potpunoj tišini. Prvi tragovi života udaljeni su od nas više od dva kilometra. Uz času Deškovićeve šampionske Malvazije, i s pogledom na dolinu Mirne, tamo se satima može čitati u blaženoj tišini.

Evo nekoliko ovoljetnih naslova knjiga za koje mislim da bi ih trebao pročitati ili barem prelistati.

Dvije knjige priča sjajno su mi otvorile ljetnu čitaonicu: *Spiderman* Zorana Ferića i *Fikcija* Ivane Bodrožić. Dvije potpuno različite knjige čiji junaci i junakinje žive u Zagrebu.

Njegove izrazito muške priče su zavrnutе, lascivne i nadasve uzbudljive. Duh koji proviruje iz njegovih priča blizak je mom osjećaju rodnog mi grada. Njene,

potpuno drugačije, introvertne ženske priče, tkane su tankim nitima intimnosti i duboko poniru u kutke koji se obično skrivaju pred drugima. Toplo ti ih preporučam s nadom da će obje uskoro imati i svoja beogradska izdanja.

Ne znam kako ti, ali ja sve češće i sa sve većom znatiželjom gledam dokumentarne filmove pa tako i među knjigama sve više tražim dokumente vremena i priče stvarnih sudbina.

Priznajem da sam živio Pabla Nerude prava je južnoamerička šarena i na mjestima gotovo nadrealna autobiografija pjesnika čiji život zavređuje i više od tih petstotinjak stranica. Toplo preporučam za čitanje prije spavanja kao predigru za dobre snove

Matija Drage Hedla čiji su ulomci izlazili na ovoj stranici, samooptužujuća je priča o sreći koja se pretvorila u nesreću. Bolna intima sjajno pisana bez ikakve zadržke.

Priznajem da sam živio Pabla Nerude prava je južnoamerička šarena i na mjestima gotovo nadrealna autobiografija pjesnika čiji život zavređuje i više od tih petstotinjak stranica. Toplo preporučam za čitanje prije spavanja kao predigru za dobre snove. Iz knjiški dobro obaviještenih izvora saznajem da već dugo postoji i beogradska izdanje, i to u izvršnom prijevodu.

Osam dana u svibnju – uspon i pad NDH i radanje nove Jugoslavije Borisa Rašete i Gorana Gavranovića kroz milijun i jedan detalj izvučen iz milijun i jednog dnevnika pričaju okrutnu priču o padu Nezavisne Države Hrvatske i dolasku nove vlasti. Knjiga pisana kao uzbudljiv krimić koji se teško ostavlja dok se ne pročita. Da živimo u normalnim vremenima i imamo normalnu televiziju, od te bi se knjige mogla praviti velika TV-serija, nešto kao dobar rasol za sve brojnije neoustaštvom opijene budale.

Limitarizam Ingrid Robeyns, holandske profesorice etike, knjiga je pisana protiv ekstremnog privatnog bogatstva i zašto je potrebno da se ono limitira. U svijetu u kojem je novac postao mjerilo apsolutno svega i u kojem, vidljivije no ikada, vlada svijetom pomoću narcisoidnih političara, ta knjiga zvuči neugodno proročki.

365 rečenica Marine Vujčić je knjiga u kojoj je svaki dan u godini dobio po jednu rečenicu. Intimni dnevnik koji pruža čudesan pogled u život književnice

kojoj je beogradska Laguna objavila dvije knjige, a po čijem smo romanu *Susjed* Ante Tomić i ja prije puno godina pokušali složiti scenarij, ali na kraju nismo uspjeli pronaći ključ za prebacivanje na film.

Ivica Ivanišević, jedan od najduhovitijih Hrvata, napisao je prije par godina ***Sutra je novi ručak***, splitski gastro krimić koji se u mojim rukama našao tek ovog ljeta. Knjiga nakon koje moraš otići na dobar ručak. Uskoro izlazi i nastavak avantura tog starog inspektora koji puno više uživa u dobroj spizi no u potrazi za zločincima.

Cirkus Astralis Zorana Predina, čuvenog Lačnog Franza, autora pjesme „Ne mi dihat za ovratnik“ koja je po meni trebala biti himna svih malih postjugoslavenskih država, duhovita je, otkačena i nadasve zabavna knjiga.

Kuharice, moje omiljeno štivo, ni ne spominjem jer tebe to pretjerano ne uzbuđuje. Možda samo jednu koju sam imao čast čitati u rukopisu i koja uskoro izlazi pod

Ne znam kako ti, ali ja sve češće i sa sve većom znatiželjom gledam dokumentarne filmove pa tako i među knjigama sve više tražim dokumente vremena i priče stvarnih sudbina

naslovom ***Moj Tač***. Sočno ju je i sa velikom ljubavlju u obliku pisma svojoj unuci napisala Vesna Miletić, koja sa suprugom Tačom vodi „Tač“ – jedan od daleko najboljih zagrebačkih restorana.

Bitka na Sutjesci – Pakao u raju Šimuna Cimermana započela je moju jesensku čitalačku sezonu u Zagrebu. Pametno pisana knjiga, i koliko je to god danas moguće u neutralnom tonu i sa milijun i jednim provjerenim podatkom, o tome kako je osam hiljada komunista s početka rata na kraju došlo bitku protiv najveće vojne sile koju

je svijet do tada vidio. Priča o čudesnoj hrabrosti i izdržljivosti, o žrtvama partizana koji su danas, i kod tebe u Srbiji kao i ovdje u Hrvatskoj, duboko prezre ni i gotovo pretvoreni u zločince.

Sjajno je da i ***Osam dana u svibnju*** i ***Bitka na Sutjesci – Pakao u raju***, koje dokumentirano donose prošlost koju danas tako masovno siluju, imaju već puno izdanja i da se, usprkos nimalo nježnim cijenama, sjajno prodaju. Vidim to, kao i ogromnu posjećenost Vriška, sajma knjiga u Rijeci, kao neki mali znak otpora, kao pokušaj da se kaže da ovdje ne žive samo ljudi koji su doživjeli amneziju, već da ima i puno onih koji neće tako lako pristati na „ustašizaciju Hrvatske“.

I tu se zaustavljam da ne pretjeram. A mogao bih.

Ako naletiš na neku od ovih knjiga, čitaj je kao odmor od klaustrofobije u kojoj te drži tvoj ljigavac. Kroz njih će ti u sobu ući barem malo svježeg zraka.

Pozdrav,
Rajko **N**

Mostovi do različitih kultura, sazdana od empatije

Petu godinu zaredom u Beogradu se održava manifestacija „Kulinarški mostovi“, koja pod pokroviteljstvom UNHCR-a i Ugostiteljsko-turističke škole iz Beograda spaja izbeglice i lokalnu zajednicu

Piše Luka Lukić, fotografije Nebojša Babić

U kuhinji Ugostiteljsko-turističke škole u Beogradu mogli su se osetiti pomešani mirisi egzotičnih jela i dobro poznate srpske kuhinje. Na manifestaciji „Kulinarški mostovi“, koju UNHCR već pet godina organizuje u saradnji sa školom i organizacijom CRPC, hrana je nit koja povezuje ljude različitih kultura i pruža im osećaj pripadnosti.

Gošće ovog izdanja „Kulinarških mostova“, Evelin iz Konga i Rouz iz Kameruna, došle su u Srbiju tražeći sigurnost i zaštitu. Doputovala su same, bez pratnje porodice, s velikim entuzijazmom i voljom da se integrišu u srpsko društvo. Njihova iskustva sa manifestacije pokazuju koliko jedan jednostavan čin, kao što je kuvanje, može da doprinese uklapanju u novu zajednicu.

„Za mene je ovo genijalno, jer volim da kuvam“, govori Evelin dok priprema jedno od jela za manifestaciju. „Ovde mogu da upoznam nove ljude, da izgra-

dim veze sa lokalnim stanovništvom, što mi pomaže da se osećam kao kod kuće, kao da sam među porodicom.“

Četrdesetosmogodišnja Evelin redovno uči srpski jezik, što joj veoma koristi pri integraciji. Kroz pripremu jela, razgovor i zajednički rad, ona stiče prijateljstva i samopouzdanje da se prilagodi u novom okruženju.

Pored kuvanja, Evelin ima i svoj veliki san da upravlja velikim mašinama na gradilištima, što joj UNHCR pomaže da postepeno ostvari. Ona ističe da ima puno poverenje u prijatelje i podršku koju je u Srbiji stekla. Zbog toga veruje da će moći da se bavi onim što voli.

„Kuvam za porodicu i prijatelje u Srbiji, ali više volim da vozim velike mašine, kao što su traktori i kamioni. To je bio moj posao i u Kongu. Imam poverenje u svoje prijatelje koje sam stekla ovde, koje sada smatram porodicom i sigurna sam da će mi pomoći da se ponovo bavim onime što volim“, rekla je Evelin na srpskom jeziku, bez pomoći prevodioca.

Evelin dodaje da su ljudi koje je upoznala u Srbiji uvek spremni da joj pomognu, ne samo na ovom događaju nego u bilo kom trenutku.

Osamnaestogodišnja Rouz iz Kameruna stigla je u Srbiju prošlog leta. Sniimajući video-klipove za svoj YouTube kanal o kuvanju pod nazivom „Rose Flavored house“, ona se trudi da upoznaje ljude širom sveta sa kamerunskom kuhinjom. Pored francuskog i engleskog, Rouz u svojim video-klipovima govori i na srpskom jeziku, u želji da je razumeju i pripadnici srpskog naroda, među kojima sada živi.

„Ovaj događaj je jako bitan za mene. Smatram da pomaže da se povežu različiti ljudi i različite kulture. To mi pomaže da naučim nešto novo o tuđim kulturama i tuđoj kuhinji. Neke stvari su slične i to sam počela da primećujem. U suštini smo svi živa bića i svi volimo da jedemo. Zbog toga nas ovaj i slični događaji dosta povezuju“, kaže Rouz.

Rouz smatra da Srbija može da joj pruži priliku da se profesionalno bavi onime što voli, bilo da je u pitanju kuvanje ili nešto sasvim drugo. Konačnu odluku o tome čime bi se bavila još nije donela, pošto je mlada i tek treba da pronađe svoj životni poziv.

„Mislim da Srbija može da mi pruži priliku da se profesionalno bavim kuvanjem, ali za mene je to više strast. To je nešto čime sam se bavila otkako sam bila mala. Kuvam pre svega da bi drugi ljudi mogli da upoznaju moju kulturu“, kaže Rouz.

Obe, Evelin i Rouz, u Srbiji su završile Osnovnu školu za obrazovanje odraslih „Branko Pešić“ u Zemunu, što im je omogućilo da nadoknade ono što ranije nisu imale priliku i dodatno se integrišu u društvo. Njih dve traže stalni posao u Srbiji, a UNHCR im u tome aktivno pomaže.

Kroz ovakve projekte, UNHCR i njihovi partneri pokazuju koliko su obrazovanje i učenje zanata važni za novu šansu u životu. Za mnoge izbeglice, poput Evelin i Rouz, upravo školska klupa i kuvarski sto postaju mesta na kojima počinje novi život.

Nastavnik Ugostiteljsko-turističke škole Milan Šunkić posmatra „Kulinarske mostove“ kao priliku za učenje i razvijanje međusobnog razumevanja među učenicima i gostima manifestacije. Šunkić kaže da njegovi učenici vole da upoznaju ljude iz različitih kultura i da ih upravo to motiviše da učestvuju u ovoj kulinarskoj manifestaciji.

„Najbitnije od svega je da oni postanu dobri ljudi. To nam je glavni cilj. Neki recept možete i zaboraviti, ali najbitnije je da se prihvate različitosti. Hrana je ta nit koja povezuje sve. Ako želite da saznate nešto o nekome, pitajte ga šta jede i on će vam reći sve o sebi. Odakle god došli, svojom hranom predstavljate svoju zemlju, predstavljate sebe“, rekao je nastavnik Šunkić.

Prema Šunkićevim rečima, Evelin i Rouz izrazile su zadovoljstvo gostoprimitvom koje su im ukazali učenici i nastavnici Ugostiteljsko-turističke škole.

„Popričao sam sa našim gošćama i one su veoma zadovoljne. Kažu kako smo mi prijatni. Pokušao sam sa njima da pričam na engleskom, ali one su me zamolile da razgovaramo na srpskom, jer žele što pre da nauče naš jezik i da

se integrišu u društvo“, rekao je Šunkić.

Učenici koji učestvuju u „Kulinarskim mostovima“ takođe stiču nova prijateljstva, imaju priliku da probaju nova jela i da nauče nove tehnike kuvanja,

UNHCR se u svom radu zalaže za osnaživanje izbeglica kroz njihovu integraciju u društvo. Izbeglice poseduju talente, veštine i iskustva, i zaslužuju priliku da ih iskoriste i doprinesu zajednici

koje mogu da im pomognu da usavrše svoje kulinarske veštine.

„Prvi put kuvamo ananas u loncu. Nama to ne bi palo na pamet, ali u njihovoj kulturi je uobičajeno. To je nama sve u prvu ruku čudno, ali nam pomaže da ih bolje razumemo. Iako su nam kulture različite, uvek kada kuvamo nađemo zajednički jezik“, uz osmeh govori Vukašin Marić, jedan od učenika koji su učestvovali u pripremanju hrane.

Pre dolaska Evelin i Rouz, učenici su se u okviru „Kulinarskih mostova“ susretali s kuhinjama i kulturama mnogih drugih zemalja, a sa kuvarima sa kojima su zajedno pripremali hranu ostvarili su brojna prijateljstva.

„Ostali smo u kontaktu sa jednim vrhunskim kuvarom iz Kube. Zajedno sa njim smo pripremali kubansku hranu pre nekoliko meseci. Baš smo se lepo združili. Zvao nas je i da dođemo u njegov restoran u Beogradu“, rekao je Andrej Jovanović, učenik Ugostiteljsko-turističke škole.

Evelin i Rouz zajedno su sa učenicima Ugostiteljsko-turističke škole servirale pripremljena jela posetiocima u Kulturnom centru „Grad“. Među gostima su bile i izbeglice iz drugih zemalja. Uživajući u ukusnoj hrani, sedeli su za istim stolom, razmenjivali svoja iskustva i tako pomagali jedni drugima da pronađu svoju sreću u novoj sredini.

Predstavnik UNHCR-a u Srbiji Suifan Adali istakao je važnost manifestacija kao što su „Kulinarski mostovi“, rekavši da je ovaj događaj primer „kako hrana može da poveže ljude i podstakne na mir u svakodnevnom životu“.

„Ovaj događaj je više od same hrane. On je most između kultura, prilika za jačanje razumevanja i proslavu različitosti. Nadamo se da će se kroz ovo zajedničko kulinarsko iskustvo izbeglice osećati malo više kao kod kuće, dok će učenici imati priliku da prošire svoje znanje o kuhinjama iz različitih delova sveta“, rekao je Adali.

„Kulinarski mostovi“ pokazuju da integracija nije samo administrativni proces. Ona se gradi kroz bliske susrete, zajedničke aktivnosti i razmenu kultura. Evelin i Rouz na primeru su pokazale kako hrana može da predstavlja most, sredstvo povezivanja i nove nade. **N**

Ovaj članak pripremljen je u okviru projekta „Podrška Evropske unije upravljanju migracijama u Srbiji: Promovisanje integracije izbeglica i migranata“ koji sprovodi Agencija UN za izbeglice (UNHCR) u Srbiji u partnerstvu sa IOM Srbija i Komesarijatom za izbeglice i migracije Republike Srbije uz podršku Evropske unije. Autor članka je isključivo odgovoran za sadržaj koji nužno ne odražava zvanične stavove Evropske unije

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

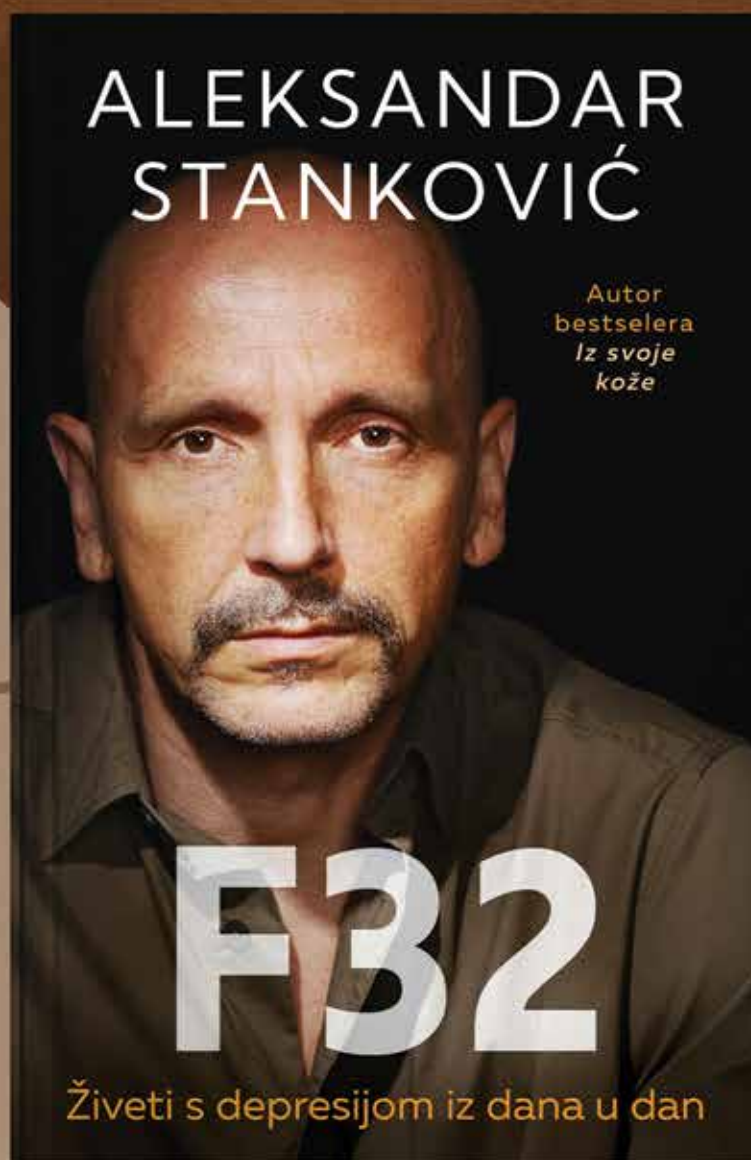
ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

OD AUTORA BESTSELERA IZ SVOJE KOŽE

Kada sebe prihvatimo,
možemo da se menjamo.

Laguna
www.laguna.rs

O FILMU „SEDEF MAGLA“, ULOGAMA

MIONA MARKOVIĆ

Privlačnost ženskih likova u istorijskoj fikciji

U sredu 1. oktobra, u MTS dvorani održana je beogradska premijera filma „Sedef magla“ reditelja Milorada Milinkovića, po romanu Dragoljuba Stojkovića. Već dan kasnije krenula je i bioskopska distribucija, a o ovom ostvarenju razgovaramo s glumicom Mionom Marković, koja u filmu ima ulogu Lene Knićanin.

Šta vas je najviše privuklo radu na ovom filmu, odnosno u samoj priči? Da li ste i lično naklonjeni istorijskoj fikciji, koja je sve popularnija i kod nas?

Privukla me je priča, kratki i brzi dijalози. Privukli su me ženski likovi, svaka mi je bila intrigantna i posebna. Dopada mi se što se otvara prostor epohe u kome su žene pokretači priče iako ih je i dalje manje u odnosu na broj muškaraca. Da li sam naklonjena istorijskoj te-

matici? Apsolutno da, ali isključivo ako je dobro napisana. U protivnom može biti beskrajno dosadna. Ovde mislim da smo uspeali da dočaramo vreme, ali i ljude koji nisu neke moralne romantizovane gromade, već ljudi od krvi i mesa s porocima i gresima.

Kakvo je iskustvo igrati u „filmu epohe“ u odnosu na „savremeni“ film?

Kada snimate epohu, prednost je u tome što sve oko vas radi za to da poverujete da ste zaista neko drugi, u nekom drugom vremenu. Kada sam pročitala scenario, imala sam svoju viziju kakva je naša Lena Knićanin, ali tek na kostimskoj probi sam bukvalno obukla nju i još bolje je upoznala. Na samom snimanju, uz reditelja i partnere, ona je nastavila da se razvija kroz situacije i indikacije.

Neki planovi za buduće uloge, odnosno – gde trenutno još možemo da vas gledamo?

Ovog leta sam zaista radila punom parom! Snimala sam tri filma i dve serije. Mislim da je sledeća filmska premijera u kojoj ćete me gledati film „Čuvar ikone Svetog Đorđa“ u režiji Jelene Bajić Jocić, po tekstu Radoša Bajića, gde igram inspektorku Sonju Krgu. A od TV serija prva vas čeka „Izvor“ u režiji Milana Karadžića, a u beogradskim pozorištima u svim žanrovima čekam vas na sceni. **N**

SCORPIONS UŽIVO

„Wind of Change (On Stage)“

Pesma „Wind of Change“ objavljena pre trideset i pet godina i dalje je globalno najuspešniji nemački rock singl svih vremena. „Wind of Change (On Stage)“ uvod je u „Coming Home – Live“, album snimljen uživo na koncertu kojim je obeleženo 60 godina benda. Album će biti u prodaji od 14. novembra. Ako se za neku pesmu može reći da je postala simbol istorijskog događaja, to je himna koja slavi pad Gvozdenih zavese i kraj Hladnog rata – pesma „Wind of Change“ svetski poznatog nemačkog sastava Scorpions. Pesma je do danas samo na Vevu pregledana više od milijardu puta

(i isto toliko puta na YouTubeu). Nijedan drugi nemački singl nije prodat u više primeraka, a poslužila je i kao soundtrack za nekoliko holivudskih filmova.

Tačno 35 godina nakon što se „Wind of Change“ prvi put pojavila na albumu „Crazy World“, i povodom 35. godišnjice ponovnog ujedinenja Nemačke, Scorpions objavljuju impresivan snimak izvođenja pesme uživo. Upravo predstavljena verzija ujedno je uvod za koncertni album „Coming Home – Live“, koji Vertigo (Universal Music Group) najavljuje za novembar ove godine. Izdanje donosi snimke brojnih gostovanja i velike hitove Scorpionsa, među kojima i „Wind of Change (On Stage)“. **N**

Martin udio

NAGRAĐIVANI ROMAN O DUBOKO PROŽIVLJENIM ISPOVESTIMA

Specijalno za Nedeljnik piše filmski i književni kritičar Zoran Janković

Sanja Savić Milosavljević tihim, a u isti mah i sasvim razgovetnim i probitačnim glasom u romanu „Martin udio“ (sada i u izdanju Lagune) u savremenu srpsku prozu, dobrim delom opterećenu zagledanošću autora u navodnu moć autofikcije, vraća velike teme, čak i one istorijskog „gabarita“, a pritom to čini putem tanane ispovesti o tom neprolaznom klinču „civila“, obično običnih ljudi, sa idejom pomirenja sa nekako uvek nedokučivom, ako ne i eluzivnom idejom pronalaska šifrnika kojim se mogu otključati egzistencijalne dileme.

Posebno je ubedljiva tamo gde je to možda bilo i najizazovnije – na neretko grubom šavu između opšteg, istorijskog, delom i (nacionalno) sudbinskog, s jedne, i univerzalnog, s druge strane. I upravo tako – „Martin udio“ najsugestivniji utisak ostavlja tamo gde autorka krene da literarno upečatljivo izlaže svoje viđenje te mnogopojavne nelagode usled nepremostive usamljenosti i nemogućnosti da se sami sa sobom i u vlastitim očima osetimo svoji na svome, barem na iole duži period ili makar onoliko koliko je potrebno da se presaberimo i povratimo između dva naleta i udara fatumske lutrije, koja pak ostaje teška misterija za bezmalo sve nas.

U smislu strukture, Sanja Savić Milosavljević „diže ulog“ time što „Martin udio“ u delo sprovodi u vidu troglasja, koje nam donosi temeljne i duboko proživljene ispovesti međusobno

NEPREMOSTIVA USAMLJENOST

Roman najsugestivniji utisak ostavlja tamo gde autorka krene da literarno upečatljivo izlaže svoje viđenje nelagode usled nepremostive usamljenosti i nemogućnosti da se sami sa sobom i u vlastitim očima osetimo svoji na svome

raznorodnih aktera, pri čemu u oči (i umove) brzo i lako pripada autorkin napor da putem jezika i govora načini uvek dobrodošlu distinkciju na planu karakterizacije svojih „junaka“. Ono što ih povezuje i ono što čini postojanu i uverljivu ideju vodi-lju jeste njihova spremnost da pokušaju da što pomnije istraže koren tih svojih nelagoda i neoštrina (a „Neoštrine“ je i naslov prvog romana pomenute autorke); to je, na primer, oličeno u priznanju samozatajne i osamljene, mlade strip-autorke koje nam otkriva sledeće: „Pomišljam, dok jurišam u svoj neradni dan, kako ću jednom, čim uhvatim malo vremena, nacrtati makar kratak strip – od tri table – za svaki sprat po jednu, za svaku sobu po jedan kadar. U njima će biti naslikane moje nevidljive docimerke i docimeri iz ove zgrade, koju od milošte nazivam hotel. Ja bih bila u samom ćošku, na margini.“ **N**

Prestonice Ana Atanasković

„Prestonice“ predstavljaju autorkino sentimentalno putovanje kroz vreme i prostor srpskih prestonica od Beograda, Kruševca, Smedereva, preko Sremskih Karlovaca, Kragujevca, Debrca, do Niša i Prizrena. U „Prestonicama“ Ane Atanasković nalaze se brojne priče koje koloritno, sa dozom specifičnog šarma, otkrivaju manje poznate kutke ovih gradova i njihovu istoriju. **N**

Pozorišna posla Vladeta Janković

Posle „Mitova i legendi“ i „Anitičkih izreka“, Vladeta Janković pred čitaoce izlazi sa novom knjigom „Pozorišna posla“. Jedinstvena i preko potrebna knjiga kritičkog promišljanja o drami i pozorištu na obuhvatan i analitičan način tumači dela Gogolja i Čehova, Mihiza i Pekića, likove Falstafa i Šajloka, kao i domete velikih glumaca poput Lorensa Olivijea i Bate Stojkovića. **N**

Piše Hana Piščević

Molim te, polako

„MA-MA“, PONAVLJA ŠAPATOM UŠUŠKANA IZMEDU NAS, dok me netremice gleda. Samo joj se oči vide u tom mraku. Onda polako okreće glavu ka njemu: „Ta-ta“. A mi, u tri ujutru, iz najdublje sna, kao poslušni vojnici postrojavamo se u prozivci. Jer kad čuješ te reči, svoje počasno zvanje, moraš se odazvati. Ona se smeje. Pitam se odakle izvlači taj smeh usred noći, usred neprozirnog mraka. Zavidim joj što je ne muče moje besmislene misli o neprospavanoj noći, sutrašnjem propalom danu i zdravstvenim posledicama hroničnog umora.

Sad joj se priča, sad joj se smeje i nema te sile koja bi mogla da je zaustavi. Naimenično nas gleda. Stvarno nas gleda i stvarno nas vidi. Setim se šta je R. jednom rekao kad je bila tek rođena beba, dok smo se gurali glavama zaljubljeno buljeći u njeno uspavano telo. „Ona sada raste. Baš sada.“ Tih prvih dana gledali smo je kad god je spavala, ne zato što smo se plašili da ćemo nešto propustiti već iz te jednostavne, za nas još uvek nejasne, ljubavi.

Onda smo se s vremenom, makar malo, navikli da je tu i dok spava, žurili da pozavršavamo svakoake obaveze. I tako nam je odjednom i bez najave prebrzo porasla. Počeli smo skoro nesvesno da se čudimo koliko je velika, da sa setom gledamo stare fotografije (od pre nekoliko meseci), da tugujemo nad njenim naglo izraslim stopalom i uzdišemo nad svim bebama oko nas koje su preko noći postale deca. Zato je sada odlučila da nas probudi, da nas pozove da je gledamo dok raste. Da nam ništa ne promakne. Da ne bude posle: Kad se to desilo? Kako je vreme proleto! Želim da joj kažem da to neće mnogo olakšati stvari. Da ja i dalje nisam spremna. Da mora sporije. Nežnije. Neprimetnije. Ali umesto toga, trljam oči u pokušaju da se razbudim. Da prisustvujem njenom prebrzom odrastanju.

Mazim je i celim svojim telom, u stvari, pokušavam da je obgrlim tako da ne može

da raste. Da mi ostane tolika i tu. R. žmiri, on joj daje slobodu, da li zato što ne uspeva da se razbudi ili zato što je spreman. Zavidim i njemu, na tome. Ona se podiže, prevrće se i smejući se baca na stomak. Jedna ja, ona preumorna, samo želi da konačno zaspi, da i ja mogu da se onesvestim pored nje. Dok uporedo, ona druga sentimentalna ja, samo želi da se razbudi, da može da je gleda do jutra ako treba. Proklinjem svoje telo i sva tela kojima je toliko potreban san a ima toliko stvari koje se ne smeju propustiti. R. ustaje i uzima je u naručje. Seda na pilates loptu i skakuće polako i nečujno u pokušaju da je uspava. Ili u mojim očima, da je uspori, da ne raste, makar nakratko dok ja dremnem.

Ona se ne da, iz nje izlaze svakoake nove reči koje ćemo uskoro razumeti. Kad se sasvim umiri, on je spušta između nas i leže. On zaspi ali ona se budi. Nije kraj. Rešena je da večeras preraste svoju odeću. Uzimam je i dajem joj da sisa. Njene krupne oči sve vreme gledaju u mene. Po ko zna koji put pomišljam da ona sve zna. Da nas samo pušta da verujemo da je učimo stvari. Da hoda, da maše, da pošalje poljubac, da kaže av-av i mjau-mjau, iako u stvari sve to ona već zna. Pušta nas da mi budemo veliki a ona mala. Kako velikodušno od nje. Šššššš. Zatvara oči. Njeno malo telo konačno se predaje. Zaspala je. Sad stvarno jeste. Kad je spustim, dugo je mazim po toploj glavi. To telo nekad je živelo u mom stomaku.

Sad već dugo ne bi stala u mene. Zna da je gledam iako spava. Trudim se da ne trepčem, da ništa ne propustim ali oči se same sklapaju... Pre nego što dopustim umoru da me savlada, primećujem nešto oko njenog stopala. Nisam sigurna šta vidim od mraka i umora. Čikljim da fokusiram pogled i odjednom shvatam. R. je svojom šakom obmotao njeno malo golo stopalo. Drži ga čvrsto, neko bi rekao i prejako. Ni ti nisi spreman. Kakvo olakšanje. **N**

Kad te pohvali Rolling Stone magazin

Beogradski indie rock bend KOIKOI objavio je novu numeru „Ti imaš mir“, a njihov dugo očekivani drugi album „O sreći u snovima“, biće objavljen u novembru ove godine.

Pesma je vizuelno upotpunjena moćnim spotom čiji autorski tim čine reditelj Ivan Stojilković i direktor fotografije Džejlan Ibrahimović, dok je snimanje spota omogućila produkcijska kuća Beef Production Vukote Antunovića.

Album „O sreći u snovima“ obeležava novo poglavlje za bend KOIKOI, predstavljajući smeo i introspektivan album koji spaja sirovu emociju sa prefinjenim zvukom. Krećući se kroz slojevite žanrove poput indie rocka, post-punka, elektra i dream popa, uz eksperimentalne

aranžmane i bogatu muško-žensku vokalnu polifoniju, bend istražuje neuhvatljivu prirodu sreće. Novi materijal benda su, na nedavno održanom muzičkom festivalu i konferenciji SHIP u Šibeniku, u okviru listening sessiona, imali prilike da čuju i pohvale međunarodni muzički stručnjaci. Među njima su bili Ke-

vin Cole iz američkog KEXP radija, Ellie Rumbold iz izdavačke kuće Partisan Records, Oskar Strajn iz Eurosonic festivala i Márk Bóna iz Sziget festivala.

Intenzitet KOIKOI nastupa je i dalje centralna tačka njihovog uspeha. Čuveni *Rolling Stone* magazin opisao ih je rečima „Ipak, zvučna snaga koju generišu srpski psych-rockeri KOIKOI je opipljiva. Sa električnim zvukom, oni poseduju scensko prisustvo i koncertnu jačinu nabijenu do maksimuma“, dok je hrvatski magazin *Ravno do dna* komentarisao: „Ako neko ima recept za takav breakaway, to je svakako beogradski KOIKOI. KOIKOI svakim koncertom dokazuje da su klasa za sebe i jedan od neverovatno retkih bendova koji imaju potencijal da postanu veliki.“ **N**

FOTO NEMANJA KNEŽEVIĆ

dani katalonskog filma

BEOGRAD

23-26 Oktobar 2025.
Jugoslovenska kinoteka
Kosovska 11

SARAJEVO

06-09 Novembar 2025.
Kino Meeting Point
Hamdije Kreševljakovića 13

Beograd: 23/10 u 19:30 | Sarajevo: 06/11 u 19:30

El domini dels sentits / Carstvo čula

Judith Colell, Isabel Gardela, Núria Olivé-Bellés, Teresa Pelegrí i Maria Ripoll

Beograd: 24/10 u 18:00 | Sarajevo: 07/11 u 18:00

Mater amatísima / Mater amatísima

J.A. Salgot

Beograd: 24/10 u 20:30 | Sarajevo: 07/11 u 20:30

Boom Boom / Bum Bum

Rosa Vergés

Beograd: 25/10 u 18:00 | Sarajevo: 08/11 u 18:00

Solitud / Samoća

Romà Guardiet

Beograd: 25/10 u 20:30 | Sarajevo: 08/11 u 20:30

Things I Never Told You / Stvari koje ti nikada nisam rekla

Isabel Coixet

Beograd: 26/10 u 18:00 | Sarajevo: 09/11 u 18:00

El perquè de tot plegat / Razlog svega

Ventura Pons

Beograd: 26/10 u 20:30 | Sarajevo: 09/11 u 20:30

És quan dormo que hi veig clar / Tek kada spavam, jasno vidim

Jordi Cadena

Svi filmovi imaju titlove na srpskom i engleskom jeziku. All movies have Serbian and English subtitles.

Miroslav Vujović Graforidža

O izložbi u prostoru „Zastava je pala na nas“

Kakve su reakcije nakon otvaranja izložbe?

Reakcije nakon otvaranja bile su ohrabrujuće. Iznenadilo me je koliko je ljudi, još prvog dana izložbe, pozelelo da odmah kupi neki od radova i pokloni ga nekom svom, bilo za rođendan ili za svadbu, uz objašnjenje da bi se baš ta tema dopala toj osobi. To znači da su se ljudi prepoznavali u mojim radovima, bilo kroz nešto što ih raduje ili tišti, što, zapravo, predstavlja najveći kompliment jednom autoru.

Radovi na izložbi su u formi „ilustriha“, približi nam ovaj koncept.

Koncept ilustracija se dugo „kuva“ u mojoj glavi. Počelo je od ideje da ilustrujem stihove poznatih pesama bez neke dodatne poruke, da bi mi kroz rad ta ideja sazrela, poprimila sarkastični i satirični ton koji ipak karakteriše najveći deo mog stvaralačkog opusa. Kroz ilustracije prikazujem neke vanvremenske događaje, stvari koje tište običnog čoveka ili pak, ono što je ljudima i najzanimljivije, dnevno-političke teme na sarkastični način.

Jedan od radova koji je pobrao pažnju čak i svetske javnosti jeste ranjeni krokodil kao vid podrške Novaku Đokoviću nakon povrede kolena 2024.

Kao i kod svih svojih radova, i kod ovog, ideja mi je sinula u sekundi jer sam se upitao kako bi, recimo, Lacoste podržao Đokovića u trenutku kada se borio sa povredom, baš pred Olimpijske igre u Parizu. Komentari koje sam tad dobijao, poput: „Kako si, bre, došao na ovu ideju, ludače?“ ili „Ja ovo ne bih smislio za tri života“, nisu mi bili baš najjasniji jer ne znam kako bi to moglo drugačije i logičnije da se predstavi od krokodila sa uvijenim kolonom. Jeste, i taj rad je izložen.

Tu i tamo se za tebe kaže da si „narodni dizajner“.

Taj nadimak sam sâm sebi nadenuo, nakon što sam shvatio da je internet prepravljen mnogim mojim radovima, za koje ljudi ne znaju ni ko je autor, što je opravdano jer često ni sâm za neke tuđe, sjajne radove ne znam ko ih je stvorio. U početku mi je malo smetalo kad neko namerno iseče moj potpis sa čoška slike, ali s vremenom sam se navikao na to i shvatio da mi je draže da ljudi uživaju u mojim radovima, ne znajući ko je autor, nego da isterujem neku pravdu, jer je ipak lepše imati mnogo srećnih ljudi nego samo jednu zadovoljnu osobu. **N**

FOTO: JAKOV SIMOVIĆ

Ako predugo gledate MTV...

U svom primanju na mogućnost da odgledam bend Gorillaz iščitavao sam sve i svašta pa i da je sama ideja o osnivanju benda Dejmonu Albarnu i njegovom pajtosu iz grupe Jamieju Hewlletu došla nakon što su kao cimeri jedan celi dan gledali MTV i izjavili: „Ako predugo gledate MTV, to je pomalo nalik paklu – nema ničega suštinskog u tome. Tako smo dobili ideju za tzv. stripovski bend kao nešto što bi predstavljalo komentar na to.“

Uskoro nikom MTV neće biti inspiracija jer je objavljeno da će ovaj kanal ugasi pet kanala. Razlog je pad gledanosti usled, naravno, pojave novih platformi. Ironija jer je MTV u Americi krenuo sa programom spotom pesme The Buggles, tadašnjeg muzičkog producenta maga Trevora Horna, taj hit je bio „Video killed the radio star“. Video-spotovi i muzička televizija koja „sahranjuje“ tradicionalni radio-program i prestižne radijske top-liste. Sada se to, u „tehnološkoj“ revoluciji, desilo MTV-ju. Oni koji su pohrlili izjavama da im i nije žao jer MTV je prestao odavno da bude MTV kada su na prajmtajmu, ostali su razočarani veću da će glavni kanal ove muzičke televizije u programu i dalje imati upravo rijalitije poput „Naked dating UK“.

Bilo je tokom godina povika raznih priznatih i poznatih svetskih muzičara da je MTV pokvario jedan segment muzike, da je uništio ono neophodno – imaginaciju, i to nije dolazilo s nekog pola konzervativnih i ostarelih zvezda već muzičara u toku koji nisu odobravali da se muzika toliko vizuelizuje već je trebalo ostaviti prostora za maštarenje konzumenata. Početkom devedesetih jedan od poslednjih tragova Jugoslavije bila je emisija na ovom kanalu „Dial MTV“, polusatno ispunjavanje želja gledalaca širom Evrope negde u isto vreme ili malo kasnije ili ranije od nacionalnog TV Dnevnika gde se uveliko raspadala SFRJ a na muzičkom kanalu je išlo „gledalac iz Jugoslavije traži pesmu Nirvane...“.

Taj program je vodila Rebeka de Ruvo, Švedanka koja će koju godinu kasnije biti u kratkoj vezi sa Noelom Galagerom. Pa emisije koje vode Marijane van der Flugt koja je puštala alternativu, Pol King voditelj koji je osvajao top-liste sa hitovima kao „Love & Pride“. Sve smo to pratili i kada je svet postao tako daleko a mi ga odavde upijali snimajući ga na svoje VHS kasete. I obnavljali smo sećanja na kasno tinejdžerstvo kao naša grupa „Moramo češće da se vidamo“, nas dva braćna para koji smo Nove godine dočekivali uz hitove osamdesetih i devedesetih sa MTV-ja koje smo nekada naručivali telefonom. **N**

Livestream jedne propasti

Privilegija je pratiti iz prvog reda, sa najboljih mesta, ovu poslednju fazu države palijativnog tipa, koja pronalazi nove načine da ponizi i napadne svoje građane, čak i kad samo gledaš jednu običnu utakmicu

P je negde daleko, u Africi, u zemlji koju ni oni što se u njoj slučajno zadese ne bi isprve mogli da ubodu na mapi. Kao ni u dostini tih nesrećnih zemalja, ni u njoj nema interneta ni televizije, makar onakvog interneta i televizije na koje smo mi navikli, sa svim svojim prednostima i gadostima.

Zato čovek mora da se dovija: svako na telefonu ima aplikaciju za VPN, pa onda taj signal pokušavaš da prebaciš na televizor, što ti češće ne uspe nego što uspe, a vlasti se foliraju da to ne znaju i da im cenzura uspeva.

Ne traži P. bogzna šta, ponekad da pusti neku utakmicu, posebno kada su one važne. Dok je bio u *malo manjoj Africi*, ali i dalje dobroano u Africi, često smo porukali kad igraju Zvezda ili *repstacija*, ali otkako je otišao baš u ljutu Afriku (*grize gladni papagaj...*), dugo se mučio da nađe način da prati *situaciju*, sve do ove jeseni, kada je zagustilo.

Ne njemu, naravno, nego *repstaciji*.

TOG DANA JE USPEO: NEKO LIKO MINUTA pre nego što će se začuti zvižduci pažljivo odabranih i nepažljivo plaćenih gledalaca na stadionu Dubočica u Leskovcu, upućeni naravno himni Albanije, poslao mi je fotku: našao je *livestream* na nekom piratskom sajtu, gledaće odlučujuću kvalifikacionu utakmicu, onu koja je, zbog predigre, bila kontroverzna čak i kad isključite to ko je rival Srbiji.

Desilo se, pardon na tautologiji, šta se desilo – o toj utakmici, dijagnozi i anamnezi srpskog fudbala više, detaljnije i stručnije na drugom mestu u ovom broju Nedeljnika – mada smo sve, ja iz Srbije, on ne iz Srbije, prihvatili više sa fascinacijom nego sa nervozom, više pomireni sa sudbinom, a onda njo-

me i zabavljeni, nego što bi to bilo pristojno kada vam je reprezentacija izgubila od velikog, nimalo fudbalskog rivala, čemu je uživo nazočila isključivo publika koja glasa, agituje i šeta za Srpsku naprednu stranku i njene parapolicijske snage.

Skakutanje lopte po busenima novog, a već propalog stadiona u „srpskom Mančesteru“, gde će nacionalni tim biti proteran e da se ne bi desilo da neko opet više nešto protiv države i predsednika na nekoj većjoj i beogradskoj tribini, to je bilo najmanje mučenje, mada nam devedeset i kusur minuta niko neće vratiti, bilo da smo ovde ili u Africi.

TA NOĆ JE BILA SAMO JOŠ dublja rupa, samo još veći i šiljastiji vrh brega nastalog od laži, beskrupuloznosti i neodgovornosti; taj leskovački cirkus bio je još jedna slika i prilika, jedan *livestream* naše propasti sa slikom koja kasni nekoliko minuta i povremeno se gasi, a kada se opet pojavi, vidiš da si propustio sve važno, i da je budućnost već stigla, samo za neke druge.

Zapravo je čudesno živeti u ovim zanimljivim vremenima, u ovih poslednjih nekoliko godina, s naglaskom na potonjih dvanaestak meseci, prisustvovati potpunom raspadu, maksimalnom slomu *svega*, od gradova i institucija do tako važnih, nebitnih stvari kao što je fudbalska reprezentacija i njen selektor, nekada idol čoveku koji je imao dve leve noge pa je mogao samo da se divi svemu što je Piksi znao na terenu.

Nekada ti, pa šta ćemo sad, neće valjda sad neko da robija zbog toga, nekada ti padne na glavu neka nadstrešnica dok čekaš voz; nekada kriviš vrat dok juriš kroz neki tunel jer znaš da nijedan inženjer nije hteo da potpiše da je bezbedan; nekada stojiš na kiši i ve-

tru u velikom gradu koji smrdi na sumpor iako je već oktobar i čekaš prevoz koji neće doći iako na displeju za koji je neko uzeo neke novce stoji da je upravo prošao; nekada po tom istom gradu voziš kola i onda ti se iskrivi felna; nekada bi da prođeš kao pešak ali cvrc, ne daju bijeli čadori, ni oni ljudi sa krivičnim prijavama koji se motaju oko njih; nekada ti se u facu unosi krvožedni policajac i vidiš koliko bi te rado odalomio samo da može, a u stvari, čekaj, može; a nekada, eto, naša fudbalska reprezentacija izgubi od Albanije samo zato što je selektor neko ko tapše na kontramitingu u svom rodnom gradu – u kojem izbore pokradu tako što se pojavi nekakav lažni Rus – a u fudbalskom savezu sede ljudi koji se u fudbal razumeju taman koliko i u asfaltiranje ulica, u proizvodnju struje, u pošten rad ili u egzotični sport koji se zove kabadi.

ŠTO BI FUDBALERIMA, UOSTALOM, BILO BOLJE? Pa i onim klincima, koje je dotični selektor bacio u vatru, valjda u skladu sa već skoro zaboravljenim sloganom njegove partije, da poginu na toj otužnoj livadi, što bi se ta deca – vršnjaci onih koji su mesecima tabanali po Srbiji da pokažu da može i drugačije – izvukla kad smo svi, da prostite, u istom?

Privilegija je, zapravo, pratiti iz prvog reda, sa najboljih a opet najjeftinijih mesta, ovu poslednju fazu države *palijativnog tipa*, koja pronalazi nove načine da ponizi i napadne svoje građane, bilo da si samo upalio televizor ili pojuri *livestream*, bilo da si u Beogradu ili u nekoj zemlji u Africi.

Kao zub koji boli dok ne ispadne, kao laž koju izgovaraš dok ne postane istina, kao prenos uživo sa lošim komentatorom, kao ona izreka da se mrzne pred zoru, da je najcrnje pred svanuće. **N**

OVDE SADA

MALI KORACI VOĐE
KA VELIKIM STVARIMA.

Hajde da pričamo o sledećem koraku za tvoju porodicu.

POLA

PLATI
SADA

POLA

NA RATE BEZ
KAMATE

TOYOTA YARIS

CROSS

**DO 10 GODINA RELAX
GARANCIJE**

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera.

Prosečna potrošnja goriva modela Toyota Yaris Cross u mešovitoj vožnji od 4,4 do 5,1 l/100 km, emisije CO₂ od 101 do 115 g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila. CO₂ je glavni gas sa efektom staklene bašte odgovoran za globalno zagrevanje. Emisije zagađujućih materija u vazduh iz saobraćaja značajno doprinose pogoršanju stanja vazduha, naročito prekograničnim povišenim koncentracijama prizemnog ozona, čestica PM₁₀, PM_{2,5} i azot oksida.

OD 23.990 €

"Budite odgovorni, pozajmljivanje novca košta". TOYOTA YARIS CROSS; cena 23.990 EUR, učešće 50%; iznos besamatnog kredita 11.995,00 EUR; period otplate do 36 meseci; NKS godišnje 0,00%p.a.; mesečna rata 333,19 EUR; EKS 0,01%p.a.; Kamatna stopa je fiksna tokom celog perioda otplate kredita. U EKS ulazi trošak obrade zahteva 0%, trošak menice: 50,00 RSD, trošak povlačenja izveštaja kreditnog biroa: 246,00 RSD. Ponuda je primenljiva isključivo na vozila za koja je oglašeno beskatmatno finansiranje.

Slika je simbolična. www.toyota.rs